

**POSEBNO IZVJEŠĆE O PRAVIMA
DJECE SMJEŠTENE U USTANOVE, S
POSEBNIM OSVRTOM NA
NORMATIVE I STANDARDE**

Listopada 2010. godine

Sadržaj

I. Uvod.....	5
1.1. Metodologija	7
II. Pravni okvir	8
2.1. Međunarodni standardi	8
2.1.1. Preporuke UN-ovog Odbora za prava djece.....	10
2.2. Zakonodavni okvir u BiH.....	12
2.2.1. Ustavni okvir.....	12
2.2.2. Zakonodavni okvir	13
2.2.3. Zakonodavstvo o nevladinim organizacijama	21
2.2.3.1. Uloga nevladinog sektora u području socijalne skrbi.....	22
2.2.4. Uloga i važnost centara za socijalni rad.....	24
2.2.5. Nadzor i inspekcija rada ustanova socijalne skrbi	25
III. Situacijska analiza.....	26
3.1. Smještaj u ustanove i udruge	26
3.1.1. Centar za djecu bez roditeljske skrbi “Duga”, Kulen-Vakuf.....	26
3.1.2. „Dječji dom“, Mostar.....	28
3.1.3. Dječji dom „Rada Vranješević“, Banja Luka.....	29
3.1.4. „Dom i porodica“, Zenica	31
3.1.5. Dom za djecu bez roditeljske skrbi „Bjelave“, Sarajevo	33
3.1.6. Dom za djecu bez roditeljske skrbi Tuzla.....	34
3.1.7. Dom za djecu i mlade „Kiseljak“, Zvornik.....	36
3.1.8. Obiteljski centar „Papa Ivan Pavao II.“, Vionica-Čitluk.....	37
3.1.9. Osnovna škola i dječji dom „Al Walidein-Gazzaz“, Sarajevo	39
3.1.10. Štadlerov dječji dom „Egipat“, Sarajevo.....	40
3.1.11. Ustanova za prihvata i odgoj djece „Mala škola“, Vareš.....	41
3.2. Obiteljski smještaj	43

3.2.1. Zaklada Rudolf Walter „Selo mira“, Turije - Lukavac.....	43
3.2.2. „Priateljska kuća“, Doboj	45
3.2.3. Sirotište “Duga”, Gradačac	46
3.2.4. Socijalno-pedagoška životna zajednica (SPŽZ)	46
3.2.4.1. Socijalno-pedagoške životne zajednice Republike Srpske	47
3.2.4.2. Socijalno-pedagoška životna zajednica(SPŽZ) Unsko-sanskog Kantona.....	48
3.2.5. SOS Kinderdorf Dječja sela (Sarajevo, Gračanica)	53
3.2.5.1. Dječje selo Gračanica	54
3.2.5.2. Dječje selo Sarajevo.....	55
3.2.6. Ustanova za predškolski odgoj i socijalnu skrb “Majčino selo”, Međugorje-Bijakovići	55
3.3. Smještaj djece s posebnim potrebama	56
3.3.1. Centar za djecu i mlade s teškoćama u razvoju „Duga“, Novi Travnik	56
3.3.2. Centar za djecu i mlade s posebnim potrebama „Los Rosales“, Mostar.....	58
3.3.3. Centar za djecu s višestrukim smetnjama „Koraci nade“, Tuzla	60
3.3.4. Centar „Zaštiti me“, Banja Luka.....	60
3.3.5. Dom za djecu ometenu u tjelesnom ili psihičkom razvoju „Marija-naša nada“ Široki Brijeg ..	61
3.3.6. Udruga „Humanost-societas humanitatis“, Zenica	62
3.4. Smještaj djece s društveno neprihvatljivim ponašanjem.....	63
3.4.1. Odgojno-popravni dom za maloljetnike, Tunjice	63
3.4.2. Disciplinski centar za maloljetnike, Sarajevo.....	64
3.4.3. Zavod za odgoj muške djece i mladih „Hum“, Sarajevo	66
IV. Slučajevi povreda ljudskih prava.....	67
4.1. Problem prometnice ispred Doma za djecu bez roditeljske skrbi u Tuzli.	67
4.2. Smještaj dječaka u ustanovu protivno njegovoj volji	67
4.3. Povreda prava hraniteljica u Socijalno-pedagoškim životnim zajednicama (SPŽZ) Unsko-sanskog kantona i nenamjensko korištenje Đačkog doma u Bihaću	67
4.4. Dječji dom “Kiseljak”, Zvornik	68
4.5. JU Dječji dom“Bjelave”, Sarajevo	69
V. Zapažanja i zabrinutosti ombudsmana.....	69

5.1. Nedostatak statističkih podataka	69
5.2. Zanemarivanje uloge centara za socijalni rad	70
5.3. Nedefiniran odnos ustanova i osnivača	70
5.4. Stanje objekata u kojima su smještena djeca	71
5.5. Zdravstvena zaštita	71
5.6. Obrazovanje	72
5.7. Komunikacija s biološkom obitelji, prijateljima, okruženjem.....	72
5.8. Problemi djece s posebnim potrebama	73
5.9. Problemi djece u odgojno-popravnim domu, odgojno-popravnim ustanovama, disciplinskom i dnevnom centru	73
VI. Preporuke	74
Aneks I. Raspored posjeta.....	77
Aneks II. Osnovni podaci o ustanovama	80
Aneks III. Podaci o zaposlenicima ustanova	85

I. Uvod

Odjel za prava djeteta Institucije ombudsmana za ljudska prava BiH (u daljnjem tekstu: ombudsmani), uz potporu Regionalnog ureda *Save the Children Norway* u Sarajevu, u 2010. godini proveo je istraživanje o stanju u **ustanovama za smještaj djece bez roditeljske skrbi, ustanovama za djecu društveno neprihvatljivog ponašanja i dijelu ustanova za djecu s teškoćama u razvoju**. U sklopu istraživanja organiziran je obilazak 33 ustanove u cijeloj Bosni i Hercegovini, za koje su informacije dobivene od nadležnih ministarstava¹, nevladinih organizacija, građana, radom na terenu i iz predmeta zaprimljenih u Instituciji ombudsmana.

Cijeneći važnost osiguranja uživanja prava djeteta u područjima socijalne skrbi, zdravstvene zaštite i obrazovanja kao najbitnijim područjima za formiranje osobe u odrastanju, a svjesni činjenice da se ustavnim uređenjem BiH nadležnosti različitih razina vlasti isprepliću ili čak preklapaju upravo u tim područjima, ombudsmani su odlučili utemeljiti istraživanje prije svega na ocjeni stanja na terenu. Posjetima ustanovama ostvaren je **neposredni uvid** u stanje objekata i okruženja u kojemu žive djeca, kao i uvid u strukturu i naobrazbu zaposlenika ustanova, naročito ravnatelja i odgajatelja, te je provjeren način supervizije njihovih radnih sposobnosti. Posebna je pozornost posvećena pitanju financiranja ustanova, mehanizmima za zaštitu djece od svih oblika diskriminacije, kao i mehanizmima za ocjenu kvalitete njihova života, a s obzirom na dob djeteta, te standarde koji se primjenjuju u ustanovama.

Istraživački tim započeo je istraživanje s određenim iskustvenim saznanjima i/ili pretpostavkama o pravima korisnika u sustavu pravne i socijalne skrbi, međutim za vrijeme istraživanja otvorena su i/ili produbljena neka važna pitanja koja, zbog svoje ozbiljnosti, potpuno dovode u pitanje opstojnost uspostavljene koncepcije zbrinjavanja djece u ustanovama. Ta se pitanja prije svega odnose na:

- a. osnivanje² i višegodišnje funkcioniranje ustanova za smještaj djece bez roditeljske skrbi koje službeno nisu pod nadzorom tijela vlasti i o kojima se informacija ne može dobiti u ministarstvima socijalne skrbi, dok se istodobno u te ustanove upućuju djeca po osnovi rješenja centara za socijalni rad;
- b. nesigurnost/neizvjesnost financiranja ustanova. Naime, nesustavan pristup financiranju ustanova za zbrinjavanje djece za posljedicu ima različito uspostavljene načine financiranja kojima se ustanove stavljaju u različit položaj, a što za posljedicu ima i različite uvjete za smještaj djece, a to u konačnici rezultira različitim tretmanom djece iste kategorije. Tako su pojedine ustanove, zbog toga što raspolažu viškom poslovnog prostora, u mogućnosti osigurati dodatna sredstva od zakupa tog prostora, dok se druge ustanove financiraju isključivo iz sredstava koja za djecu uplaćuju centri za socijalni rad iz kojih su djeca upućena, a koja su često i neredovita;
- c. opterećenost tijela skrbi administrativnim poslovima koje mogu obavljati i općinska tijela, što se posebice odnosi na izdavanje rješenja o pravima iz područja socijalne skrbi, uključujući i pravo na invalidnine. Na taj se način onemogućava puna posvećenost

¹ Prema službenom podatku dobivenom od resornih ministarstava, u RS-u ima 6 a u FBiH 14 ustanova u koje su smještene djeca bez roditeljske skrbi.

² Registrirane kao humanitarne organizacije sukladno Zakonu o udrugama i zakladama FBiH, a prema Zakonu o osnovama socijalne skrbi, skrbi o civilnim žrtvama rata i skrbi o obiteljima s djecom FBiH, mogu se baviti socijalnom skrbi.

profesionalnom radu, uključenost i redovita suradnja tijela skrbi s ustanovama za smještaj djece u pružanju svih oblika stručne pomoći potrebne djeci;

- d. lokacije ustanova za smještaj djece često su udaljene od prometnica ili npr. domova zdravlja, škola ili je riječ o objektima neprilagođenim klimatskim uvjetima i sl.;
- e. imenovanje za ravnatelje ustanova osoba s neodgovarajućom kvalifikacijom ili se za njih ne obavljaju dovoljno kvalitetne provjere kandidata, pa su registrirani slučajevi da su na tim mjestima osobe protiv kojih je vođen kazneni postupak po osnovi objektivne odgovornosti za nesretne događaje u ustanovi ili osobe koje imaju razorenu vlastitu obitelj ili ne plaćaju uzdržavanje za svoju djecu ako su povjerena drugom roditelju. Prisutne su i pojave da su na mjesto ravnatelja postavljene osobe koje ne poštuju zakon, tako što ne zapošljavaju radnike u skladu s normativnim aktima i odobrenim proračunom, već po ugovoru o djelu na dulje vrijeme, čak i u uvjetima kada su ta radna mjesta sistematizirana unutarnjim aktom o sistematizaciji,
- f. nepostojanje jasnih kriterija i nadzora nad procedurom izbora SOS majki, od kojih su neke i same žrtve rata, kućanice i majke, a koje se novim angažmanom opterećuju dodatnom odgovornošću i za drugu djecu;
- g. angažiranje djece u radionicama uspostavljenim unutar ustanova, pod izlikom da se to radi samo za njihovu praktičnu obuku, iako je očito da radionice imaju radno vrijeme i pružaju usluge trećim osobama. To istodobno indicira da se sva djeca ciljano usmjeravaju upravo na zanatska zanimanja – pekara, automehaničara, krojača i frizera, te se ne razvijaju njihove ambicije za obrazovanjem u akademskom smjeru.

Obilazak i izravan kontakt s osobljem, a dijelom i djecom, jasno je pokazao šaroliku sliku i raznolikost životnih uvjeta i standarda koje pružaju ove ustanove. Stanje na terenu potvrdilo je postojanje neujednačene prakse osiguranja smještaja i života djece i odsutnost minimuma zajedničkih standarda u obavljanju navedene usluge, što se bez sumnje izravno odražava na kvalitetu života djece, formiranje djece kao ličnosti, posebice u ograničenom stjecanju raznovrsnih vještina, znanja i sveukupnih sposobnosti za budući samostalan i dostojanstven život.

Nažalost, zbog nedostatka statističkih podataka³, pouzdan podatak o broju djece bez roditeljske skrbi u BiH ne može se sa sigurnošću iskazati.⁴

Također, nema pouzdanih podataka ni o djeci koja su pod rizikom razdvajanja od roditelja, odnosno stavljanja pod skrbništvo.⁵ Razlozi tomu nalazimo i u tome što je riječ o heterogenoj populaciji koja se sastoji od više skupina i podskupina djece koja različitim povodima dolaze u kontakt sa sustavom pravne i socijalne skrbi.

Međutim, referiranje stručnjaka u javnosti i izravno ombudsmanima iskazuje sumnju da je samo dio djece bez roditeljske skrbi zaštićen, te da je broj djece koja trebaju sigurnost i skrb društva u ozbiljnom i stalnom porastu.

³ Statistički program BiH za razdoblje 2009.-2012. godina, kao statistički prioritet službene statistike u BiH, određen je kako obvezom i prioritetima BiH u procesu euroatlanskih integracija, razvojnim projektima, strateškim ciljevima i politikama BiH, tako i obvezom službene statistike da proizvodi kvalitetne međunarodno usporedive informacije. U sklopu strateških smjernica, pojedinačni sektorski prioriteti iz područja demografske i socijalne statistike obuhvaćeni su i popisom stanovništva, te unapređenjem i usklađivanjem postojeće socijalne politike, kao i uvođenjem u redovitu proizvodnju statistike zdravlja i kriminaliteta.

⁴ Procijenjeno je da je u BiH oko 3.000 djece bez roditeljske skrbi, oko 1.000 u ustanovama, dječjim selima i životnim zajednicama, a najveći broj u hraniteljskim obiteljima (profesionalni hranitelji ili rođaci).

⁵ Roditelji umrli ili napustili/zanemarili skrb o djeci, ili privremeno spriječeni skrbiti se o njima, a djeca ostala u široj obitelji.

1.1. Metodologija

Metodologija korištena u izradi Posebnog izvješća o pravima djece smještene u ustanove prije svega je analiza stanja sastavljena na temelju posjeta ustanovama, te analiza pravnog okvira unutar kojega ustanove postoje i djeluju, uključujući i nadzor nad njihovim radom. Osim analize, u izradi izvješća kao metodološki instrument korišten je strukturirani intervju, koji je obavljen s upravom i zaposlenicima ustanove, a dijelom i s djecom, te na kraju analiza mjerodavne dokumentacije o svakoj pojedinoj ustanovi, kao i analiza slučajeva vezanih za zaštitu prava djece smještene u ustanovu, a koja su aktualizirana tijekom istraživanja. Sve navedeno rezultiralo je zaključnim razmatranjima i preporukama ombudsmana tijelima vlasti u BiH, koje su dane na kraju ovoga Izvješća.

Pravni okvir obuhvatio je međunarodne standarde, prije svega Konvenciju o pravima djeteta, Konvenciju o pravima osoba s invaliditetom, preporuke UN-ovih odbora upućene Bosni i Hercegovini nakon razmatranja Izvješća o primjeni Konvencije; Ustav BiH, ustavi entiteta i Statut Brčko Distrikta BiH, zakone iz socijalnog, zdravstvenog i kaznenopravnog područja na razini BiH, entiteta i Brčko Distrikta BiH,⁶ uključujući analizu institucionalnog okvira i nadzora, odnosno djelovanja inspekcijskih tijela.

Budući da su predmetom istraživanja djeca bez roditeljske skrbi, djeca s posebnim potrebama i djeca društveno neprihvatljivog ponašanja, dakle u većini slučajeva djeca koja su prema zakonu korisnici usluga socijalne skrbi, u Izvješću je dana i informacija o posjetima centrima/slужbama za socijalni rad (u daljnjem tekstu: CSR) uz poseban kritički osvrt na uvjete njihovog rada, te je dana preporuka za izmjenu zakonskih propisa o centrima za socijalni rad.

Za vrijeme posjeta ustanovama: (a) obavljen je razgovor s upravom i zaposlenicima ustanove; (b) obavljen je obilazak prostorija u kojima borave i uče/rade djeca; (c) u nekim su ustanovama osvareni kontakti s djecom smještenom u ustanove.

Tijekom pripreme posjeta ustanovama obavljeni su konzultativni sastanci s predstavnicima resornih ministarstava, a i službeno su informirana i resorna ministarstva i same ustanove obuhvaćene istraživanjem o svrsi i ciljevima istraživanja, kao i o datumima posjeta.

U svim aktivnostima vezanim uz izradu ovoga Izvješća istraživački tim vodio se temeljnim načelima Etičkog kodeksa istraživanja o djeci⁷, odredbama Zakona o ombudsmanu za ljudska prava BiH⁸ te Pravilima funkcioniranja Institucije ombudsmana za ljudska prava BiH.⁹

Istraživački tim je za konačnu ocjenu stanja i usporedbu postignutoga u posljednjih pet godina dijelom koristio i materijal o djeci u ustanovama dječje zaštite Institucije ombudsmana Federacije BiH iz rujna 2005. godine, kao i drugih institucija i organizacija.

⁶ U Brčko Distriktu BiH trenutačno nisu uspostavljene ustanove za smještaj djece bez roditeljske skrbi, djece s posebnim potrebama i djece društveno neprihvatljivog ponašanja, ali je pravnim okvirom obuhvaćen i Brčko Distrikt BiH, s obzirom na to da ih je moguće uspostaviti.

⁷ „Službeni glasnik BiH“, broj 26/06.

⁸ Zakon o ombudsmanima za ljudska prava BiH („Sl. glasnik BiH“, br. 19/02 i 32/06).

⁹ Pravila za funkcioniranje Ombudsmana za ljudska prava BiH („Sl. glasnik BiH“, broj 45/04).

II. Pravni okvir

2.1. Međunarodni standardi

UN-ova Konvencija o pravima djeteta (u daljnjem tekstu: Konvencija) za BiH je obvezujući međunarodni standard u zaštiti prava djece. Njegove odredbe imaju snagu ustavne norme, zbog čega se načela Konvencije uvijek mogu izravno primjenjivati. Temeljna načela, među kojima je posebno bitno **načelo - najbolji interes djeteta**, obvezuju na primjenu sve javne i privatne institucije za socijalnu skrb, sudove, administrativna ili zakonodavna tijela.¹⁰ To načelo, zajedno s **načelom nediskriminacije i poštivanja mišljenja djeteta**, uz očekivanu standardnu profesionalnost uvijek mora usmjeravati i/ili određivati odluku nadležnih tijela i u njima stručnih osoba za postupanje/smještaj djeteta bez roditeljske skrbi.

Člankom 20. Konvencije uređuje se pitanje prava djeteta na smještaj, prema kojemu:

1. Dijete koje je privremeno ili trajno lišeno obiteljske sredine ili kojemu u njegovu najboljem interesu nije dopušteno ostati u tom krugu, ima pravo na posebnu skrb i pomoć države.
2. Države članice, u skladu sa svojim nacionalnim zakonima, osiguravaju alternativnu skrb za takvo dijete.
3. Takva skrb treba obuhvaćati, među ostalim, smještaj u drugu obitelj, kafalah prema islamskom pravu, posvojenje ili, ako je nužno, smještaj u odgovarajuće ustanove za skrb o djeci. Pri razmatranju rješenja treba obratiti pozornost na činjenicu da je poželjan kontinuitet u podizanju djeteta, a i na nacionalno, vjersko, kulturno i jezično podrijetlo djeteta.”

Člankom 21. Konvencije utvrđeno je da “Države članice koje priznaju i/ili dopuštaju sustav posvojenja, osiguravaju da najbolji interesi djeteta budu odlučujući i:

- a. osiguravaju da posvojenje djeteta odobrava samo nadležno tijelo koje utvrđuje, u skladu s određenim zakonom i procedurama i na temelju svih bitnih i pouzdanih informacija, da se posvojenje dopušta s obzirom na položaj djeteta u vezi s roditeljima, rođacima i zakonskim skrbnicima, i, prema potrebi, da su zainteresirane osobe svjesno dale suglasnost za posvojenje na temelju savjeta koji može biti potreban;
- b. priznaju da se međudržavno posvojenje može smatrati alternativnom mogućnošću skrbi o djetetu ako se dijete ne može smjestiti u drugu obitelj ili biti posvojeno, ili ako se o njemu ne može skrbiti na pogodan način u zemlji njegova podrijetla;
- c. osiguravaju da dijete na koje se odnosi međudržavno posvojenje uživa zaštitu i standarde jednake onima koji postoje u slučaju posvojenja u jednoj zemlji;
- d. poduzimaju sve odgovarajuće mjere da u slučaju međudržavnog posvojenja smještaj ne bi za posljedicu imao neopravdanu financijsku korist za one koji u tome sudjeluju;
- e. unapređuju, kada je to pogodno, ciljeve ovoga članka sklapanjem bilateralnih ili multilateralnih aranžmana ili sporazuma i nastoje, u tom okviru, da smještaj djeteta u drugoj zemlji obave nadležna tijela ili organi.”

Kada je riječ o **djeci s posebnim potrebama**, mjerodavna je odredba članka 23. Konvencije prema kojoj se država obvezuje na priznavanje mentalno zaostalom ili tjelesno invalidnom djetetu prava

¹⁰ Članak 3. Konvencije o pravima djeteta

na potpun i dostojanstven život u uvjetima koji osiguravaju njegovo dostojanstvo, potiču samostalnost i olakšavaju aktivno sudjelovanje djeteta u zajednici. Pravo djeteta na posebnu njegu država će poticati prema raspoloživim sredstvima i osiguravati pružanjem pomoći djetetu prema uvjetima koji zadovoljavaju dijete i one koji o njemu skrbe.

Uvažavajući posebne potrebe djeteta s invaliditetom, država će besplatno pružati pomoć, uvijek kada je to moguće imajući na umu financijska sredstva roditelja ili drugih osoba koje o njemu skrbe, a koja je tako osmišljena da invalidno dijete ima uspješan pristup obrazovanju, obuci, uslugama zdravstvene zaštite i rehabilitacije, pripremi za zapošljavanje i mogućnost rekreacije, što sve pridonosi ostvarivanju što potpunije društvene integracije i osobnog razvoja djeteta, uključujući njegov kulturni i duhovni razvoj.

Nadalje, člankom 25. Konvencije utvrđeno je da se država obvezuje uvažavati pravo djeteta koje su nadležna tijela zbrinula radi zaštite, skrbi ili liječenja njegova tjelesnog ili duševnog zdravlja na periodične provjere liječenja koje se osigurava djetetu uz sve ostale okolnosti njegova zbrinjavanja.

Konvencija o pravima osoba s invaliditetom i Opcionalni protokol¹¹ čine jedan od bitnih međunarodnih dokumenata mjerodavan za ostvarivanje prava djece s invaliditetom, uključujući i djecu smještenu u ustanove. Ratifikacijom Konvencije će se, prema sadašnjem stanju zakonodavstva u BiH, morati izmijeniti i dopuniti zakoni u dijelu koji se odnose na zapošljavanje, socijalnu skrb i zdravstvenu zaštitu, obrazovanje, sudjelovanje u javnom i kulturnom životu i dostupnost svih javnih usluga, a naročito javnog prometa osoba s invaliditetom.

U članku 1. navodi se svrha Konvencije, a to je promicanje, zaštita i osiguravanje punog i ravnopravnog uživanja svih ljudskih prava i temeljnih sloboda svih osoba s invaliditetom i promicanje poštivanja njihova urođenog dostojanstva.

Osobe s invaliditetom su one osobe koje imaju dugotrajna tjelesna, mentalna, intelektualna ili osjetilna oštećenja, koja u međudjelovanju s različitim preprekama mogu sprečavati njihovo puno i učinkovito sudjelovanje u društvu na ravnopravnoj osnovi s drugima.

Člankom 5. stavak 4. Konvencije država se obvezuje na posebne mjere potrebne za ubrzanje ili ostvarivanje *de facto* jednakosti osoba s invaliditetom koje se neće smatrati diskriminacijom prema odredbama Konvencije.

Pitanje prava **djece društveno neprihvatljivog ponašanja** uređeno je člankom 37. Konvencije o pravima djeteta, prema kojemu se države obvezuju osigurati da nijedno dijete ne bude izloženo mučenju ili drugim okrutnim, nečovječnim ili ponižavajućim postupcima ili kaznama, da ne može biti lišeno slobode nezakonito ili samovoljno, te da se s djetetom lišenim slobode postupa na način kojom se poštuje njegovo dostojanstvo, uzimajući u obzir potrebe njegove dobi i obvezatno pravo na hitnu pravnu i drugu odgovarajuću pomoć.

Prema odredbama članka 39. Konvencije o pravima djeteta, država je obvezna poduzimati odgovarajuće mjere za bolji tjelesni i duševni oporavak i socijalnu reintegraciju djeteta koje je žrtvom nekog oblika zanemarivanja, iskorištavanja, zlorabe, mučenja ili nekog drugog oblika okrutnog, nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja.

Člankom 40. Konvencije države članice priznaju pravo svakom djetetu, za koje se tvrdi ili koje je optuženo ili za koje je priznato da je prekršilo kazneni zakon, da se s njim postupa na način koji je u skladu s poticanjem njegova osjećaja dostojanstva i vrijednosti, što jača njegovo poštovanje za prava čovjeka i temeljne slobode drugih, uzimajući u obzir djetetovu dob i želju za poboljšanjem njegove reintegracije i da ono preuzme konstruktivnu ulogu u društvu. Stoga će se u postupanju prema takvome djetetu imati na umu odgovarajuće mogućnosti utemeljene na odredbama međunarodnih instrumenata.

¹¹ Konvenciju je ratificirala Parlamentarna skupština BiH u prosincu 2009. i objavljena je u „Sl. glasniku BiH - Međunarodni ugovori“, broj 11/09.

Raznolikost raspoloživih mogućnosti podrazumijeva skrb, savjetovanje, nadzor, pravno zastupanje, uvjetno kažnjavanje, prihvata, obrazovanje putem programa stručnog usmjeravanja i druge mogućnosti institucionalne skrbi kako bi se osiguralo postupanje s djecom koje odgovara njihovoj dobi i koje je razmjerno i okolnostima i počinjenom djelu.

2.1.1. Preporuke UN-ovog Odbora za prava djece

Bosna i Hercegovina izvijestila je UN-ov Odbor za prava djece (u daljnjem tekstu: UN-ov Odbor) o stanju prava djeteta u BiH, na što je UN-ov Odbor 2005. godine dostavio zaključna razmatranja¹² prema kojima BiH još uvijek nije u cijelosti postupila, iako se približava vrijeme za dostavu novog izvješća¹³.

U području *obiteljskog okruženja i alternativnog oblika skrbi o djeci* UN-ov Odbor:

- a. primjećuje **važnost posla i široke nadležnosti centara za socijalni rad** kao tijela vlasti nadležnih za skrbništvo, koji se bave i pitanjima poput smještaja djece u institucije primjenom zakona koji se tiču posvojenja, administrativnom i drugom pomoći djeci i obiteljima i drugo;
- b. izražava zabrinutost zbog nezakonitog međunarodnog posvojenja djece bez roditeljske skrbi, što postupak posvajanja nije sukladan s člankom 21. Konvencije, te što BiH nije potpisala Hašku konvenciju o zaštiti djece i suradnji u području međudržavnog posvojenja;
- c. primjećuje **da je broj ustanova koje su preuzele skrb o djeci bez roditeljske skrbi više nego udvostručen za vrijeme** i nakon oružanog sukoba. UN-ov Odbor izražava zabrinutost zbog mogućnosti da te institucije postanu mjesto potencijalne diskriminacije zbog, među ostalim, ograničenog pristupa zdravstvenoj zaštiti, nedostatka odgovarajuće obuke u području životnih vještina, nedostatka obučenog stručnog kadra, lošeg stanja smještajnih objekata i nedostatka odgovarajućih resursa.
- d. UN-ov Odbor zabrinut je i zbog činjenice što se nakon smještaja djeteta u neki od alternativnih oblika skrbi ulaže malo napora u ponovno ujedinjenje djeteta i obitelji.

Stoga je UN-ov Odbor preporučio:

1. da se centrima za socijalni rad osiguraju odgovarajući ljudski i finansijski resursi i sustavna obuka osoblja, kao i poduzimanje svih drugih potrebnih mjera kojima bi se zajamčili kvaliteta, učinkovitost i transparentnost svih aktivnosti tih institucija;
2. da država poduzme potrebne zakonske, administrativne i druge mjere kako bi u cijelosti uskladila nacionalne postupke posvajanja s člankom 21. Konvencije, te da razmotri mogućnost potpisivanja Haške konvencije o zaštiti djece i suradnji u području međudržavnog posvojenja;
3. da se dijete bez roditeljske skrbi smješta u institucije samo u krajnjoj nuždi, tj. samo kada to preporuče stručnjaci i kada je to u najboljem interesu djeteta. Državi se preporučuje da sustavno periodično provjerava smještaj djeteta u skladu s člankom 25. Konvencije;
4. da država izradi kvalitetne standarde za hraniteljstvo i u znatnoj mjeri smanji vrijeme koje djeca bez roditeljske skrbi provode u institucijama. Naročito se preporučuje izdvajanje dostatnih sredstava za pravilno funkcioniranje i praćenje institucija skrbi i hraniteljskog smještaja.

¹² CRC/C/15/Add.260

¹³ U 2011. godini.

U vezi s područjem osnovne zdravstvene zaštite i socijalne skrbi, UN-ov Odbor pozdravio je to što je BiH poduzela različite zakonske mjere u cilju zaštite djece s invaliditetom, ali sa zabrinutošću primijetio kako se u praksi i dalje javljaju diskriminacija i predrasude prema osobama s invaliditetom, uključujući i djecu, kao i da tim osobama nedostaje zadovoljavajuća medicinska njega i odgovarajuće mogućnosti obrazovanja.

Odbor sa žaljenjem konstatira nedosljednu primjenu odredaba Okvirnog zakona o osnovnom i srednjem obrazovanju u BiH koje se odnose ne inkluziju.

Imajući u vidu takvo stanje, UN-ov Odbor preporučio je državi da ustraje u djelatnom ulaganju napora za unapređenje stanja u tome području, a što među ostalim uključuje:

- a. provjeru postojećih politika i praksi koje se tiču djece s invaliditetom, posvećujući dužnu pažnju Standardnim pravilima o izjednačavanju mogućnosti za osobe s invaliditetom i preporukama Odbora usvojenim na dan opće rasprave o djeci s invaliditetom;
- b. ulaganje napora u cilju otkrivanja onesposobljenja unutar obrazovnog sustava i osiguranje evaluacije sveukupnih potreba učenika s invaliditetom;
- c. poduzimanje konkretnih i specifičnih mjera koje će omogućiti djeci s invaliditetom da u najvećoj mogućoj mjeri ostvare svoje pravo na obrazovanje, što će olakšati inkluziju ove djece u redoviti obrazovni sustav, uključujući i strukovno obrazovanje;
- d. ulaganje većih napora u osiguranje potrebnih stručnih i financijskih sredstava, naročito na lokalnoj razini, te promicanje i širenje programa rehabilitacije u zajednici, uključujući i roditeljske skupine za samopomoć;
- e. jačanje kampanje za podizanje svijesti, kako bi se promijenili negativni stavovi javnosti prema osobama s invaliditetom;

U području maloljetničkog pravosuđa UN-ov Odbor je, razmatrajući Izvješće BiH o primjeni UN-ove Konvencije o pravima djeteta, zabilježio da svi sudovi imaju vijeća za osobe mlađe od 18 godina, dok prvostupanjski sudovi imaju suce za osobe mlađe od 18 godina, ali ne postoje odvojeni maloljetnički sudovi *per se*. Odbor je istaknuo svoju zabrinutost zbog:

- a) nedostatka podataka o broju osoba mlađih od 18 godina koje su u sukobu sa zakonom;
- b) neodgovarajućih mehanizama za provođenje istraživanja, studija i evaluacija u vezi s aktivnostima prevencije ili primjerenosti postojećih mjera;
- c) stigmatizacije djece koja su u sukobu sa zakonom;
- d) nedostatka alternativnih mjera za pritvor i odgovarajućih oblika rehabilitacije djece koja su u sukobu sa zakonom;
- e) nedostatka odgovarajućih objekata za lišavanje slobode osoba mlađih od 18 godina, koje se često zatvaraju u zatvorske objekte zajedno s odraslima;
- f) loših materijalnih uvjeta objekata za pritvor osoba mlađih od 18 godina koje su lišene slobode;
- g) neprimjerenog pristupa obrazovanju za osobe mlađe od 18 godina koje su u pritvoru.

UN-ov Odbor za prava djece, imajući u vidu navedene zabrinutosti, preporučio je državi da potpuno usuglasi sustav maloljetničkog pravosuđa s Konvencijom, naročito s člancima 37., 39. i 40., kao i ostalim UN-ovim standardima u području maloljetničkog pravosuđa, poput UN-ovih Pravila o najnižim standardima za maloljetničko pravosuđe (Pekinška pravila), UN-ovih Smjernica za sprečavanje maloljetničkog pravosuđa (Rijadske smjernice), UN-ovih Pravila za zaštitu maloljetnika lišenih slobode i Bečkih smjernica za preporuke Odbora koje su proizašle iz opće rasprave o maloljetničkom pravosuđu.

2.2. Zakonodavni okvir u BiH

2.2.1. Ustavni okvir

Ustavom BiH propisano je da će Bosna i Hercegovina i oba entiteta osigurati najvišu razinu međunarodno priznatih ljudskih prava i temeljnih sloboda,¹⁴ a opća načela međunarodnog prava bit će dio integralnog zakonodavstva BiH i entiteta.¹⁵

Ustavom BiH je također u prijelaznim i završnim odredbama propisano da svi zakoni, propisi i sudski postupci koji su na snazi na teritoriji BiH u trenutku kada Ustav stupi na snagu, ostaju na snazi u onoj mjeri u kojoj nisu u suprotnosti s Ustavom dok drukčije ne odredi ovlašteno tijelo BiH¹⁶.

U smislu navedene ustavne odredbe, inspektori nadležnog ministarstva pri inspekcijskom pregledu trebali bi primjenjivati Pravilnik o općim, tehničkim i stručnim uvjetima za osnivanje i rad organizacija iz područja socijalne skrbi iz 1988. godine¹⁷.

Ovo je bitno naglasiti, jer su Pravilnikom predviđeni standardi koji obuhvaćaju lokaciju objekata, građevinske značajke, površinu prostora za kupaonice, igru, rad, zajednički boravak djece po djetetu/broju djece, osvjetljenje, broj odgajatelja i sl. Na terenu je stanje vrlo šaroliko, te bi iz tog razloga primjena Pravilnika za posljedicu trebala imati izricanje oštrih mjera i poboljšanje stanja, što nije slučaj.

Ustavom FBiH je, uslijed podjele ovlasti između **federalne i kantonalne razine**, propisano da su za **socijalnu i zdravstvenu politiku** nadležne obje razine¹⁸, s tim što se ovlasti mogu provoditi zajednički ili zasebno, ili na razini kantona, a što koordinira federalna vlast. U vezi s tim se kantoni i federalna vlast međusobno dogovaraju na trajnoj osnovi o svojim ovlastima. Federalna vlast ima pravo osmišljavati politiku i donositi zakone za svako od ovih područja¹⁹, dok je provedba socijalne politike i uspostava službi socijalne skrbi u nadležnosti kantonalnih vlasti.²⁰

Svaki kanton u ispunjavanju obveza iz socijalne politike i uspostavi socijalnih službi poduzima sve potrebne mjere za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, među kojima su zaštita obitelji i djece, socijalna skrb i zdravstvena zaštita²¹ navedene u Ustavu FBiH i Aneksu Ustava, te ispunjava svoje obveze vodeći računa o nacionalnom sastavu stanovništva u svakoj općini²², s tim što svoje ovlasti može prenijeti na općinu na svome teritoriju ili na federalnu vlast.²³

¹⁴ Iz članka II. Ustava BiH.

¹⁵ Iz članka III. 3. b) *Ibidem*.

¹⁶ Aneks II. Ustava 2. (kontinuitet propisa).

¹⁷ „Sl. List SRBiH“, broj 17/88.

¹⁸ Iz članka III. 2. Ustava FBiH.

¹⁹ Iz članka III. 3., *Ibidem*.

²⁰ Iz članka III. 4., *Ibidem*.

²¹ Članak II. 2., *Ibidem*.

²² Članak V. 1.1., *Ibidem*.

²³ Članak V. 1.2. (1), *Ibidem*.

Općinska vlast također je obvezna poduzimati sve potrebne mjere u cilju osiguranja zaštite prava i sloboda navedenih u Ustavu FBiH i Aneksu Ustava, vodeći pritom računa o nacionalnom sastavu svoga stanovništva.²⁴

Ustavom RS-a propisano je da su u **nadležnosti entiteta** sve funkcije, osim onih koje su Ustavom BiH izričito prenesene na državne institucije²⁵, te da se ustavno uređenje RS-a temelji *inter alia* na jamčenju i zaštiti ljudskih prava i sloboda u skladu s međunarodnim standardima.²⁶ Republika Srpska jamči minimum socijalne sigurnosti građanima i osigurava funkcioniranje javnih službi u skladu sa zakonom, a putem fondova i proračuna.²⁷ Republika Srpska uređuje i osigurava, *inter alia*, ostvarivanje i zaštitu ljudskih prava i sloboda, socijalno osiguranje i druge oblike socijalne skrbi i zdravstvene zaštite.²⁸

Statutom Brčko Distrikta BiH²⁹ uspostavljen je Distrikt kao jedinstvena administrativna jedinica lokalne samouprave pod suverenitetom Bosne i Hercegovine.³⁰ Distrikt je pravna osoba i posjeduje pravnu sposobnost potrebnu za obavljanje svoje funkcije, uključujući sposobnost stjecanja prava i obveza; te pravo da tuži i da bude tužen na sudu.³¹ Zdravstvena zaštita i socijalna skrb u nadležnosti su mjerodavne javne vlasti Brčko Distrikta BiH,³² a provode se posredstvom javne uprave koju strukturno čine i odjeli Vlade Distrikta.³³

2.2.2. Zakonodavni okvir

U području socijalne skrbi u Bosni i Hercegovini, nadležnost za postupanje utvrđena u nekoliko zakona donesenih na više razina vlasti, koji nisu utemeljeni na ujednačenim načelima niti se jednako primjenjuju u praksi.

Zakonom o ministarstvima i drugim tijelima uprave BiH³⁴ uspostavljeno je Ministarstvo civilnih poslova BiH, utvrđena je njegova nadležnost za obavljanje poslova i zadataka iz nadležnosti BiH, te utvrđena temeljna načela u pogledu koordiniranja aktivnosti, usklađivanja planova putem Sektora za rad, zapošljavanje, socijalnu skrb i mirovine te entitetskih tijela vlasti i definiranja strategije na međunarodnom planu za pitanje zdravstvene zaštite i socijalne skrbi. U sklopu svoje aktivnosti Ministarstvo je donijelo strateški dokument **Politika u području invalidnosti u BiH**³⁵, kojim se ocjenjuje postojeća zaštita osoba s invaliditetom. U poglavlju „Ocjene postojećeg stanja“ toga dokumenta piše:

²⁴ Članak VI. 1.

²⁵ Članak 3. Ustava RS-a

²⁶ Članak 5., *Ibidem*.

²⁷ Članak 61., *Ibidem*.

²⁸ Amandman XXXII., koji zamjenjuje članak 68. Ustava RS-a.

²⁹ Pročišćeni tekst donijela je Skupština Brčko Distrikta BiH dana 14. 1. 2010. („Sl. glasnik BDBiH“, broj 2/10).

³⁰ Članak 1. stavak 1. Statuta Brčko Distrikta BiH.

³¹ Članak 5. stavak 1., *Ibidem*.

³² Članak 8. stavak 1., *Ibidem*.

³³ Članak 45. stavak 2. točka a), *Ibidem*.

³⁴ „Sl. glasnik BiH“, br. 5/03, 42/03, 26/04, 42/04, 45/06, 88/07 i 59/09.

³⁵ „Sl. glasnik BiH“, br. 76/08.

“U postojećim propisima nedvosmisleno je naglašeno pravo svakog djeteta na odgoj i obrazovanje pod jednakim uvjetima. Teškoće na koje nailaze djeca i mladi s invaliditetom u ostvarivanju ovoga prava su loši prostorni i materijalni uvjeti, arhitektonsko-urbanističke i informacijske barijere, neujednačena rasprostranjenost mreže ustanova, nedovoljno osposobljen stručni kadar, predrasude, kao i neprilagođeni udžbenici, literatura i didaktička pomagala. Postoji razvijen sustav specijalnih škola u kojima se obrazuje manji broj djece i mladih s invaliditetom, no status tih ustanova nije riješen i najčešće nemaju uvjete za primjereno obrazovanje. Obrazovne institucije u većini slučajeva ne planiraju sredstva potrebna za provedbu programa inkluzivnog obrazovanja za djecu i mlade s invaliditetom. Tijekom obrazovanja nastavnog osoblja nema predmeta koji ih pripremaju za rad s djecom i mladima s invaliditetom. Nepristupačno i neodgovarajuće obrazovanje isključuje većinu osoba s invaliditetom, čime su njihov razvoj i osposobljavanje za život i rad umanjeni ili onemogućeni.

U socijalnoj skrbi osoba s invaliditetom prevladaju mjere usmjerene na novčanu potporu i institucionalno zbrinjavanje, dok su službe za socijalne usluge nerazvijene, uglavnom sustavno neuređene i vezane uz određene projekte. U većini su slučajeva postojeći kadar i institucionalni mehanizmi neprimjereni potrebama, skloni stereotipima i teško se otvaraju za nove pristupe. Ovo je područje utemeljeno na pravima i statusima, a ne na individualnim potrebama, te ima pristup utemeljen na sustavu određivanja kategorija osoba s invaliditetom. Otkrivanje i evidencija osoba s invaliditetom nisu institucionalno odgovarajuće uređeni tako da se za veliki broj osoba s invaliditetom ne mogu planirati programi socijalne skrbi. Visina novčanih davanja nedostatna je za stvarne potrebe osoba s invaliditetom i njihovih obitelji. Novčana davanja za tuđu njegu i pomoć često se smatraju prihodom za uzdržavanje osoba s invaliditetom, a ne potporom za samostalan život. Obitelj je osnovna i jedina služba za podršku osoba s invaliditetom, jer društvo nije razvilo mehanizme podrške ni za obitelj ni za osobe s invaliditetom. Osobama s invaliditetom ograničeno su dostupna pomoćna sredstva i oprema, službe za tumačenje, njega i pomoć, asistencija, pomagala, a kako bi ih osigurale i nabavile, one same moraju u znatnoj mjeri financijski participirati. Nisu razvijeni alternativni oblici zbrinjavanja u zajednici, a tamo gdje ih ima ograničenih su kapaciteta i nisu dostupni svim osobama s invaliditetom.

Zahvaljujući aktivnostima samih osoba s invaliditetom i njihovih udruga, kao i različitim programima reforme u sustavu obrazovanja, socijalne skrbi i zdravstva, razvijaju se pilot-programi službi podrške kao primjeri dobre prakse u pojedinim sredinama; većina tih službi podrške, u javnom i civilnom sektoru, nisu institucionalizirane niti održive, utjecaj im je ograničen i međusobno ne surađuju. Postojeće stanje je većinu osoba s invaliditetom dovelo do stanja izrazitog siromaštva, dodatno opteretilo njihove obitelji, a njima onemogućilo djelatno sudjelovanje u privatnom i javnom životu te time izrazito povećalo njihovu društvenu isključenost.

Kapacitet sustava koji jamči socijalnu sigurnost nije primjeren potrebama i ne osigurava minimum za preživljavanje, te je usko vezan uz financijske mogućnosti sustava u kojemu se realizira. Ne postoji državna i entitetska politika sustava socijalne sigurnosti. Nisu usuglašeni pristupi između različitih sektora i prisutna je diskriminacija po osnovi invalidnosti kada je u pitanju jamčenje socijalne sigurnosti. Visina financijskih sredstava za mjere socijalne sigurnosti u području invalidnosti u Bosni i Hercegovini su znatno ispod europskog i prosjeka u regiji. Zaštita djece s invaliditetom i njihovih obitelji nije odgovarajuće riješena i ne uključuje sve aspekte dječje i druge zaštite, a naročito u Federaciji Bosne i Hercegovine.”

Zakonom o Federalnim ministarstvima i drugim tijelima Federalne uprave³⁶ uspostavljeno je Federalno ministarstvo socijalne politike, raseljenih osoba i izbjeglica kao nadležno za upravne, stručne i druge poslove utvrđene zakonom koji se odnose na nadležnosti Federacije.

Unutar Ministarstva osnovan je **Sektor za socijalnu skrb i skrb o obiteljima i djeci**, u čijoj su nadležnosti sljedeći poslovi:

³⁶ „Sl. novine FBiH“, br. 19/03, 38/05, 2/06, 8/06 i 61/06.

- planiranje i programiranje socijalne skrbi i skrbi o obitelji i djeci u Federaciji BiH;
- izrada prednacrt, nacrt i prijedloga zakona i drugih propisa i općih akata, kao i priprema izmjene i dopune propisa iz područja socijalne skrbi i skrbi o obitelji i djeci;
- davanje stručnih mišljenja o prednacrtima, nacrtima i prijedlozima međunarodnih sporazuma i ugovora; stručna obrada sustavnih i drugih pitanja koja služe za izradu zakona, drugih propisa i općih akata;
- priprema stručnih pravnih mišljenja i objašnjenja za primjenu zakona, drugih propisa i općih akata povodom upita građana, pravnih osoba i drugih subjekata, ili po službenoj dužnosti;
- provedba politike i zakona, te drugih propisa i općih akata i u vezi s tim utvrđivanje stanja u području socijalne skrbi i skrbi o obitelji i djeci;
- izrada stručnih izvješća, analiza, mišljenja i programa, praćenje i proučavanje stanja i pojava na temelju prikupljenih podataka ili podataka koje dostavljaju druga tijela ili pravne osobe i obrada tih podataka s prijedlogom mjera za rješavanje utvrđenih problema;
- nadzor nad stručnim radom i nadzor nad zakonitošću rada ustanova socijalne skrbi od značaja za Federaciju BiH;
- vođenje upravnog postupka i rješavanje u upravnim stvarima u drugom stupnju u području obiteljskih odnosa (posvojenje, skrbništvo, odnosi roditelja i djece i dr.), obrada predmeta posvojenja od strane stranih državljana, postupanje po zahtjevima za alimentaciju u inozemstvu, u skladu sa zakonskim i drugim propisima iz ovoga područja, i u tom smjeru neposredna suradnja s općinskim i kantonalnim tijelima uprave i usklađivanje njihovog rada s programima socijalne skrbi i skrbi o obitelji i djeci u Federaciji BiH;
- praćenje provedbe propisa, kao i stanja u području socijalne skrbi (djeca bez roditeljske skrbi, djeca ometena u tjelesnom i duševnom razvoju, odgojno zanemarena i zapuštena djeca, djeca čiji je razvoj ometen obiteljskim prilikama, odrasle, stare i nemoćne osobe bez obiteljske skrbi, materijalno neosigurane i za rad nesposobne osobe, osobe s društveno negativnim ponašanjem i ostale osobe u stanju socijalne potrebe), praćenje zastupljenosti, učestalosti i oblika asocijalnog i sociopatološkog ponašanja djece i odnosa prema djeci i davanje stručnih mišljenja i sugestija za poboljšanje postojećeg stanja;
- planiranje, programiranje i praćenje rada ustanova socijalne skrbi; procjena i planiranje potrebnih sredstava korisnicima i provedba propisa iz područja socijalne skrbi i skrbi o obitelji i djeci, propisa iz obiteljskih odnosa, zaštite materinstva i ostvarivanje prava po osnovi porođaja i odgoja djece, dodataka za djecu, kao i drugi poslovi iz djelatnosti socijalne skrbi i skrbi o obitelji i djeci;
- ostvarivanje prava socijalne skrbi i skrbi o obitelji i djeci, njihovo usklađivanje prema zakonu i nadzor nad zakonskim i namjenskim trošenjem tih sredstava;
- praćenje stanja materijalnih uvjeta rada ustanova socijalne skrbi u Federaciji BiH, nevladinih i drugih humanitarnih organizacija i tijela.

Tijela koja provode socijalnu skrb u FBiH³⁷ su: Federalno ministarstvo rada i socijalne politike, Federalno ministarstvo za raseljene osobe i izbjeglice, Ministarstvo zdravstva i socijalne politike Unsko-sanskog kantona; Ministarstvo rada, zdravstva i socijalne politike Posavskog kantona; Ministarstvo za rad i socijalnu politiku Tuzlanskog kantona; Ministarstvo za rad, socijalnu politiku i izbjeglice Zeničko-dobojskog kantona; Ministarstvo za rad, socijalnu politiku, zdravstvo, raseljene i izbjegle osobe Bosansko-podrinjskog kantona; Ministarstvo zdravstva i socijalne politike Kantona Središnja Bosna; Ministarstvo zdravstva, rada i socijalne politike Hercegovačko-neretvanskog

³⁷ Federalna i kantonalna vlast nadležna je za područje socijalne politike, dok su kantoni posebno nadležni za provedbu socijalne politike i uspostavu službi socijalne skrbi – članak III. 2. i 4. Ustava FBiH.

kantona; Ministarstvo zdravstva, rada i socijalne skrbi Zapadnohercegovačkog kantona; Ministarstvo za rad, socijalnu politiku, raseljene osobe i izbjeglice Kantona Sarajevo i Ministarstvo rada, zdravstva, socijalne skrbi i prognanika Kantona 10.³⁸

Iz samih naziva resornih ministarstava na razini Federacije BiH i kantona može se uočiti neujednačenost pristupa ovome području. U pojedinim je kantonima ministarstvo nadležno za socijalnu skrb i zdravstvo, a u nekima za socijalnu skrb i rad, dok ima ministarstava kojima je nadležnost utvrđena za sva tri područja. Ovo je naročito bitno uzme li se u obzir ministarstvo kao cjelina u kojoj nekada radi veoma mali broj zaposlenika, od kojih je znatan broj administrativno osoblje zaposleno u uredu ministra, što za posljedicu ima to da se veoma mali broj zaposlenika ministarstva specijalizirano bavi pitanjem socijalne skrbi, čime se dovodi u pitanje sama kvaliteta ovog oblika zaštite.

U kantonima su kao ustanove socijalne skrbi osnovani centri/sluzbe za socijalni rad. U službama za opću upravu ostvaruje se npr. pravo na dječji dodatak, kojime mogu biti obuhvaćena i djeca bez roditeljske skrbi i djeca s teškoćama u razvoju.

Zakonom o ministarstvima Republike Srpske³⁹ utvrđuje se da Ministarstvo zdravlja i socijalne skrbi RS-a obavlja upravne i druge stručne poslove koji se odnose, *inter alia*, i na očuvanje i unapređenje zdravlja građana i praćenje zdravstvenog stanja i potreba stanovništva, a u području socijalne skrbi to je:

- društvena briga o obitelji i djeci,
- djelatnost društvenih organizacija i udruga građana u socijalno-humanitarnom području,
- pružanje informacija putem medija i drugih oblika informiranja o radu u području socijalne skrbi
- i drugi poslovi u skladu sa zakonom i drugim propisima RS-a i BiH.

Tijela koja provode socijalnu skrb u RS-u i u prvom stupnju rješavaju o pravima su: centri za socijalni rad, kao ustanove socijalne skrbi s javnim ovlastima čiji su osnivači općine (ima ih ukupno 45), i službe za poslove socijalne i dječje skrbi, koji se obavljaju unutar administrativne uprave grada/općine ili na razini referata (ima ih 17).⁴⁰

Statutom Brčko Distrikta BiH propisano je da su tijela u području socijalne skrbi Odjel zdravstvenih i drugih usluga, osnovan za davanje usluga javnog zdravstva i socijalne skrbi na razini Brčko Distrikta BiH⁴¹, i centar za socijalni rad/ustanove socijalne skrbi.

Zakonom o ustanovama⁴² propisano je da osnivači ustanova u području dječje i socijalne skrbi mogu biti strane i domaće pravne i fizičke osobe u svim oblicima vlasništva. Za obavljanje javne službe osnivaju se javne ustanove.

³⁸ Kantoni su zaduženi za određivanje iznose socijalne potpore, kao i uvjeta i postupaka za ostvarivanje prava na socijalnu skrb, što je izravno ovisi o proračunu kantona, zbog čega se mogu javiti razlike među kantonima i time proizvoditi diskriminacija.

³⁹ „Sl. glasnik RS“, br. 70/02, 33/04, 118/05 i 33/06.

⁴⁰ Str. 11 Strategije unapređenja socijalne skrbi djece bez roditeljske skrbi, s akcijskim planom za razdoblje 2009.-2014., RS

⁴¹ „Sl. glasnik BDBiH“, broj 19/07 (članak 25. točka b.).

⁴² Preuzet u FBiH prijašnji propis („Sl. list R BiH“, br. 6/92, 8/93 i 13/94).

Ustanova ne može započeti obavljati djelatnost dok nadležno tijelo ne utvrdi da su ispunjeni zakonski uvjeti.⁴³

Naziv ustanove upućuje na njezinu djelatnost, a u naziv se može unijeti ime umrle povijesne i druge znamenite ličnosti.⁴⁴

Zakonom o osnovama socijalne skrbi, skrbi o civilnim žrtavama rata i skrbi o obiteljima s djecom FBiH propisano je da djelatnost socijalne skrbi obavljaju ustanove socijalne skrbi, koje imaju svojstvo pravne osobe i na koje se odnose propisi o ustanovama, ako tim zakonom nije drukčije uređeno.⁴⁵

Nadalje, u istom se zakonu daje mogućnost humanitarnim organizacijama, udrugama građana, vjerskim zajednicama i organizacijama koje one osnivaju, građaninu pojedincu i stranoj fizičkoj ili pravnoj osobi obavljanja djelatnosti socijalne skrbi, skrbi o civilnim žrtavama rata i skrbi o obiteljima s djecom.⁴⁶

Zakonom o socijalnoj skrbi RS-a propisano je da se, radi ostvarivanja socijalnih prava građana, osnivaju ustanove socijalne skrbi; a poslove socijalne skrbi mogu obavljati građani i druge ustanove i poduzeća u skladu sa zakonom.⁴⁷ Programima invalidskih, socijalno-humanitarnih, stručnih i drugih organizacija i udruga građana pridonosi se unapređenju socijalno-ekonomskog i društvenog položaja, rehabilitaciji i socijalizaciji invalida u stanju socijalne potrebe. Provodi se nadzor nad stručnim radom u obavljanju djelatnosti i pojedinih poslova iz djelatnosti socijalne skrbi.⁴⁸

U oba zakona uređuje se smještaj djece bez roditeljske skrbi, i to smještanjem u ustanovu ili hraniteljstvo.

U Bosni i Hercegovini ne može se dobiti točan podatak o broju i vrsti organizacija nevladinog sektora koje se bave obavljanjem socijalnih usluga, ne može se dobiti informacija o tome na kojoj su razini te organizacije registrirane⁴⁹, broj njihovih korisnika, kakva je njihova programska orijentacija i sl.⁵⁰

U Ministarstvu pravde BiH registrirano je tek 15 nevladinih organizacija koje se isključivo bave obavljanjem socijalnih usluga. Nijedna od njih nije proglašena organizacijom od javnog interesa.

Sustav socijalne skrbi za djecu s posebnim potrebama/djecu ometenu u psihofizičkom razvoju u FBiH ostvaruje se putem sljedećih institucija i/ili organizacijskih oblika:

- Federalnog ministarstva rada i socijalne politike,
- centara za socijalni rad/službi socijalne skrbi,
- ustanova socijalne skrbi za smještaj djece ometene u psihofizičkom razvoju - dnevni centri i stalni smještaj,
- hraniteljskih obitelji, ako su uključena i djeca s lakšim smetnjama,

⁴³ Članak 9., *Ibidem*.

⁴⁴ Članci 21. i 22., *Ibidem*.

⁴⁵ Članak 3. Zakona o osnovama socijalne skrbi, skrbi o civilnim žrtavama rata i skrbi o obiteljima s djecom.

⁴⁶ Članak 4., *Ibidem*.

⁴⁷ Članak 5. stavak 1. Zakona o socijalnoj skrbi RS-a.

⁴⁸ Iz članaka 5., 6. i 7., *Ibidem*.

⁴⁹ Državna, entitetska, kantonalna ili općinska razina.

⁵⁰ Magistarski rad Ermine Memić-Porča: "Suradnja vladinog i nevladinog sektora na području socijalnih usluga u BiH", str. 107/108.

- SOS sela, ako su uključena i djeca s lakšim smetnjama,
- socijalno-pedagoških životnih zajednica, ako su uključena i djeca sa smetnjama,
- nevladinih organizacija koje rade s djecom s posebnim potrebama, kao dnevni centri ili patronaže.

Istodobno se ovaj sustav socijalne skrbi u RS-u ostvaruje unutar nadležnosti sljedećih institucija:

- Ministarstva zdravlja i socijalne skrbi RS-a,
- centara za socijalni rad/službi socijalne skrbi,
- ustanova za smještaj djece ometene u psihofizičkom razvoju,
- socijalno-pedagoških životnih zajednica, ako su uključena djeca s posebnim potrebama,
- Javnog fonda za dječju zaštitu,
- nevladinih organizacija koje rade s djecom s posebnim potrebama, smještenim u nekom od smještajnih oblika.

Zakonom o osnovama socijalne skrbi, skrbi o civilnim žrtavama rata i skrbi o obiteljima s djecom FBiH uređuje se tko je korisnik tih prava, tko mogu biti osobe s posebnim potrebama, osobe s invaliditetom, kao i osobe ometene u psihofizičkom razvoju. Prema tome zakonu to su:

- a. slijepa i slabovidna djeca;
- b. gluha i nagluha djeca;
- c. djeca s poremećajima u govoru i glasu;
- d. djeca s tjelesnim oštećenjima i trajnim smetnjama u fizičkom razvoju;
- e. djeca sa smetnjama u duševnom razvoju;
- f. djeca s kombiniranim smetnjama.

Djeca s ovakvim smetnjama imaju pravo na: (a) osobnu invalidninu, (b) dodatak za njegu i pomoć druge osobe, (c) ortopedski dodatak, (d) pomoć u troškovima liječenja i nabavi pomagala, (e) osposobljavanje za rad i prvenstvo pri zapošljavanju uz mogućnost da kanton proširi opseg prava utvrđenih tim zakonom.

Postupak ostvarivanja navedenih prava provodi se u centrima za socijalni rad ili općinskim službama za upravu kojima su povjereni poslovi socijalne skrbi, kao prvostupanjskim tijelima. Izmjenama toga zakona utvrđeno je da npr. prava na tuđu njegu i pomoć mogu ostvariti samo osobe sa 100%-nim i 90%-nim oštećenjem organizma, te da je u nadležnosti kantona obveza uređivanja kantonalnim propisima o socijalnoj skrbi načina ocjenjivanja sposobnosti, razvrstavanje i evidencija djece ometene u psihofizičkom razvoju i isplata naknade koja se treba vršiti iz proračuna kantona. Promjene federalnog istodobno ne prate i promjene kantonalnih propisa, zbog čega je ostvarivanje ovoga prava u nekim kantonima onemogućeno.

Prema **Zakonu o socijalnoj skrbi RS-a i Zakonu o socijalnoj skrbi BDBiH**, u korisnike socijalne skrbi također se ubrajaju i maloljetnici ometeni u tjelesnom i duševnom razvoju. To su maloljetnici oštećenoga vida, sluha, s poremećajem u govoru i glasu, tjelesnim oštećenjima, psihičkom zaostalošću i kombiniranim smetnjama.

Pravo na dodatak za pomoć i njegu druge osobe imaju osobe neovisno o materijalnom osiguranju:

- osobe s teškim tjelesnim i osjetilnim smetnjama, koje bez tuđe pomoći ne mogu zadovoljiti osnovne životne potrebe,

- osobe koje su teže ili teško ometene u mentalnom razvoju,
- osobe koje su višestruko ometene u razvoju, s umjereno težom i teškom mentalnom ometenošću,
- autistične osobe,
- kronično duševno oboljele osobe.

Pravo na pomoć u osposobljavanju za rad imaju djeca i mladež ometena u tjelesnom i duševnom razvoju koja se po sposobnostima i godinama mogu osposobiti za rad.

Zakonom se daje **pravo na smještaj u ustanovu** socijalne skrbi djetetu srednje, teže i teško mentalno ometenom ili višestruko ometenom u razvoju, djetetu oboljelome od autizma i djetetu sa smetnjama u tjelesnom razvoju koje nema odgovarajuće uvjete u svojoj obitelji, sve dok traje potreba za tim oblikom skrbi.

Djeca s psihofizičkim smetnjama u ustanovi se omogućava odgovarajući stupanj odgoja, obrazovanja i osposobljavanja za rad u skladu s njihovim mogućnostima, rad na ublažavanju ili otklanjanju posljedica u njihovu razvoju, radni angažman pod posebnim uvjetima, potpuno i trajno zbrinjavanje (stanovanje, ishrana, njega, zdravstvena zaštita, kulturno-zabavne i druge aktivnosti) u skladu s njihovim sposobnostima.

Djeca i mladeži s tjelesnim invaliditetom i očuvanim mentalnim sposobnostima osigurava se smještaj, zdravstvena zaštita, odgoj, rekreativne i kulturno-zabavne aktivnosti, pomoć u obrazovanju i osposobljavanje za rad, a sve u skladu s njihovim sposobnostima i stupnjem invalidnosti.

Zakonom o dječjoj zaštiti RS-a⁵¹ uređuje se dječja zaštitu kao pravo djece sa smetnjama u razvoju na organizirane aktivnosti odgoja i obrazovanja u predškolskim ustanovama. **Zakonom o dječjoj zaštiti BDBiH**⁵² uređuje se pravo na dječji dodatak, bez obzira na materijalno stanje obitelji, ako je dijete ometeno u razvoju a nije smješteno u ustanovu.

Obiteljskim zakonima u Federaciji BiH, Republici Srpskoj i Brčko Distriktu BiH⁵³ uređuje se nadzor tijela skrbi nad skrbi o djetetu u svim situacijama i kada je dijete u obitelji, a zbog primijećenih propusta u skrbi o njemu i/ili kada je tijelo skrbi dalo dijete na smještaj u ustanovu ili hraniteljsku obitelj. Nadzor se provodi i u slučaju smještaja djeteta u buduću posvojiteljsku obitelj, kako bi se provjerilo je li tim rješenjem uistinu i ostvaren najbolji interes djeteta.

Tijelo skrbi imenuje djetetu skrbnika u slučaju kada je dijete ostalo bez roditeljske skrbi smrću roditelja, napuštanjem djeteta ili zbog oduzetog roditeljskog prava. Poslovi skrbništva obavljaju se posredstvom imenovanog skrbnika ili neposredno posredstvom stručne osobe zaposlene u tijelu skrbi. Tijelo mora donijeti odluku o imenovanju skrbnika imajući u vidu najbolji interes djeteta, a ne samo okolnosti već uvažavajući i mišljenje djeteta ako je ono u mogućnosti izraziti ga. Skrbništvo traje do djetetova punoljetstva. Rješenje o skrbništvu evidentira se u matičnoj knjizi rođenih, kao i u zemljišnim knjigama ako dijete pod skrbništvom ima nepokretnu imovinu. Skrbnik ne može poduzimati poslove koji prelaze okvire redovitog upravljanja djetetovom imovinom bez prethodnog odobrenja tijela skrbi, ne može je otuđiti ili opteretiti, ne može se odreći nasljedstva, ne može odlučiti o promjeni škole, prekidi školovanja ... bez prethodnog odobrenja tijela skrbi. O svome radu, što znači o svim radnjama poduzetim u zaštiti prava djeteta pod skrbništvom, skrbnik

⁵¹ „Sl. glasnik RS“, br. 4/02, 17/08 i 1/09.

⁵² „Sl. glasnik BDBiH“, br. 1/03, 4/04, 21/05, 19/07 i 2/08.

⁵³ „Sl. novine FBiH“, br. 35/05 i 41/05; „Sl. glasnik RS“, br. 54/01 i 41/08; „Sl. glasnik BDBiH“, broj 23/07.

treba podnositi redovita izvješća tijelu skrbi. U Federaciji BiH i Brčko Distriktu BiH skrbnik ima pravo na naknadu za svoj rad, dok u Republici Srpskoj nema.

U pogledu posvojenja djeteta, ovi se zakoni u određenoj mjeri razlikuju. ***Obiteljskim zakonima Federacije BiH i Brčko Distrikta BiH*** uređuje se posvojenje kao poseban oblik obiteljsko-pravne zaštite djeteta bez roditelja ili bez odgovarajuće roditeljske skrbi, na kojemu se temelji roditeljski odnosno srodnički odnos. Posvojenje, koje može biti potpuno i nepotpuno, u Federaciji BiH je uređeno tako da potpuno može biti do djetetove 10. godine, a nepotpuno do 18. godine, dok je u Republici Srpskoj ta dobna granica za potpuno posvojenje 5 godina. Posvojenje se vodi pred tijelom skrbi u mjestu prebivališta djeteta.

Zakonom o preuzimanju prava i obveza osnivača nad ustanovama socijalne skrbi u FBiH⁵⁴ propisano je da Parlament FBiH, kao osnivač, preuzima prava i obveze nad sljedećim ustanovama socijalne skrbi u FBiH: zavodima za zbrinjavanje mentalno invalidnih osoba u Fojnici i Bakovićima; Zavodom za zaštitu djece i mladedih u Pazariću; Zavodom za odgoj muške djece i mladedih u Sarajevu (Hum) i Zavodom za odgoj ženske djece i mladedih u Ljubuškom.

Primjetan je nedostatak ovoga propisa. Iako već u naslovu, a zatim i članku 1., naglašava da je riječ o preuzimanju "prava i obveza", nije jasno o kojim se konkretno pravima i obvezama radi i tko je obavezan osigurati uvjete u ustanovama čije će korištenje osigurati dostojanstvo i zaštitu korisnika. Osim toga, jedna od ustanova - Zavod za odgoj ženske djece i mladeži u Ljubuškom - već dugi niz godina ima posve drugu namjenu i njegovi su korisnici preuzeli objekt kao vraćenu ranije oduzetu imovinu prijašnjim vlasnicima, o čemu u Zakonu niti u prijelaznim i završnim odredbama nije ništa kazano.

Osnovno pitanje, a to je financiranje ustanova, Zakonom o preuzimanju prava i obveza osnivača nad ustanovama socijalne skrbi u FBiH nije uređeno, već je zadržano ranije uspostavljeno načelo prema kojemu se ustanove financiraju iz naknada za obavljene usluge, iako je općepoznato da su ta sredstva nedostatna i uz to se neredovito uplaćuju. Osim toga, ostalo je otvoreno pitanje popravka samih objekata zbog oštećenja ili su ti objekti neodgovarajući za namjenu kojoj trebaju služiti. Tako je nejasno što je uopće smisao donošenja navedenog zakona, jer očito nije došlo do stvarnog preuzimanja prava i obveza. Čini se da je i to jedan od propisa koji suštinski ne doprinosi boljem uređenju socijalne skrbi u FBiH. Ovakav zaključak potvrđuje činjenica da je stanje i dvije godine nakon donošenja propisa za sve ustanove, izuzev Zavoda za odgoj muške djece i mladih, ostalo nepromijenjeno kao i prije preuzimanja. Zavod za odgoj muške djece i mladih jedini je u boljem stanju, ali ne zahvaljujući pomoći Federacije BiH i ulozi ove razine vlasti kao osnivača nego isključivim radom uprave i upravnog odbora koji su osigurali donacije. O tome više u sljedećem poglavlju.

Kaznenim zakonom BiH⁵⁵ propisano je da se prema maloljetnom počinitelju kaznenog djela mogu primijeniti odgojne preporuke za djelo za koje je zapriječena novčana kazna ili zatvorska kazna u trajanju od tri godine. Odgojne se mjere mogu izreći ako je maloljetnik u vrijeme počinjenja djela navršio 15, ali ne i 16 godina, a ukoliko je navršio 16, ali ne i 18 godina, može mu se iznimno izreći i kazna maloljetničkog zatvora. Maloljetniku se ne može izreći uvjetna osuda. Kazna maloljetničkog zatvora izdržava se u zatvorenim, poluotvorenim ili otvorenim ustanovama za izdržavanje kazne. Stariji maloljetnik, do njegove navršene 18. godine, kaznu maloljetničkog zatvora izdržava u posebnim kazneno-popravnim ustanovama za maloljetnike. Za vrijeme izdržavanja kazne posao za osuđenog maloljetnika bira se prema njegovim sposobnostima i sklonostima za određenu vrstu posla, u cilju stručnog osposobljavanja, a u skladu s postojećim mogućnostima u kazneno-popravnoj ustanovi za maloljetnike. Radno vrijeme osuđenog maloljetnika određuje se tako što mu se omogućuje školovanje i stručno osposobljavanje uz omogućeno slobodno vrijeme za tjelesni odgoj i

⁵⁴ „Sl. novine FBiH“, broj 31/08.

⁵⁵ „Sl. glasnik BiH“, br. 37/03, 54/04, 61/04, 30/5, 55/06, 32/07 i 8/10.

razonodu; osim u iznimnim okolnostima, maloljetnik ima pravo održavati kontakte sa svojom obitelji primanjem pisama i posjeta.

Kaznenim zakonom FBiH⁵⁶, Kaznenim zakonom RS-a⁵⁷ i Kaznenim zakonom Brčko Distrikta BiH⁵⁸ na isti se način uređuje sankcioniranje maloljetnika, osim u donjoj granici za izricanje odgojnih preporuka, koja je 14 godina, za razliku od KZ-a FBiH kojim je ta utvrđena granica 15 godina.

Zakonom o kaznenom postupku BiH⁵⁹ propisno je naročito obazrivo postupanje prema maloljetniku, kako sam postupak ne bi štetno utjecao na njegov razvoj, što slijede i odredbe u **zakonima o kaznenom postupku FBiH⁶⁰, RS-a⁶¹ i Brčko Distrikta BiH⁶²**.

Zakonom o izvršenju kaznenih sankcija, pritvora i drugih mjera BiH⁶³ nalaže se obveza odvojenog smještaja maloljetnih od punoljetnih osoba.

Zakonom o izvršenju kaznenih sankcija FBiH⁶⁴ propisano je da maloljetnici izdržavaju kaznu maloljetničkog zatvora odvojeno od odraslih – u posebnim ustanovama ili odjelima za maloljetnike, gdje mogu ostati do 23. godine života, odnosno najdulje do 25. godine ako je to potrebno radi svršetka školovanja. Osuđenim maloljetnicima ne može se ograničiti dopisivanje s roditeljima i drugim bliskim srodnicima.

Isto je propisano i **Zakonom o izvršenju kaznenih sankcija RS-a⁶⁵ i Zakonom o izvršenju kaznenih i prekršajnih sankcija Brčko Distrikta BiH⁶⁶**.

2.2.3. Zakonodavstvo o nevladinim organizacijama

Nevladine organizacije registriraju se na temelju **Zakona o udrugama i zakladama BiH⁶⁷, Zakona o udrugama i zakladama FBiH⁶⁸, Zakona o udrugama i zakladama RS-a⁶⁹ i Zakona o udrugama i zakladama Brčko Distrikta BiH⁷⁰**.

⁵⁶ „Sl. novine FBiH“, br. 6/03, ispr. 21/04, 69/04 i 18/05.

⁵⁷ „Sl. glasnik RS“, br. 49/03, 108/04, 37/06 i 70/06.

⁵⁸ „Sl. glasnik BDBiH“, br. 10/03, 45/04 i 6/05.

⁵⁹ „Sl. glasnik BiH“, br. 36/03, 13/05, 48/05, 76/06, 32/07, 76/07, 58/08, 12/09, 16/09, 93/09 i 8/10.

⁶⁰ „Sl. novine FBiH“, br. 35/03, ispr. 56/03, ispr. 37/03, 78/04, 28/05, 55/06, 27/07, 53/07, 9/09 i 12/10.

⁶¹ „Sl. glasnik RS“, broj 100/09 - pročišćeni tekst.

⁶² „Sl. glasnik BDBiH“, br. 10/03, 48/04, 6/05, 14/07, 19/07, 21/07, 2/08 i 17/09.

⁶³ „Sl. glasnik BiH“, broj 12/10 - pročišćeni tekst.

⁶⁴ „Sl. novine FBiH“, br. 44/98, 42/99 i 12/09.

⁶⁵ „Sl. glasnik RS“, broj 12/10.

⁶⁶ „Sl. glasnik BDBiH“, br. 8/00, izmj. 1/01, 19/07 i 36/07.

⁶⁷ „Sl. glasnik BiH“, br. 32/01, 42/03 i 63/08.

⁶⁸ „Sl. novine FBiH“, br. 45/02 i 63/08.

⁶⁹ „Sl. glasnik RS“, br. 52/01 i 42/05.

Zakonom o udrugama i zakladama BiH propisano je da je udruga u smislu zakona svaki oblik dobrovoljnog povezivanja triju ili više fizičkih ili pravnih osoba, u svim kombinacijama, radi unapređenja i ostvarivanja nekog zajedničkog ili općeg interesa ili cilja, u skladu s Ustavom i zakonom, a čija osnovna svrha nije stjecanje dobiti.⁷¹

Udrugu koja ispunjava uvjete za registriranje mogu osnovati najmanje tri fizičke osobe koje su državljani Bosne i Hercegovine ili u njoj imaju boravište ili pravne osobe iz Bosne i Hercegovine koje su registrirane u Bosni i Hercegovini, u bilo kojoj kombinaciji, s tim što osnivači ne mogu biti država BiH, entiteti, kantoni, gradovi, općine, mjesne zajednice, državna tijela, državna poduzeća i fondovi.⁷²

Registrirana udruga može steći status udruge od javnog interesa ako njezino djelovanje nadilazi interese njezinih članova i ako je prije svega namijenjena interesu javnosti ili nekim njezinim dijelovima u sljedećim područjima: zdravstvo; obrazovanje; znanost; socijalna skrb; građansko društvo; ljudska prava i prava manjina; pomoć siromašnim i socijalno ugroženima; pomoć invalidima, djeci i starijim osobama; zaštita okoliša; snošljivost; kultura; amaterski sport; vjerske slobode i pomoć žrtvama elementarnih nepogoda.

Smatra se da udruga djeluje u dobrotvorne svrhe ako je osnovana s prvenstvenim ciljem da pomaže osobama i skupinama kojima je pomoć potrebna. Status udruge od *javnoga interesa* utvrđuje Ministarstvo. Postupak za dodjelu i ukidanje statusa udruge od javnog interesa Ministarstvo je uredilo i posebnim propisom - Pravilnikom o načinu vođenja registra udruga i zaklada BiH i stranih međunarodnih udruga i zaklada i drugih neprofitnih organizacija.⁷³

Zahtjev za dobivanje statusa udruge od javnog interesa može se podnijeti u bilo koje vrijeme, na način utvrđen propisima Ministarstva.

Registrirana udruga od javnog interesa može ostvariti porezne, carinske i druge olakšice.⁷⁴

Zakladu koja ispunjava uvjete za registriranje može osnovati jedna ili više fizičkih ili pravnih osoba (u daljnjem tekstu: osnivači), s tim što osnivači ne mogu biti država Bosna i Hercegovina, entiteti, kantoni, gradovi, općine, mjesne zajednice, državna tijela, državna poduzeća i fondovi. Osnivači ne moraju biti državljani ili pravne osobe iz Bosne i Hercegovine.⁷⁵

Smatra se da je djelovanje zaklade od javnog interesa ako je osnovana prvenstveno radi propagiranja, pružanja usluga ili promidžbe programa unapređenja u područjima kao što su: zdravstvo; obrazovanje; znanost; socijalna skrb; građansko društvo; ljudska prava i prava manjina; pomoć siromašnim i socijalno ugroženima; pomoć invalidima, djeci i starijim osobama; zaštita okoliša; snošljivost; kultura; amaterski sport; vjerske slobode i pomoć žrtvama elementarnih nepogoda ili za druge slične ciljeve.

Način određivanja statusa od javnog interesa zakladi istvjetan je kao i za određivanje statusa od javnog interesa udruzi.

2.2.3.1. Uloga nevladinog sektora u području socijalne skrbi

⁷⁰ „Sl. glasnik BDBiH“, broj 12/02.

⁷¹ Članak 1. stavak 1. Zakona o udrugama i zakladama BiH.

⁷² Članak 9., *Ibidem*.

⁷³ Članak 12. Pravilnik o načinu vođenja registra udruga i zaklada BiH i stranih međunarodnih udruga i zaklada i drugih neprofitnih organizacija („Sl. glasnik BiH“, broj 44/10).

⁷⁴ Članak 13. Zakona o udrugama i zakladama BiH.

⁷⁵ Članak 22., *Ibidem*.

Kako je za vrijeme posjeta ustanovama za zbrinjavanje djece utvrđeno da veliki broj nevladinih organizacija (udruga i zaklada) obavlja djelatnost davanja usluga smještaja i zbrinjavanja djece, posebna je pozornost posvećena ulozi nevladinih organizacija u obavljanju te djelatnosti.

„Nevladine organizacije imaju veliki značaj u socijalnoj politici razvijenih zemalja, jer suvremena, glomazna država ne može udovoljiti svim potrebama građana, pa mnoge svoje programe prebacuju na neprofitni, nevladin sektor u kojemu se oni učinkovitije rješavaju. Na taj način neprofitni, nevladin sektor, postaje alternativa, partner (ali ne i konkurent) državnome sektoru u kojemu se ljudi u kriznim situacijama oslanjaju na vlastite snage (Paunović; 2006: 149). U području socijalne politike, neprofitne organizacije odnosno organizacije civilnog društva, šire gledano, po nekim autorima (Bežovan: 2005. prema Miković; 2005: 240-241) imaju sljedeću svrhu:

1. **zagovaraju** određene vrijednosti ili prioritete pojedinih društvenih skupina i na taj način utječu na socijalnu politiku vlade, ali i drugih sudionika. Ove zagovaračke aktivnosti imaju za cilj dati prednost financiranju socijalnih programa za socijalno marginalizirane skupine (starije i iznemogle osobe, djeca, osobe s invaliditetom i dr.). Nevladine organizacije u svome radu inzistiraju na načelima socijalne pravde i dostupnosti socijalnih usluga svakom članu društva kojemu su one potrebne;
2. **pružaju** pojedinim skupinama građana usluge za kojima postoje potrebe, ali ih državne organizacije iz različitih razloga ne mogu ili ne žele pružiti;
3. **inoviraju** socijalne programe i uvode nove vrste socijalnih usluga, prilagođene korisnicima. Ova je aktivnost srž socijalnog poduzetništva, koji pored pružanja inovativnih socijalnih usluga omogućava i zapošljavanje pojedinaca koje je teško zaposliti na otvorenom tržištu rada. Zbog toga, država potiče socijalne poduzetnike davanjem različitih dotacija i stvaranjem povoljnijih uvjeta rada;
4. **pružaju usluge** različitim korisnicima na temelju ugovora s vladom ili vladinom organizacijom.

Kako bi mogle ostvariti svoju ulogu u tranziciji sustava socijalne politike, nevladine organizacije **moraju stupiti u partnerski odnos s vladinim sektorom**. Takav partnerski odnos moguće je ostvariti uvođenjem mješovitog sustava socijalne politike, odnosno kombinirane socijalne politike. Kombinirani model socijalne politike mobilizira sve raspoložive resurse u zajednici i ukida monopol države. Država je jedan od partnera koji ima važnu ulogu u osiguranju općeg zakonskog okvira za razvoj programa socijalne politike. Drugi važni sudionici toga procesa su građani, lokalne zajednice, udruge, zaklade, crkve i lokalne vlasti (Bežovan: 2005. prema Miković; 2005: 241).⁷⁶

Iz navedenoga se jasno uočava mogućnost i dobra iskoristivost određenoga oblika suradnje nevladinog sektora s centrima za socijalni rad, kao vladinim sektorom u području socijalne skrbi.

Suradnja je moguća u više oblika – koliko god su centri i/ili službe socijalne skrbi blizu potencijalnih korisnika njihovih usluga, dobro organiziran nevladin sektor i volonterski rad na terenu još je bliži.

Naime, informacija se u poznatoj lokalnoj sredini može prenijeti bez pritiska i lakšim prevladavanjem predrasuda zbog obraćanja za stručnu pomoć, što je naročito važno za rano otkrivanje problema i prevenciju.

Drugi oblik suradnje moguć je angažmanom profesionalaca na volonterskoj osnovi, posebice kao članova nevladinog sektora u određenom području. Ovaj oblik može se naročito lako organizirati u sredinama u kojima su institucije za obrazovanje stručnjaka određenoga profila značajne za područje socijalne skrbi.

⁷⁶ Magistarski rad Ermine Memić-Porča “Suradnja vladinog i nevladinog sektora u području socijalnog rada u BiH”, poglavlje “Uloga nevladinih organizacija u tranziciji sustava socijalne politike”, str. 105/106.

Pod supervizijom vladinog sektora i/ili samih obrazovnih institucija osobe mogu stjecati svoju razvojnu naobrazbu postupnim, nadziranim i evaluiranim obavljanjem stručnog rada s korisnicima socijalnih usluga.

2.2.4. Uloga i važnost centara za socijalni rad

U oba entiteta rad u području socijalne skrbi odvija se putem centara/službi za socijalnu skrb, koji imaju ključnu ulogu u socijalnoj skrbi, zbrinjavanju i praćenju postupanja prema djeci.⁷⁷ U Brčko Distriktu socijalna i dječja skrb u nadležnosti je Pododjela za socijalnu skrb Brčko Distrikta BiH.

Praćenje korisnika u sustavu pravne i socijalne skrbi djece i obitelji podrazumijeva standardizaciju kriterija, način donošenja odluka, odgovornosti i metode analize potreba korisnika, izradu individualnog plana, početak, reviziju i završetak primjene mjera, usluga i drugih aktivnosti o kojima odlučuju, predlažu rješenja ili ih provode centri za socijalni rad, sudovi i povjerenstva za ocjenjivanje sposobnosti djece s teškoćama u razvoju (u pogledu metodologije procjene i predlaganja mjera i usluga).

U dokumentu Zaštita djece bez roditeljske skrbi i obitelj pod rizikom od razdvajanja u BiH 2006.-2016., usvojenom u istovjetnom tekstu u oba entiteta, prema kojemu trebaju postupati Federalno ministarstvo rada i socijalne politike i Ministarstvo zdravlja i socijalne skrbi RS-a, propisan je rad po metodi vođenja slučaja za svakog korisnika usluge centra za socijalni rad, te se kaže:

„Uvođenje rada po metodi **vođenja slučaja** za sve korisnike usluga centara za socijalni rad posebice je bitno za djecu bez roditeljske skrbi. Ovakav način rada podrazumijeva redovito i sustavno planiranje zaštite, redovito praćenje i periodičnu reviziju načina zbrinjavanja za svako pojedinačno dijete bez roditeljske skrbi. To obuhvaća obvezu izrade **individualnog plana zaštite** za svako dijete bez roditeljske skrbi, koji uključuje procjenu potreba djeteta u cilju izbora najprikladnijeg oblika zbrinjavanja koji će stručni tim pratiti i revidirati najmanje tromjesečno. Predviđa se uspostava **neovisnog tijela** koje će biti ovlašteno za primanje i razmatranje žalbi djece u pogledu bilo kojeg aspekta njihovog zbrinjavanja.

Uvođenje u praksu **standarda i normativa stručnog socijalnog rada i usluga** podrazumijeva odgovarajuću kadrovsku popunjenost centara za socijalni rad (broj i stručni profil zaposlenika u odnosu na potrebe i broj stanovništva, socijalnu problematiku, razućenost terena), standardizaciju usluga, usklaćivanje materijalnih davanja korisnicima na razini entiteta/države, kao i uspostavu jedinstvene evidencije i praćenja korisnika. Evidencija je posebno bitna kada se radi o djeci bez roditeljske skrbi, jer će osiguravati potpune i ažurne podatke o ovoj kategoriji djece i razlozima njihova razdvajanja od roditelja, oblicima smještaja, potencijalnim hraniteljskim i posvojiteljskim obiteljima i sl. Za to će biti korisno iskustvo iz RS-a, gdje su uspostavljeni normativi i standardi rada, kao i evidencija o djeci bez roditeljske skrbi koja uključuje i razloge odvajanja djeteta od roditelja.

Zaposlenici u području socijalne i dječje skrbi obvezni su raditi u skladu s **kodeksom profesionalnog ponašanja**, za čiju će izradu će biti zadužena stručna skupina, što će pridonijeti podizanju standarda i kvalitete rada.

Edukacija stručnog osoblja centara za socijalni rad, kao i osoblja iz nevladinog sektora angažiranog u području socijalne skrbi, potrebna je za unaprećenje rada profesionalaca i njegovo usklaćivanje s novim metodama rada u svijetu. Podzakonskim aktima bit će propisani prava i obveze zaposlenika da određeni broj dana u godini provedu na stručnom usavršavanju.

⁷⁷ U RS-u su na snazi Pravilnik o poslovima i normativima, stručnim kadrovima i smještajnim uvjetima centra za socijalni rad. U Federaciji BiH su, u skladu s ustanovnom odredbom o kontinuitetu propisa, na snazi Normativi stručnog rada u centrima za socijalni rad iz 1988. godine, za čiju primjenu niti u jednom kantonu nema stvarne osnove te se slobodno može reći da i nisu na snazi.

Pod tim se podrazumijevaju usuglašeni edukativni programi, razvijeni u suradnji s ministarstvima obrazovanja, sveučilištima, stručnim udrugama i nevladinim organizacijama.

Podjela poslova u centrima za socijalni rad na osnovne i specijalističke omogućila bi formiranje specijalističkih timova i profiliranje stručnjaka za rad s obiteljima u pitanjima hraniteljstva, posvojenja i sl., s tim što se neki specijalistički poslovi mogu, ali ne moraju, odvijati u centrima za socijalni rad, ali trebaju biti osigurani na ili za općinsku razinu.

Revizija organizacije rada u centrima za socijalni rad, s naglaskom na afirmaciju stručnog rada u odnosu na upravno-administrativni, kao i **provođenje nadzora nad stručnim radom, pružanje stručne pomoći i supervizija** rada centara za socijalni rad (kao i svih institucija, bez obzira na osnivača, i drugih davatelja usluga) također će biti propisani izmjenama i dopunama zakonskih odredaba.

Specijalizacija sudaca i/ili uspostava obiteljskih odjela u sudovima opće nadležnosti koji će se baviti pitanjima obitelji i djece, odnosno donošenjem odluka o specifičnim pitanjima (među ostalim: posvojenje, odvajanje djeteta od roditelja, kontakti djeteta s obitelji, oduzimanje roditeljskog prava), a po osnovi prijedloga nadležnog centra za socijalni rad i u suradnji sa stručnim timom centra.

Povjerenstvo za ocjenjivanje sposobnosti djece s teškoćama u razvoju formirat će centar za socijalni rad, na razini lokalne zajednice, a podzakonskim aktima bit će propisani metodologija rada, sastav, nadležnost i financiranje povjerenstva.⁷⁸

Podrška mladima bez roditeljske skrbi nakon stjecanja punoljetstva, rad na unapređenju socijalnih vještina za uspješnu integraciju u društvo, profesionalna orijentacija i osposobljavanje za samostalan život smatraju se prioritetima kada je riječ o mladima koji napuštaju organizirani oblik zaštite. Zadaća centra za socijalni rad je za svaku od tih mladih osoba izraditi plan zaštite. Zadaća skupine za planiranje i djelovanje je, uz multiresorni pristup, pratiti prilagodbu i uključivanje ovih mladih ljudi te im pružati pomoć i podršku u osiguranju stana, zapošljavanja, ostvarivanju prava na zdravstvenu zaštitu, kao i u drugim važnim pitanjima. Kako bi to bilo moguće, stručna skupina treba u kratkoročnom razdoblju sugerirati ovlaštenim institucijama da podnesu amandmane na zakone o radu, zapošljavanju, zdravstvenom osiguranju i obrazovanju, a kojima će se dati osnova za realizaciju ovih prava". Sagledavajući današnje prilike, ne mogu se uočiti promjene koje se zagovaraju ovim dokumentom.

2.2.5. Nadzor i inspekcija rada ustanova socijalne skrbi

Zakonom o osnovama socijalne skrbi, skrbi o civilnim žrtavama rata i skrbi o obiteljima s djecom FBiH⁷⁹ propisano je da se, u slučaju donošenja odluke o smještaju djeteta u drugu obitelj ili ustanovu, provodi nadzor nad tom obitelji odnosno tretmanom djeteta u toj ustanovi.

Osnivač financira i provodi nadzor nad radom ustanova u koje je, prema rješenju centra za socijalni rad, smješteno dijete.⁸⁰

⁷⁸ U međuvremenu je donesen Zakon o institutu za medicinsko vještačenje zdravstvenog stanja FBiH. Zakonom se propisuje da se rad Instituta temelji na jedinstvenim kriterijima za medicinsko vještačenje prema popisu Svjetske zdravstvene organizacije. Međutim, Institut posluje po ekonomskim cijenama, zbog čega je ekonomičnije koristiti usluge povjerenstava za ocjenu sposobnosti u kantonu djetetova prebivališta. U tom smislu su u primjeni akti kao npr. u Kantonu Sarajevo - Pravilnik o utvrđivanju preostale sposobnosti i razvrstavanju djece i mladih ometenih u psihofizičkom razvoju ili u Kantonu Središnja Bosna - Pravilnik o otkrivanju i ocjenjivanju sposobnosti, razvrstavanju i evidenciji djece i mladih ometenih u fizičkom ili psihičkom razvoju. Samo se u ocjeni sposobnosti djece s problemom sluha i vida ne primjenjuju ovi pravilnici nego se to radi u specijaliziranim ustanovama – JU Centar za govornu i slušnu rehabilitaciju iz Sarajeva, u kojemu se opserviraju i dijagnosticiraju slušna i govorna oštećenja, smetnje i poremećaji, i JU Centar za slijepu i slabovidnu djecu i mlade iz Sarajeva, u kojemu se dijagnosticira stanje vida, što je praksa od njihova osnutka u bivšoj SFRJ/SR BiH.

⁷⁹ „Sl. novine FBiH“, br. 36/99, 54/04, 39/06 i 14/09.

Zakonom o socijalnoj skrbi RS-a⁸¹ propisana je obveza nadzora Ministarstva zdravstva i socijalnog rada nad stručnim radom ustanova za smještaj djece, što je uređeno i Pravilnikom o provođenju nadzora nad stručnim kadrom i pružanjem stručne pomoći ustanovama socijalne skrbi RS-a⁸² i Metodološkim naputkom za provođenje nadzora nad stručnim radom i pružanjem stručne pomoći ustanovama socijalne skrbi RS-a⁸³.

Zakonom o socijalnoj skrbi Brčko Distrikta BiH⁸⁴ uređuje se nadzor nad radom ustanova koje pružaju socijalnu skrb, koji provodi Odjel za zdravstvo, javnu sigurnost i ostale usluge Vlade BDBiH.

Dok nadzor nad stručnim radom ustanova provode ministarstvo iz područja socijalne skrbi, **Zakonom o inspekciji u FBiH**⁸⁵, **Zakonom o inspekciji u RS-u**⁸⁶ i **Zakonom o inspekciji Brčko Distrikta BiH**⁸⁷ propisana je nadležnost inspektorskog pregleda⁸⁸ u ispunjenju zakonskih uvjeta iz područja radnih odnosa i zaštite na radu, te sanitarno-zdravstveno-farmaceutskog područja od značaja za sve ustanove za smještaj, a osobito one u kojima borave djeca.

Oba područja, provjera higijensko-tehničkih uvjeta u ustanovama socijalne skrbi, kao i zakonitost u zaštiti prava zaposlenika tih ustanova, bez sumnje se, izravno ili neizravno, odražavaju na uvjete života djece smještene u ovim ustanovama.

III. Situacijska analiza

Osnovni cilj posjeta ustanovama bio je ustanoviti postoje li standardi za rad ustanova i rad s djecom⁸⁹. Ako postoje, jesu li to minimalni uvjeti koji se vremenom poboljšavaju, jesu li internog karaktera ili su zajednički za sve ustanove iste namjene, te kontrolira li i tko ispunjenje tih standarda.

3.1. Smještaj u ustanove i udruge

3.1.1. Centar za djecu bez roditeljske skrbi "Duga", Kulen Vakuf

⁸⁰ Dom i obitelj dijelom, nedovoljno financira Općina Zenica.

⁸¹ „Sl. glasnik RS“, br. 5/93, 15/96, 10/03, 110/03 i 33/08.

⁸² „Sl. glasnik RS“, broj 67/02.

⁸³ „Sl. glasnik RS“, broj 78/02.

⁸⁴ „Sl. glasnik BDBiH“, br. 1/03, 4/04 i 19/07.

⁸⁵ „Zakon o inspekciji u FBiH“ („Sl. novine FBiH“, broj 69/05).

⁸⁶ „Zakon o inspekciji u RS-u“ („Sl. glasnik RS“, broj 113/05).

⁸⁷ „Sl. glasnik BDBiH“, broj 24/08.

⁸⁸ U FBiH to su federalni i kantonalni inspektori, ovisno o razini propisa čija se provedba nadzire, odnosno povređuje.

⁸⁹ Prema standardima uspostavljenim u europskim zemljama, velika ustanova je svaka koja ima smještajni kapacitet veći od 12 djece.

Centar za djecu "Duga" (u daljnjem tekstu Centar "Duga") humanitarni je projekt pokrenut prije 10 godina s ciljem zbrinjavanja djece u dobi od rođenja do 6 godina, a koja su privremeno ili trajno ostala bez roditeljske skrbi. Nositelj projekta je strana nevladina organizacija *Schutzengel gesucht* iz Njemačke s registriranim predstavništvom u Federaciji BiH, koja ima dozvolu za izvođenje projekta od Federalnog ministarstva za raseljene osobe i izbjeglice. Suizvođač projekta je Zaklada Centar „Duga Art“ registrirana u Ministarstvu pravde BiH.

Financiranje

Centar se financira isključivo sredstvima prikupljenim u raznim humanitarnim akcijama, a što uključuje postavljanje kasica u poslovne objekte, djelovanje likovne kolonije i dražbu doniranih slika, te tiskanje kalendara i blagdanskih čestitki.

Opći podaci o smještenoj djeci

Kapacitet Centra "Duga" je 24 djece razvrstane u tri dobne skupine. Trenutačno je u Centru smješteno 25 djece, od čega 14 dječaka i 11 djevojčica. Djeca su smještena posredstvom nadležnih centara za socijalni rad i dolaze s područja Unsko-sanskog kantona. U proteklih 10 godina u Centru "Duga" prihvaćeno je i zbrinuto ukupno 184 djece, dok je 164 djece, prema rješenjima centara za socijalni rad u općinama Unsko-sanskog kantona, izmješteno iz Centra i zbrinuto na sljedeći način: 64 ih je vraćeno u biološke obitelji, 64 djece je posvojeno, a 36 djece je smješteno u druge ustanove.

Uvjeti za život

Kad su u pitanju uvjeti za život, sastavljena je procjena opremljenosti prostorija, sanitarnog čvora, higijenskih uvjeta, prostora za rad, učenje i igru. Centar „Duga“ odaje dojam toplog doma za djecu, smještenog u samome središtu Kulen-Vakufa. Unutrašnjost doma prilagođena je djeci predškolskog uzrasta, a sobe u kojima djeca spavaju i odmaraju se, kao i zajedničke prostorije, prostrane su i prilagođene za igru i kreativno-edukativni rad s djecom. S obzirom na uzrast smještene djece, Centar raspolaže i zasebnom prostorijom namijenjenom za primarnu zdravstvenu zaštitu, te dodatnu njegu beba i djece. Zadnji kat centra opremljen je za potrebe gostiju, roditelja i donatora, koji po dolasku tu spavaju. Povremeno se taj dio Centra koristi i kako bi roditelji i dijete mogli provesti nekoliko dana zajedno organizirajući život kao kod vlastite kuće. Lijepo uređeno dvorište ima dovoljno veliku zelenu površinu i igračke za razonodu djece. Djeca iz zajednice također dolaze u dvorište gdje s djecom iz Centra provode vrijeme, uz nadzor zaposlenika Centra.

Zdravstvena zaštita

Smještena djeca nemaju teškoće u razvoju i njihovo zdravstveno stanje je zadovoljavajuće. Osigurani su redoviti zdravstveni pregledi i pedijatar, angažiran kao vanjski suradnik, uredno vodi zdravstvene kartone za svako dijete pojedinačno. Prema izraženoj potrebi, angažiraju se psiholog i logoped. Do sada nisu procjenjive intelektualne sposobnosti s obzirom na dob smještene djece (do 6 godina) i privremeni smještaj (imajući u vidu da nakon 6. godine idu u obitelj ili drugu ustanovu).

Uključenost u odgojno-obrazovne institucije

Budući da su smještena djeca mlađa od 6 godina, nisu polaznici obrazovnih programa. Djeca nemaju potrebu koristiti usluge vrtića ili sličnih odgojnih ustanova, jer je igralište unutar Centra otvoreno za svu djecu iz lokalne zajednice, a što doprinosi procesu socijalizacije.

Kvalifikacijska struktura zaposlenika

U Centru „Duga” zaposleno je 15 osoba, od kojih je: četiri pedagoška djelatnika s višom stručnom spremom, četiri medicinska djelatnika sa srednjom stručnom spremom, četiri pomoćne radnice sa srednjom stručnom spremom i dvije kuharice, jedna spremačica te vozač/domar. Odgajateljice svakodnevno brinu o djeci, vodeći računa o dnevnim aktivnostima, ali i stalno uče djecu osnovnim navikama. Tako prilikom jutarnjih aktivnosti odgajateljica daje upute za taj dan, odnosno pomaže djeci da obave jutarnju higijenu. Dnevni rad s djecom odvija se prema planu i programu za određeni uzrast, s posebnim naglaskom na logopedске i vježbe koncentracije. Odgajateljice, ali i ostalo osoblje, svakodnevno razvijaju njihovu samostalnost u igri i pokretima, te usvajanjem brojalica i pjevanjem pjesmica, stalno ulažući napor u stvaranje prijatnog, obiteljskog ozračja u skupini. U djelokrugu zaposlenika ujedno su svakodnevno vođenje radne knjige, izrada grafikona te obvezna nazočnost zajedničkim tjednim sastancima.

Kontakt djece s obitelji i prijateljima

Dok borave u Centru, djeca izravno komuniciraju s roditeljima, kao i rodbinom i prijateljima, posredstvom nadležnih centara za socijalni rad. Omogućeni su posjeti roditelja i rodbine djeci u dogovorenom terminu uz pismenu suglasnost nadležnog centra za socijalni rad. Prije kontakta s djetetom posjetitelji su dužni proći predviđenu proceduru.

Omogućen je posjet roditelja i rodbine Centru svakih 15 dana u trajanju od 1 sata, osim u slučajevima kada roditelj redovito posjećuje svoje dijete pa posjet može biti odobren i svakih sedam dana, s tim što se roditelj mora pridržavati dogovora i redovito posjećivati svoje dijete.

Kontinuirano stručno usavršavanje zaposlenika

Premda nema izrađenih i ranije utvrđenih programa stručnog usavršavanja, zaposlenici Centra često su sudionici mnogih seminara i radionica iz područja dječje zaštite. Kao dio redovitih godišnjih aktivnosti, organiziraju se radionice s temama iz područja profesionalnog sagorijevanja i međuljudskih odnosa.

3.1.2. „Dječji dom”, Mostar

Dječji dom Mostar (u daljnjem tekstu: Dom) funkcionira po principu obitelji smještenih u više manjih objekata. Trenutačno ima tri obitelji, točnije dvije obitelji s 15-ero djece i jedna s 14-ero djece. U svakoj je obitelji zaposlen muško-ženski odgajateljski par. Odgajatelji izrađuju mjesečne planove za aktivnosti u svojoj obitelji, pri čemu u redovite aktivnosti spadaju čišćenje zajedničkih i osobnih prostorija i obrazovni dio.

Financiranje ustanove

Osnivač ustanove je Grad Mostar, koji bi trebao financirati ustanovu, uključujući plaće zaposlenika i materijalne troškove. Nažalost, udio osnivača u financiranju rada ove ustanove je nedovoljan, tako da se Dom većim dijelom financira od doplataka za djecu što ih uplaćuju centri za socijalni rad prema čijim se rješenjima djeca smještaju u Dom. Dodatni oblik financiranja, a koji nije redovit, jesu donacije koje se uplaćuju na donatorski račun i troše prema njihovoj namjeni.

Opći podaci o smještenoj djeci

U Domu je smješteno 44 djece, 22 dječaka i 22 djevojčice, u dobi od 7 do 21 godine.

Uvjeti za život

Uvjeti za život, koji uključuju opremljenost prostorija, sanitarni čvor, higijenske uvjete i prostor za rad-učenje-igru, ostavljaju dojam prilagođenosti uzrastu djece.

Zdravstvena zaštita

Zdravstveno stanje djece je zadovoljavajuće, prema navodima zaposlenika. U slučaju zdravstvenih smetnji, djeca se redovito vode na liječničke preglede. Nadležni centri za socijalni rad procjenjuju intelektualne sposobnosti djece putem povjerenstava za razvrstavanje djece. Trenutačno u Domu boravi 21 dijete s teškoćama u razvoju.

Uključenost u odgojno-obrazovne institucije

Od ukupnoga broja djece, školu pohađa njih 38, jedno dijete pohađa vrtić, a petero je završilo srednju školu. Postignuti uspjeh varira, pa je 11 odličnih, ali i osam nedovoljnih. Djeci se pruža mogućnost uključivanja u različite izvannastavne aktivnosti kakve su: sportske aktivnosti, likovna i glazbena sekcija, učenje engleskog jezika i rada na računalu, te svladavanje osnovnih vještina potrebnih za samostalan život.

Kontakt djece s obitelji i prijateljima

Uz prethodnu suglasnost nadležnog centra za socijalni rad, dopušteni su posjeti rodbine i prijatelja djeci, kao i odlazak djece k njima.

Kvalifikacijska struktura zaposlenika

U ustanovi je zaposleno 17 djelatnika: ravnatelj, administracija (tri zaposlenika), tehnička služba (pet zaposlenika) i u izravnom radu s djecom angažirano je osam osoba.

Kontinuirano stručno usavršavanje zaposlenika

U skladu s organizacijskim i financijskim mogućnostima, zaposlenici sudjeluju na različitim seminarima i edukacijama.

3.1.3. Dječji dom „Rada Vranješević“, Banja Luka

Opći podaci o smještenoj djeci

U domu „Rada Vranješević“ (u daljnjem tekstu: Dom) u trenutku posjeta bilo je smješteno 79-ero djece i mladih, od toga je 40 dječaka i 39 djevojčica; 15-ero djece je u dobi do 6 godina, 16-ero djece je u dobi 6-10 godina, 20-ero djece u dobi 10-15 godina, 24-ero djece u dobi 15-18 godina i četvero mladih koji su punoljetni.

Sva djeca smještena su u Dom posredstvom nadležnog centra za socijalni rad.

Financiranje

Dom osigurava financijska sredstva iz tri vrste izvora: proračuna Ministarstva zdravlja i socijalne skrbi Republike Srpske kao resornog ministarstva (sredstva namijenjena za plaće i druga ulaganja), naplate usluga koje financiraju centri za socijalni rad te iz donacija koje Dom dobiva.

Uvjeti za život

Dom ima neuređeno dvorište i ono se ne koristi za svrhu kojoj je namijenjeno. Unutrašnjost Doma podsjeća na labirint, te je organiziran po etažama s obje strane doma. Veličina Doma i blizina središta grada može predstavljati problem u pogledu nadzora nad djecom. Tako smo za vrijeme posjeta konstatirali da nekoliko djece puši cigarete ispred samog objekta Doma.

U blizini Doma je glavna magistralna cesta kojom učestalo prometuju autobusi i kamioni, a neprekidno i osobni automobili. Ravnateljica Doma nekoliko se puta obraćala nadležnim tijelima u vezi s postojećim problemom.

Zdravstvena zaštita

Radi preventivnog djelovanja, uspostavljeni su kontakti s obiteljskim liječnikom i relevantnim klinikama. Budući da su djeca koja se smještaju u Dom često zdravstveno zapuštena, uobičajena su pojava urinarne infekcije u beba, pothranjenost i loš imunski sustav. U Domu je smješteno četvero djece koja su kronično oboljela, što iziskuje cjeloživotni kontinuirani tretman.

Stručne osobe zaposlene u Centru za mentalno zdravlje Banja Luka procjenjuju intelektualne sposobnosti djece i mladih. Prema podacima, 18% djece spada u kategoriju djece s lakom mentalnom retardacijom, 6% djece je ispodprosječnih intelektualnih sposobnosti, 5% djece je iznadprosječnih intelektualnih sposobnosti, dok je 44% djece u kategoriji osoba s prosječnim intelektualnim sposobnostima.

Uključenost u odgojno-obrazovne institucije

Uspjeh učenika koji pohađaju nastavu u osnovnoj školi ne ukazuje na zadovoljavajuću razinu znanja i razvijenih radnih navika. Odličan uspjeh postiže svega jedan učenik, vrlo dobar pet učenika, dobar uspjeh ostvaruje 12 učenika, jedan učenik ostvaruje dovoljan uspjeh, a njih šest ne zadovoljava.

Nastavu u srednjoj školi pohađa 22 učenika, od toga 18 učenika redovitu nastavu, a četiri učenika nastavu u centru "Zaštiti me". Što se tiče uspjeha učenika u srednjoj školi (redoviti nastavni program), nedovoljnih je 12 učenika, vrlo dobar je jedan učenik, dok uopće nema odličnih učenika.

Izuzev vremena koje provode u školi, djeca najveći dio vremena borave u Domu, te se u Domu odvijaju različite aktivnosti. Ne zanemarujući činjenicu da je Dom istodobno i kuća, djeci se daje prostor za njihovo slobodno vrijeme, za odmaranje i spontano druženje. Srednjoškolci imaju mogućnost aktivno pomagati u Domu, a znatan dio vremena djeca provode pospremajući prostorije u kojima borave, održavajući zajedničke prostorije, te dežurajući na razini ustanove.

Kontakt djece s obitelji i prijateljima

Kontakti se ostvaruju na temelju procjene i suglasnosti nadležnih centara za socijalni rad tijekom cijele godine, telefonskim putem, posjetima srodnika Domu i odlascima djece i mladih k srođnicima. Djeca ostvaruju kontakte i s osobama za kontaktiranje ili obiteljima za kontaktiranje koje su od posebnog značaja za djecu bez podrške srodnika. U suradnji s Unijom studenata socijalnog rada, studenti ulaze u program kontaktiranja s djecom školskog uzrasta, analogno programu "Stariji brat-starija sestra". Trenutačno 65% djece ostvaruje kontakt s obiteljima srodnika, 10% djece redovito kontaktira s obiteljima za kontaktiranje, dok je 19% djece uključeno u program kontaktiranja sa studentima iz Unije studenata socijalnog rada.

Kvalifikacijska struktura zaposlenika

Dom ima ukupno 52 djelatnika, od kojih su 42 osobe ženskog spola. Radom ustanove Dječji dom „Rada Vranješević“ upravlja ravnatelj ustanove, administraciju čine: tajnik Doma, tehnički tajnik, dva

pedagoga, socijalni djelatnik, šef računovodstva, računovođa i magacionar. U svakodnevnom izravnom kontaktu s djecom su sljedeći zaposlenici Doma: 14 odgajatelja, devet zdravstvenih djelatnika, četiri kuhara, sedam domaćica i dva noćna čuvara. Pomoćno osoblje čine: dva domara, jedan vozač, četiri spremačice i jedna vešerica.

Kontinuirano stručno usavršavanje zaposlenika

Program stručnog usavršavanja uvjetno je podijeljen na tri dijela. Prvi dio sadrži programe kolektivnog stručnog usavršavanja odgojnog osoblja, drugi dio odnosi se na individualne programe stručnog usavršavanja odgajatelja, dok je treći dio posvećen programu kolektivnog i individualnog stručnog usavršavanja postojećeg stručnog tima u Domu (pedagog, socijalni djelatnik).

3.1.4. „Dom i porodica“, Zenica

Dom za djecu „Dom i porodica“ (u daljnjem tekstu: Dom Zenica) osnovala je Općina Zenica, koja je ujedno i vlasnik zgrade u kojoj je smješten ovaj dom.

Opći podaci o smještenoj djeci

Doma Zenica ima smještajni kapacitet za 180 djece. Trenutačno je smješteno 121, od kojih je 52 djece premješteno iz Doma „Most“ nakon zatvaranja, a 12 djece iz istoga doma smješteno je u organizacijsku jedinicu Mali obiteljski dom.

U Domu trenutačno djeluju sedam školskih i jedna predškolska skupina, te Odjel za bebe koji obuhvaća bebe, mlađu i stariju jaslčku skupinu. Svaka školska i predškolska skupina ima do 12 djece i s njima rade po dva odgajatelja. Od ukupnoga broja smještene djece, 61 je dječak i 60 djevojčica u dobi od 0 do 18 godina, uz izuzeće 10 djece koja su i dalje na smještaju a napunila su 18 godina. Najveći broj smještene djece ima samo majku (58), 30 ih potječe iz rastavljenih brakova, 22 djece smješteno je u Dom Zenica jer roditelji ne mogu skrbiti za njih (roditeljska dužnost) i u 11 slučajeva riječ je o djeci bez oba roditelja.

Financiranje

Dom Zenica najvećim se dijelom financira iz mjesečnih uplata centara za socijalni rad za smještaj djece. Ta sredstva nisu dostatna, pa Dom Zenica iznajmljuje dio prostora i novac od zakupa koristi za svoje i potrebe djece. U posljednjih devet godina ostvarena je suradnja s Općinom Zenica tako što ustanova priprema hranu za Narodnu kuhinju, a to je osnova za dodatni prihod.

Zasebna organizacijska jedinica je Mali obiteljski dom, koji u cijelosti financira Općina Zenica.

Uvjeti za život

Djeca žive u obiteljskim stanovima, i to po 12 djece u jednom stambenom prostoru s 1-2 odgajatelja i tetom.

U ustanovi živi ukupno osam odgajatelja u odvojenom stanu.

Zdravstvena zaštita

Dom ima sklopljen ugovor s Domom zdravlja Zenica, prema kojemu pedijatri tri puta tjedno dolaze u ustanovu i pregledaju djecu. Opće zdravstveno stanje djece je zadovoljavajuće. Osim toga, četvero djece ima dijagnosticiranu epilepsiju. Zdravstveno stanje beba prate medicinske sestre Doma Zenica, te pedijatri Doma zdravlja. Psihomotorni razvoj beba prati psiholog Doma Zenica uz pomoć

posebno otvorenog dosjea koji omogućuje praćenje razvoja djeteta od rođenja do treće godine života. Na osnovi podataka iz dosjea moguće je odrediti stupanj razvoja djeteta u pojedinim područjima, te intervenirati u slučaju znatnijih odstupanja. Zabilježeni su slučajevi nepravovremenog reagiranja na odstupanja u razvoju, što može utjecati na nepravilan razvoj djeteta.

Najčešće se na zahtjev škole procjenjuju intelektualne sposobnosti djece, i to kada učitelji ili nastavnici ocijene da dijete nije u stanju pratiti nastavu po redovitom planu i programu. Od 22 razvrstane djece (laka, umjerena i teška retardacija), njih 20 pohađa školu.

S obzirom na veliki broj djece s posebnim potrebama, sastavni dio odgojno-obrazovnog rada podrazumijeva i izradu poticajnih programa prilagođenih osobnostima djece s posebnim potrebama. Djeca s posebnim potrebama smještena su u obitelji zajedno s drugom djecom, a u cilju bolje socijalizacije, te su uključena u svakodnevne aktivnosti svoje obitelji.

Uključenost u odgojno-obrazovne institucije

U prethodne dvije godine školu je pohađalo 89 učenika. Većina djece pohađa istu osnovnu školu⁹⁰, s tim što su razdvojeni u različite razrede. Prolaznost na kraju školske godine je 100% s prosječnom ocjenom (3).

Izvanastavne aktivnosti su raznovrsne i prilagođene onome za što su djeca iskazala najveći interes, pa se stoga realiziraju unutar i izvan Doma Zenica.

Kontakt djece s obitelji i prijateljima

Od ukupnoga broja djece, posjet srodnika nikada nije imalo 35 djece niti se netko zanimao za njih na bilo koji način, 48 djece ima rijetke odnosno povremene kontakte sa srodnicima, dok 38 djece redovito ostvaruje kontakte telefonom, prima posjete vikendom i boravi tijekom ljetnog i zimskog raspusta u okruženju srodnika.

Kvalifikacijska struktura zaposlenika

Ukupan broj zaposlenika u Domu Zenica i obitelji je 62, od kojih su 52 žene. Prema stručnoj spremi, devet zaposlenika ima VSS, 16 VŠS, 14 SSS, a ostali zaposlenici VK, KV i NK.

U odgojno-obrazovnom radu zaposleno je 12 odgajatelja, dva pedagoga-psihologa i dva socijalna djelatnika. Organizacijskom jedinicom Mali obiteljski dom upravlja koordinator-odgajatelj i u njoj je zaposleno šest odgajatelja.

Osim zaposlenika koji se bave odgojno-obrazovnim rado, Dom Zenica ima administrativno, zdravstveno i pomoćno osoblje.

Kontinuirano stručno usavršavanje zaposlenika

Stručno usavršavanje osoblja realizira se sudjelovanjem na seminarima, konferencijama, okruglim stolovima i drugim skupovima na kojima se obrađuju teme iz područja odgoja i obrazovanja, socijalnog rada i zdravstvene skrbi o djeci i mladima. U sklopu stručnog usavršavanja, tri osobe koje se bave odgojno-obrazovnim radom uključene su u edukaciju iz područja psihoterapije.

Važno je istaknuti kako se ovaj dom razlikuje od drugih po brizi o mentalnoj higijeni zaposlenika koji se bave odgojno-obrazovnim radom s djecom, tako što se redovito sastaju sa supervizijskim skupinama, a povremeno i s drugim organizacijama i udrugama.

⁹⁰ OŠ „Mak Dizdar“ i OŠ „Skender Kulenović“.

3.1.5. Dom za djecu bez roditeljske skrbi „Bjelave“, Sarajevo

Dom za djecu bez roditeljske skrbi „Bjelave“ (u daljnjem tekstu: Dom Bjelave) ustanova je stacionarnog tipa koja zbrinjava djecu od rođenja do završetka srednjoškolskog obrazovanja, a izvanredno, na prijedlog centra za socijalni rad, Dom Bjelave prima i djecu kojoj je potrebno osigurati završetak započetog školovanja. Djeca su po uzrastu podijeljena u pet skupina u kojima se, u skladu s njihovom dobi, nastoje udovoljiti njihovim potrebama.

Financiranje

Osnivač Doma Bjelave je Kanton Sarajevo (KS) i financira se iz tri izvora: proračuna Kantona Sarajevo, usluga boravka djece koje plaćaju nadležni centri za socijalni rad i donacija. Prva dva izvora su stalna i uvjetovana su brojem djece i zaposlenika, dok su prihodi od donacija povremeni. Sredstva iz proračuna KS raspoređuju se tako što se 90% sredstava koristi za pokrivanje troškova plaća, naknada i doprinosa zaposlenika, a ostalih 10% raspoređuje se za izdatke materijala i usluga Doma Bjelave.

Opći podaci o smještenoj djeci

Korisnici usluga Doma Bjelave su djeca bez roditeljske skrbi do navršених 18 godina života, iznimno do završetka započetog školovanja. Broj smještene djece kreće se od 100 do 110. Trenutačno je smješteno 106 djece, od kojih je 64 dječaka i 42 djevojčice. Dobna struktura smještene djece pokazuje da je 27 djece smještene u Domu Bjelave u dobi 0-2 godine, 21 dijete je u dobi 3-5 godina, 22 djece u dobi 6-10 godina, 33 djece u dobi 10-15 godina, te troje djece/mladih u dobi 16-20 godina. Djeca su smještena posredstvom nadležnih centara/sluzbi za socijalnu skrb. Znatno broj djece prima se i po izvanrednom postupku, posredstvom dežurnog socijalnog djelatnika uz asistenciju policije, a što se odnosi na urgentna stanja socijalne potrebe u noćnim satima.

Zdravstvena zaštita

Dom Bjelave sklopio je ugovore o suradnji s ustanovama zdravstvene zaštite (Dom zdravlja, Zavod za javno zdravstvo Kantona Sarajevo te Stomatološki fakultet). Jednom tjedno u Dom Bjelave dolazi pedijatar koji kontrolira zdravstveno stanje djece i obavlja redovite preglede. Najčešće potrebne usluge specijalista vezane su uz rano otkrivanje eventualnih fizičkih, intelektualnih ili emocionalnih teškoća. Od ukupnoga broja djece u Domu Bjelave, 10 ih ima usporen razvoj, a troje djece psihomotorne poteškoće. Zastupljena su i određena kronična oboljenja djece.

Razvoj svakog djeteta prati nastavni kadar s visokom i višom školskom spremom koji radi sa starijom djecom, te znatan broj medicinskog kadra sa srednjom školskom spremom koji radi sa mlađom djecom. Radeći s djecom, osoblje se stručno educiralo za određena područja, tako da su medicinske sestre pohađale dvogodišnju pedagoško-metodičku dopunsku edukaciju, te jednogodišnju psihološku dopunsku edukaciju. Od njih se očekuje da uoče i prepoznaju razvojne osobine i oblike ponašanja koji odstupaju od uobičajenih.

Uključenost u odgojno-obrazovne institucije

Program njege i odgojno-obrazovnog rada podijeljen je u tri odjela u kojima ukupno boravi 57 djece, od kojih je njih 13 predškolskog uzrasta i 44 djece školskog.

Jaslički, mješovito-školski, odjel ima 20 djece, od kojih ih je 10 u predškolskom uzrastu, a 10 u školskom (II. i IV. razred osnovne škole). S ovom skupinom djece rade dva predškolska odgajatelja i četiri domaćice, te jedan volonter. *Predškolski odjel djece mlađeg školskog uzrasta* ima 18 djece, od kojih troje predškolskog uzrasta, a 15 u školskog (III., IV. i V. razred osnovne škole). S ovom skupinom djece rade dva odgajatelja, četiri domaćice i jedan volonter. *Stariji školski odjel* ima 20

djece, od kojih četiri srednjoškolca, četiri učenika I. razreda osnovne škole, te 12 učenika V., VI. i VII. razreda osnovne škole. Na ovom odjelu rade tri odgajatelja, četiri domaćice i jedan pripravnik - pedagog.

Osim svladavanja nastavnih sadržaja, s djecom su realizirane aktivnosti vezane uz odgoj, zdravlje, socijalizaciju, zaštitu okoliša, zaštitu od poroka i razvoj međuljudskih odnosa. Djeca su se, shodno svome uzrastu, uključivala u svakodnevne aktivnosti Doma Bjelav.

Kontakt djece s obitelji i prijateljima

Redoviti posjeti djeci odobravaju se jednom tjedno i precizno se dogovaraju sa socijalnim djelatnikom ili pedagogom Doma Bjelave u pogledu trajanja i točnog termina. Za izlazak djeteta izvan Doma Bjelave u svrhu posjeta u dane vikenda, blagdana i slično, roditelj/posjetitelj dužan je pribaviti pismenu suglasnost nadležnog centra/službe za socijalnu skrb. Kontakt se ostvaruje posredstvom nadležnog centra za socijalni rad. Interes roditelja za kontakte s djecom je vrlo mali, te svega 30% djece ima redovite kontakte. Najčešći kontakti ostvaruju se telefonom.

Kvalifikacijska struktura zaposlenika

Dom Bjelave ima 62 zaposlenika, od toga 17 zaposlenika s visokom i višom strukovnom spremom, od kojih je jedan zaposlenik u statusu pripravnika, jedan je angažiran po ugovoru o djelu, te dva volontera. Nadalje, srednju strukovnu spremu posjeduje 21 zaposlenik, od kojih su tri zaposlena na određeno vrijeme, a jedan angažiran po ugovoru o djelu. Ujedno, u Domu Bjelave radi 23 zaposlenika posjeduju kvalifikaciju KV, NK i VKV, a od njih 15 domaćica koje su svakodnevno u izravnom kontaktu s djecom. Od ukupnoga broja zaposlenika, u izravnom kontaktu s djecom su dva školska odgajatelja, osam predškolskih odgajatelja, 16 medicinskih sestara, socijalni djelatnik koji je povremeno angažiran, dva stručna suradnika za socijalni rad i pedagoške poslove i 15 domaćica. Najveći broj zaposlenika je dobi od 30 do 50 godina.

Kontinuirano stručno usavršavanje zaposlenika

Stručno usavršavanje zaposlenika (pedagog, šef računovodstva, članovi Povjerenstva za javne nabave) realizira se održavanjem seminara ili predavanja. U stručno usavršavanje koje organizira Prosvjetno-pedagoški zavod KS-a bilo je uključeno šest odgajatelja.

Uvidom u ponuđena područja stručnog usavršavanja, vidljivo je da osoblje koje nije izravno uključeno u rad s djecom ima veće mogućnosti dodatnog educiranja.

3.1.6. Dom za djecu bez roditeljske skrbi Tuzla

Opći podaci o smještenoj djeci

U trenutku posjeta bilo je smješteno 91 dijete u dobi 0-18 godina. Na odjelu za bebe smješteno je 22 djece, a 69 djece je u sedam odgojnih obitelji. Djeca u dobi 11-18 godine čine većinsku dobnu strukturu, slijede djeca dobi 0-6 godina, te najmanju skupinu čine djeca u dobi 7-10 godina. Dvoje djece je punoljetno, ali su još uvijek smješteni u domu, jer trenutačno nemaju alternativni smještaj. Od ukupnoga broja djece, njih 68 smješteno je u Dom Tuzla jer su roditelji spriječeni obavljati roditeljsku dužnost, njih 15 su i roditeljinapustil, četvero djece ostalo je bez oba roditelja, dok je troje djece smješteno jer su roditelji lišeni roditeljskog prava.

Najveći broj djece, njih 42, potječe s područja Tuzle.

Financiranje

Dom Tuzla uglavnom se financira iz proračunskih sredstava, kao i iz vlastitih prihoda jednim dijelom te donacija. Donacije su u novčanim sredstvima koja se koriste prema namjeni donatora i raspoređuju se financijskim planom za tekuću godinu uz odobrenje upravnog odbora ustanove. Proračunska sredstva utrošena su za financiranje smještaja djece (hrana, stanovanje, odijevanje, potrošni materijal, usluge) te za bruto plate i naknade zaposlenicima. Vlastiti prihodi utrošeni su za namjene za koje su i uplaćeni, odnosno za smještaj djece u obdanište, rad volontera iz donatorskih sredstava te za druge troškove. Iz vlastitih prihoda planirana je i nabava opreme u slučaju kvara postojeće opreme.

Uvjeti za život

Dom se sastoji od dvije zasebne cjeline: odjel za bebe i školski odjel. Odjel za bebe podijeljen je po dobnoj skupini djece na: djecu u dobi 0-9 mjeseci; djecu u dobi 9-18 mjeseci; djecu u dobi 18-36 mjeseci i djecu u dobi 3-5 godina. Školski odjel sastoji se od sedam odgojnih obitelji koje su heterogene po spolu i uzrastu.

Zdravstvena zaštita

Medicinsko osoblje Doma Tuzla vodi brigu o zdravstvenom stanju, pravilnom razvoju i prehrani djece, te preventivno djeluje u različitim sferama s ciljem sprečavanja i širenja zaraznih bolesti. Dva puta tjedno dolazi pedijatar iz Doma zdravlja Tuzla koji pregleda djecu te ih po potrebi upućuje na daljnje specijalističke preglede. Redovito se prati i psihofizički razvoj djece na odjelu za bebe. Sva djeca imaju uredan psihomotorni razvoj, a primijećeno je da je u zadnje tri godine znatno smanjen postotak djece s enurezom (noćno mokrenje). Medicinsko osoblje navodi da djeca koja se smještaju u Dom Tuzla često nisu cijepljena, dok za novorođenčad nedostaju podaci o kontroli majčine trudnoće i obiteljskim bolestima. Šestomjesečno izvješće pedijatra prosljeđuje se nadležnim centrima za socijalni rad i Ministarstvu za rad i socijalnu politiku.

U Domu Tuzla smješteno je šestero djece s posebnim potrebama, od kojih dvoje s lakom mentalnom retardacijom, jedno na granici umjerene i teže mentalne retardacije - s oštećenjem središnjeg živčanog sustava i poremećajem u glasu i govoru, jedno s lakom mentalnom retardacijom i poremećajem u glasu i govoru, jedno dijete s lakom mentalnom retardacijom i oštećenjem središnjeg živčanog sustava i jedno dijete s dijagnosticiranom mentalnom insuficijencijom i poremećajem u glasu i govoru.

Higijensko-epidemiološka služba Doma zdravlja Tuzla obavlja sanitarne preglede zaposlenika, dezinfekciju, deratizaciju i dezinsekciju objekta, kao i nabavu promidžbenog materijala za higijensko-zdravstveno prosvjećivanje.

Uključenost u odgojno-obrazovne institucije

Sva djeca su prema svojoj dobi uključena u odgojno-obrazovni proces - 55 ih pohađa osnovnu školu, 14 srednju školu, a šest ih ide u vrtić. Uspjeh djece uglavnom je dobar i vrlo dobar. Sva djeca idu u istu školu, ali se razdvajaju po razredima. Jedno dijete je, na zahtjev škole "Sjenjak" - tzv. Japanska škola, po drugi puta premješteno u drugu školu uz opravdanje da je dijete nemirno. Također, događa se da djeca namjerno obnavljaju završnu godinu srednje škole iz straha od neizvjesne budućnosti.

Djeca mogu birati slobodne aktivnosti te prema svojim sklonostima mogu odabrati: glazbenu, likovnu, dramsko-recitatorsku, tehničko-informatičku ili sportsku sekciju. Sekcije se sastaju i organiziraju i u sklopu šire društvene zajednice. Djevojčice od V. razreda osnovne škole uključene su u kreativne i pedagoške radionice u prostorijama nevladine organizacije „Snaga žene“, a onima

kojima je potrebna pomoć u svladavanju školskog gradiva osigurana je dopunska nastava. Djeca uče u svojim sobama ili u zajedničkoj prostoriji, a imaju na raspolaganju i veliku knjižnicu.

Kontakt djece s obitelji i prijateljima

Uz suglasnost nadležnog centra za socijalni rad, omogućen je nesmetani kontakt s djecom. Kontakt se ostvaruje ili u biološkoj obitelji djeteta ili u prostorijama ili krugu Doma Tuzla. Roditelji i srodnici dobivaju informacije o djeci, potiče ih se na redoviti kontakt i održavanje emocionalne veze s djetetom, te tako djeca nerijetko provode vikende ili blagdane kod roditelja i srodnika, o čemu je nadležni centar za socijalni rad obaviješten. S obitelji ostvaruju i kontakt telefonom.

Kvalifikacijska struktura zaposlenika

Zaposleno je 40 osoba, od kojih 39 u stalnom radnom odnosu. S djecom izavno rade dva dežurna odgajatelja noću, dva predškolska odgajatelja i devet odgajatelja. Svi odgajatelji imaju VSS i VŠS, izuzev jednoga sa srednjom strukovnom spremom. Na odjelu za bebe angažirano je sedam medicinskih sestara, a na školskom odjelu tri. Pomoćno osoblje čine kuhari, spremačice, vešerice, domar i vozač.

U Domu Tuzla stalno su zaposleni pedagog-psiholog, defektolog-oligofrenolog i socijalni djelatnik, koji su na raspolaganju djeci i zaposlenicima. Pedagozi-psiholozi vode psihosocijalne i terapije koje uključuju umjetnost, a u koje su uključena djeca raspoređena u skupine prema uzrastu i problematici, dok logoped radi sa svom djecom koja imaju poremećaj u glasu i govoru ili neki drugi oblik teškoće koja zahtijeva dodatni tretman.

Kontinuirano stručno usavršavanje zaposlenika

Prema godišnjem planu i programu Doma Tuzla utvrđuje je stručno usavršavanje zaposlenika koji su u izravnom kontaktu s djecom, i unutar organizacijske jedinice i izvan (seminari, radionice). Stručno usavršavanje koje se odvija unutar Doma Tuzla realizira se svakog mjeseca, a uključeni su svi zaposlenici koji rade na školskom odjelu.

3.1.7. Dom za djecu i mlade „Kiseljak“, Zvornik

Opći podaci o smještenoj djeci

U Domu za djecu i mlade „Kiseljak“ u Zvorniku (u daljnjem tekstu: Dom Kiseljak) trenutačno je smješteno 30 djece, od kojih je osam djevojčica. Najmlađe dijete ima 6 godina, a najstarije 17 godina. Djeca uglavnom potječu iz okolice Zvornika, Foče, Bratunca i Šamca. Od ukupnoga broja smještene djece, bez oba roditelja ih je osam, dok ostala djeca imaju barem jednog roditelja.

Financiranje

Ustanova se financira na temelju ugovornog odnosa s centrima za socijalni rad s čijeg je područja dijete smješteno u Domu Kiseljak, pri čemu su cijene fiksne i određuje ih Ministarstvo zdravlja i socijalne skrbi. Donacije su nepredvidive i ovise isključivo o donatorima.

Uvjeti za život

Na svakom od tri kata, koliko dom ima, su sobe za djecu i dnevni boravak u kojemu djeca zajedno provode slobodno vrijeme. Sobe su predviđene za petero djece, iako su vrlo male i oskudno opremljene. Zidovi u svim sobama su dotrajali, kao i stari, pohabani i vrlo jednostavni namještaj, tepisi i zavjese, te probušene deke uslijed dugotrajne uporabe. Krov prokišnjava te ga je nužno

popraviti. Kako bi uljepšali životni prostora, djeca su zalijepila postere na zidove. Na prizemlju je najveći zajednički dnevni boravak s televizorom i računalom.

Zdravstvena zaštita

Svako dijete ima zdravstveno osiguranje u općini iz koje dolazi. Zdravstveno stanje djece je zadovoljavajuće, normalno se psihofizički razvijaju, osim jednoga djeteta kojemu je određena laka mentalna retardacija. Zapaženo je da jedan broj djece ima ožiljke koji potječu iz njihovih prvotnih sredina. Određeni broj djece čudno se ponaša, što je također posljedica života u prvotnoj sredini u kojoj su zadobili takvu vrstu emocionalne disfunkcionalnosti.

Uključenost u odgojno-obrazovne institucije

Djeca pohađaju O.Š. „Ročević“ u Kozluku, te srednju školu u Loznici i Zvorniku. Zaposlenici su naveli problem s O.Š. „Ročević“ u kojoj ne žele djecu iz Doma Kiseljak, te ih sklanjaju u druge škole, premještaju iz razreda u razred, čak i udaljuju sa sati. Također su svu djecu iz Doma Kiseljak posjeli u isti red u istom razredu, što umnogome pridonosi stigmatizaciji. Nakon srednje škole djeca najčešće odlaze srođnicima.

Kontakt djece s obitelji i prijateljima

Najveći broj djece redovito održava kontakte sa srođnicima posredstvom nadležnog centra za socijalni rad.

Kvalifikacijska struktura zaposlenika

U Domu Kiseljak zaposleno je pet odgajatelja, dva socijalna djelatnika i domar. S obzirom na strukturu djece, tri mjeseca bio je angažiran psiholog - stručni suradnik iz policije. Domom Kiseljak upravlja ravnatelj koji je, zajedno s ostalim zaposlenicima, u izravnom kontaktu s djecom.

3.1.8. Obiteljski centar „Papa Ivan Pavao II.“, Vionica - Čitluk

Osnivačica udruge „Marija vrata nebeska“ iz Čitluka je časna sestra Josipa Kordić, nakon čije je smrti mjesto ravnatelja preuzeo njezin brat Grgo fra Kornelije Kordić i sestra Kornelija Kordić. Udruga je registrirana 2004. godine u Federalnom ministarstvu pravde, u Sarajevu⁹¹, te nadležna ustanovi Obiteljski centar „Papa Ivan Pavao II.“.

Prilikom obilaska Obiteljskog centra primjetan je otpor prema suradnji, što je kasnije potvrđeno u pokušaju dobivanja informacija telefonom. Budući da aktualna vlast i resorna ministarstva financijski ne poudiru niti jedan segment, zaposlenici smatraju da nisu dužni biti pod nadzorom niti sudjelovati u aktivnostima različitih oblika koje organiziraju drugi domovi. Samim time, i istraživački tim bio je iznenađen stupnjem nezainteresiranosti i odbijanja suradnje.

Opći podaci o smještenoj djeci

U obiteljskom centru u Vionici (u daljnjem tekstu: Obiteljski centar) trenutačno je smješteno 74 djece, iako je kapacitet mnogo veći. U Vionici boravi 63 djece različitog spola i uzrasta, a u Čitluku 11 djevojčica školskog uzrasta. Djeca dolaze s područja cijele Bosne i Hercegovine.

⁹¹ Članak 29. stavak 1. Zakona o udrugama i zakladama („Službene novine FBiH“, broj 45/02).

Financiranje

Ustanova se financira od inozemnih dobročinitelja, pretežito iz Italije, Njemačke, Francuske, povremeno od dobročinitelja s područja Bosne i Hercegovine i Republike Hrvatske.

Uvjeti za život

Obiteljski centar sastoji se iz dvije jedinice - Vionica i Čitluk.

Obiteljski centar u Vionici prilično udaljen je od prvog naseljenog mjesta - Čitluka, te djeca koja pohađaju tamo školu moraju dugo pješačiti. Cesta nije asfaltirana, pa nema organiziranog prijevoza. Centar u Vionici lijepo izgleda s vanjske strane, ima veliko igralište za košarku i nogomet, ali nijedno dijete nije viđeno, izuzev volontera iz Italije. Unutrašnjost odiše prozračnošću i svijetlim zidovima i namještajem. Ali, sobe su predviđene za jedno dijete, te su opremljene malim krevetom i malim ormarom sa svega nekoliko kvadrata prostora. Nismo vidjeli zajedničke prostorije za djecu, izuzev onih u kojima pohađaju obvezatni vjeronauk.

U Čitluku je smješten manji broj djevojčica različitog uzrasta i mentalnih sposobnosti. Nema kriterija za smještaj djece u tu jedinicu. Sobe u kojima borave djevojčice u dobi od oko 14 godina predviđene su za jedno dijete, pa su tako čak i dvije sestre razdvojene u različite sobe. U sklopu sobe je i toalet, a zapaženo je da su pojedini toaleti zaključani, a ključ imaju odgajatelji.

Zdravstvena zaštita

U Obiteljskom centru smješteno je petero djece s teškoćama u razvoju i razvrstane djece. Svako dijete u Obiteljskom centru ima zdravstveni karton koji vodi pedijatar, vanjski suradnik koji je jednom tjedno angažiran na volonterskoj osnovi. Ustanova surađuje i s domom zdravlja te službom za psihofiziološke i govorne teškoće. Djelatnici Obiteljskog centra s kojima je upriličen razgovor skrenuli su pozornost na izražen problem s reguliranjem zdravstvenog osiguranja djece koja su "ostavljena na vratima", odnosno onih koji nemaju rješenje o skrbništvu, te onih koji dolaze iz drugih kantona.

Uključenost u odgojno-obrazovne institucije

Osnovnu školu do četvrtog razreda djeca pohađaju u Vionici, a osnovnu školu do osmog razreda i srednju školu u Čitluku, tako što vozare ili nerijetko pješače. Za vrijeme praznika (ferija) sva djeca dolaze u Vionicu, jer je veći prostor za rekreativne aktivnosti i zajedničke aktivnosti djece.

Kontakt djece s obitelji i prijateljima

Nema podataka.

Kvalifikacijska struktura zaposlenika

U Obiteljskom centru zaposleno je 25 osoba, od kojih je osam zaposlenika angažirano na volonterskoj osnovi (šest volontera iz Italije, jedan pedijatar i jedan neuropedijatar). Ostali zaposlenici su angažirani po ugovoru o radu, te se plaće i doprinosi financiraju iz donacija. Također su zaposleni četiri odgajateljice, jedan psiholog/pedagog, jedan defektolog/logoped, sedam časnih sestara sa srednjom strkovnom spremom, te pomoćno osoblje koje sudjeluje u izgradnji i širenju fizičkog kapaciteta centra.

Kontinuirano stručno usavršavanje zaposlenika

Nema podataka.

3.1.9. Osnovna škola i dječji dom „Al Walidein-Gazzaz“, Sarajevo⁹²

Opći podaci o smještenoj djeci

Osnovnu školu „Al Walidein-Gazzaz“ ukupno pohađa 370 učenika, od kojih ih je 173 smješteno u Internatu. Njih 154 ima oba roditelja, a 216 nema jednog ili nijednog roditelja.

Financiranje

„Al Walidein-Gazzaz“ se financira posredstvom Zaklade „Al-Amana“ Sarajevo koja je osnivač, te dijelom iz sredstava Ministarstva obrazovanja i znanosti Kantona Sarajevo u nekoliko zadnjih godina. Cijena smještaja po djetetu se razlikuje, pa djeca bez jednog ili oba roditelja ne plaćaju smještaj, djeca koja imaju oba roditelja i dolaze iz Federacije BiH plaćaju smještaj u nešto višem iznosu od djece koja imaju oba roditelja i dolaze iz Republike Srpske.

Uvjeti za život

Organizacija rada u internatu ovisi o organizaciji rada Osnovne škole „Al Walidein Gazzaz“, s tim što se odgojno-obrazovni rad i socijalno zbrinjavanje odvija nakon povratka djece s nastave. Radi se u odgojnim skupama koje broje najviše 16 djece, s iznimkom kombinirane skupine s 21 gojencem.

Unutrašnjost internata je siromašno opremljena i ne ukazuje na to da se previše pozornosti posvećuje higijeni prostora, pojedinačnih i zajedničkih. Mokri čvor ne odgovara suvremenom načinu održavanja higijene. U jednoj sobi smješteno je toliko djece da niti jedno nema svoj osobni prostor.

Slobodne aktivnosti djece među ostalim podrazumijevaju i nekoliko sati vjeronauka.

Zdravstvena zaštita

Školski centar posjeduje ambulantu za primarnu zdravstvenu zaštitu s jednom stalno zaposlenom medicinskom sestrom i pedijatrom koji povremeno dolazi. Djeca koja dolaze izvan Kantona Sarajevo, iako ih je većina bez jednog ili oba roditelja, imaju problem po pitanju odlaska na specijalistički pregled kao i kada je potreban bolnički tretman. U internatu je smješteno dvoje razvrstane djece⁹³, te je stoga ostvarena suradnja s Centrom „Vladimir Nazor“⁹⁴ u Sarajevu. Zaposlenici ustanove procjenjuju intelektualne i kognitivne sposobnosti, a nemaju odgovarajuću strukovnu spremu.

Kontakt djece s obitelji i prijateljima

Ustanova inzistira na intenzivnoj komunikaciji djece s roditeljima tako što djeca obvezno posjećuju obitelj svakih 15 dana, a praznike i blagdane provode kod roditelja/skrbnika. Do svojih domova izvan Kantona Sarajevo odlaze organiziranim školskim prijevozom. Odgajatelji održavaju redovite kontakte s roditeljima i razrednicima u obliku obavijesnih razgovora te roditeljskog sastanka koji se održava dva puta tijekom polugođa.

⁹² Ustanova je obuhvaćena istraživanjem jer, osim što je obrazovna institucija, ima i objekt za smještaj djece, a među njima su i djeca bez roditeljske skrbi.

⁹³ Prema procjeni Prvostupanjskog povjerenstva za ocjenjivanje sposobnosti, razvrstavanje i evidenciju djece i mladih s posebnim potrebama.

⁹⁴ JU Centar za odgoj, obrazovanje, radno osposobljavanje i zapošljavanje mentalno retardirane djece, djece oboljele od autizma i cerebralne paralize „Vladimir Nazor“.

Kvalifikacijska struktura zaposlenika

Upravu škole čine izvršni direktor, tajnik škole-pravnik i pedagog škole. Upravu internata čine ravnatelj internata, socijalni djelnik i pedagog. K tomu, u izravnom kontaktu s djecom smještenom u internatu je 12 dnevnih odgajatelja te osam noćnih odgajatelja. Pojedine kvalifikacijske strukture odgajatelja ne odgovaraju radnom mjestu i odgovornostima, primjerice: inženjer prometa i komunikacija, žurnalist ili diplomirani germanist. Većina ostalih odgajatelja su profesori islamskog vjeronauka i pedagogije, te profesori islamske teologije.

Kontinuirano stručno usavršavanje zaposlenika

Zaposlenici se stručno usavršavaju interno svakog mjeseca. S obzirom na to da škola radi prema Nastavnom planu i programu Ministarstva obrazovanja i znanosti Kantona Sarajevo, svi nastavnici su uključeni u seminare koje organizira Prosvjetno-pedagoški zavod Kantona Sarajevo.

3.1.10. Štadlerov dječji dom „Egipat“, Sarajevo

Ustanova je registrirana kao Humanitarna organizacija „Provincija BZBDM Sestre služavke Malog Isusa“ u sklopu koje je i Štadlerov dječji dom „Egipat“ (u daljnjem tekstu: Dom Egipat). Dom Egipat sastoji se iz doma u Sarajevu, te kuće u Gromiljaku.

Opći podaci o smještenoj djeci

U trenutku posjeta, u Domu Egipat bilo je 17 djece, od kojih najmlađe ima 6 godina, a najstarije 21 godinu. Od toga, 15 djece smješteno je u domu u Sarajevu, a dvoje djece u kući u Gromiljaku. Jedan odgajatelj odgovoran je za osmero djece.

Financiranje

Ustanova se financira radom časnih sestara i financiranjem smještaja djece posredstvom centara za socijalni rad. Trenutačno za 10 djece smještaj plaćaju centri za socijalni rad, dok za ostalu djecu sami snose troškove. Nadzor nad radom Doma Egipat obavljaju upravni i nadzorni organ te ustanove, a Ministarstvo zdravstva i socijalne politike obavilo je kontrolu 2003. godine. Upravno i Nadzorno vijeće u Štadlerovom dječjem domu „Egipat“ imenovalo je Provincijsko vijeće⁹⁵. Članovi Upravnog i Nadzornog vijeća obavljat će svoje poslanje u skladu s Evandeljem i Konstitucijom Sestara služavki Malog Isusa.⁹⁶

Uvjeti za život

Dom Egipat ima smještajni kapacitet za 32 djece u četiri obiteljske skupine, ali je trenutačno smješteno 17 djece. Preostali prostor iskorišten je za potrebe časnih sestara. Dom Egipat smješten je u blizini Doma Bjelave, što bi trebalo omogućiti druženje djece iz obaju domova. Međutim, druženje se upriličuje svega nekoliko puta godišnje, za vrijeme blagdana ili značajnijih događaja. Vanjski izgled Doma Egipat odaje dojam strogoće i hladnoće, a ne doma u kojemu su smještene

⁹⁵ Ovakav izbor upravnog i nadzornog tijela nije izuzetak od ostalih ustanova registriranih na temelju jednog od Zakona o udruženjima i zakladama. Tako SOS Kinderdorf, Zaklada Rzdolf Walter, Prijateljska kuća Doboj, „Duga“, Kulen Vakuf, imaju za članove upravnog odbora strance koje je imenovao osnivač

⁹⁶ Izvod iz dokumenta izdatog od strane Provincije bezgrješnog začeca BDM, Družba sestara Služavke Malog Isusa, broj 236/2009, predmet: Imenovanje upravnog i nadzornog vijeća u Stadlerovom Dječjem Domu Egipat u Sarajevu

djeca. Dom ne raspolaže zelenom površinom niti dvorištem koje je odgovarajuće opremljeno za potrebe djece. Sve aktivnosti obavljaju se unutar doma, koji također nije namješten prema potrebama djece. Posvuda su mermerne pločice, zbog kojih je uvijek nužno paziti na obuću koju djeca nose unutar doma. Sobe za djecu su na jednom katu, prilično ustrojene i bez igračaka i dodatnih materijala. Kućni red, koji se izuzetno poštuje, vidljivo je istaknut gotovo na svakom zidu. U podrumu je opremljena kuhinja s blagovaonicom, koja po rasporedu stolova i stolaca podsjeća na kantu.

Zdravstvena zaštita

Od 17 djece, njih šest nema zdravstvenih teškoća. Ostala djeca imaju epilepsiju (jedno - za koju redovito prima terapiju), reaktivni emocionalni poremećaj (jedno), laku mentalnu retardaciju (četvero), cerebralnu paralizu (jedno), cerebralnu hemiparezu (jedno), psihomotoričku retardaciju (jedno), poremećaj psihološkog razvoja (jedno) i bronhitis (jedno). Djeca koja dolaze iz drugih kantona imaju problem sa zdravstvenim osiguranjem, te zaposlenice kupuju djeci potrebne lijekove. Problem su i ortopedski pomagala, koja su iznimno skupa, te shodno uzrastu djece iziskuju promjenu postojećih pomagala.

Navedene podatke istraživački je tim dobio u pisanom obliku, bez upriličenog susreta s djecom. Ne može se ocijeniti na koji se način osigurava odgovarajuća skrb za djecu, jer na izravno pitanje nije dan odgovor, a s obzirom na kvalifikacijsku strukturu osoblja zaposlenog u Domu Egipat te uvidom u aktivnosti koje se potenciraju kao izvannastave, cjelokupni dojam ne ukazuje da je moguće pružiti odgovarajuću skrb.

Uključenost u odgojno-obrazovne institucije

Sva djeca uključena su u određeni oblik odgojno-obrazovnog procesa. Njih troje ide u obdanište koje djeluje unutar Doma Egipat, njih 10 pohađa KŠC u Sarajevu, pri čemu jedno dijete prati prilagođeni program i jedno izvanredno polaže razrede zbog zakašnjelog pohađanja nastave. Također, jedno od djece pohađa Srednju školu "Vladimir Nazor", jedno dijete pohađa srednju školu u Kiseljaku, a jedno osnovnu školu u Gromiljaku. Nijedno dijete ne obnavlja razred. Uspjeh u školi zadovoljava i varira od dobrog do odličnog uspjeha među svom djecom.

Izvannastavne aktivnosti uključuju pjevanje u crkvenom zboru, sviranje u mandolinskom sastavu, te svakodnevne molitve više puta dnevno. Vrijeme predviđeno za odmor i igru ili spontano druženje djece ne odgovara njihovom uzrastu.

Kvalifikacijska struktura zaposlenika

U Domu Egipat zaposleno je devet osoba, i to kuharica i pomoćna kuharica, vešarica i portirka, domar i pomoćnica u kućnim poslovima, časna sestra zadužena za vođenje dječjeg zbora, časna sestra zadužena za vođenje mandolinskog sastava, te časna sestra angažirana u vrtiću koji djeluje u sklopu ustanove, a otvoren je za lokalnu zajednicu. Članovi Upravnog i Nadzornog odbora su kvalificirane osobe za rad s djecom - pedagog, psiholog, pedagog-odgajatelj, odgajatelj za predškolski odgoj te medicinska sestra, ali nije predloženo kontaktirati li i u kojem opsegu s djecom.

3.1.11. Ustanova za prihvatanje i odgoj djece „Mala škola“, Vareš

Osnivanje Ustanove za prihvata i odgoj djece „Mala škola“ Vareš (u daljnjem tekstu: Ustanova) upisano je u sudski registar⁹⁷, a osnivač su „Školske Sestre Franjevke Krista Kralja, Bosansko-hrvatska provincija Prečistog srca Marijana“, sa sjedištem u Sarajevu.

Opći podaci o smještenoj djeci

Trenutačno je u Ustanovi devetero djece, od kojih tri dječaka i šest djevojčica.

Financiranje

Ustanova dio prihoda dobiva od ministarstava, izravno ili posredstvom centara za socijalni rad. Ostala sredstva ostvaruju priložima različitih dobrotvornih organizacija u Bosni i Hercegovini i inozemstvu. Pojedina djeca dobivaju finansijsku potporu po osnovi kumstva. Velika pomoć za rad čine donacije u različitim potrebnim stvarima za djecu i Ustanovu.

Uvjeti za život

Ustanova je smještena u samome središtu Vareša, te su u blizini osnovna i srednja škola. Objekt se sastoji od više etaža odgovarajuće opremljenih za smještaj 32 djece. Raspolaže svim potrebnim prostorijama za svakodnevni život, knjižnicom i prostorijama za učenje, kao i drugim prostorima za kulturne, rekreativne i sportske aktivnosti djece.

Zdravstvena zaštita

Sva djeca uglavnom su dobrog zdravstvenog stanja, bez nekih poremećaja, duševnih ili tjelesnih, osim emocionalnih poteškoća koje su posljedica nesređenih obiteljskih prilika.

Uključenost u odgojno-obrazovne institucije

Od ukupnoga broja djece, dvoje djece pohađa srednju školu, četvero pohađa nastavu u osnovnoj školi, a troje djece su predškolske dobi. Postižu dobar ili vrlo dobar uspjeh u školi, a osim školskih obveza, djeca imaju puno izvannastavnih aktivnosti. Jednom mjesečno organizira se po jedan kulturno-zabavni dan tako što se upriliči obilazak nekog povijesnog mjesta, muzeja ili parka.

Kontakt djece s obitelji i prijateljima

Jedan od važnih ciljeva djelatnika Ustanove je održati odnos sa srodnicima i nastojati uspostaviti što kvalitetniji odnos s ciljem eventualnog povratka u vlastitu obitelj. Stoga djeca kontaktiraju na različite načine s roditeljima: telefonom, posjetom roditelja djeci te odlaskom djece kućama. S prijateljima i „kumovima“ koje djeca imaju kontaktiraju telefonom, dopisivanjem, odlaskom u posjete ili zajedničkim provođenjem slobodnog vremena.

Kvalifikacijska struktura zaposlenika

Specifično je da je ravnateljica Ustanove, kao magistrica odgojnih znanosti sa specijalizacijom iz socijalne pedagogije, ujedno i socijalni pedagog-odgajatelj u ustanovi. Odgojni tim čine voditelj Ustanove, četiri odgajatelja, psiholog i socijalni djelatnik, te druge stručne osobe uključene u rad s djecom u svojstvu vanjskih suradnika.

Kontinuirano stručno usavršavanje zaposlenika

⁹⁷ Zakon o registraciji poslovnih subjekata u FBiH („Službene novine FBiH“, br. 27/05, 68/05 i 43/09).

Djelatnici aktivno sudjeluju u svakom obliku općeg i stručnog usavršavanja i obrazovanja, i to praktičnim radom, pohađanjem tečaja i seminara u Ustanove i izvan nje.

3.2. Obiteljski smještaj

3.2.1. Zaklada Rudolf Walter „Selo mira“, Turije - Lukavac

Predstavništvo njemačke humanitarne organizacije *Rudolf Walter Stiftung* (u daljnjem tekstu: Selo mira) upisano je u Registar stranih i međunarodnih nevladinih organizacija pri Federalnom ministarstvu pravde. Osnivač Sela mira je Rudolf Walter kao predstavnik humanitarne organizacije iz Njemačke. Članovi Upravnog i Nadzornog odbora su Nijemci.

Opći podaci o smještenoj djeci

Trenutačno je smješteno 126 djece s prostora cijele Bosne i Hercegovine. Kada je u pitanju socijalna struktura djece, 10 djece je bez oba roditelja, 55 djece s jednim roditeljem i djece čije očinstvo nije priznato, te 61 dijete s oba roditelja, najčešće iz materijalno ugroženih obitelji ili „odgovjno zanemarene i napuštene djece“. Jedna pomajka skrbi za šest-osam djece. Osim pomajke, s djecom boravi i odgajateljica-teta od ponedjeljka do subote, ukupno 40 sati.

Financiranje

Selo mira financira se sredstvima koja potječu 2/3 iz donacija te 1/3 iz sredstava koja se uplaćuju za djecu. Do prije dvije godine nije se naplaćivao smještaj za djecu, a sada se plaća 250 KM za svako dijete. Financiranje je i na osnovi kumstva za svako pojedino dijete (aktivno i pasivno kumstvo). Općina Lukavac dala je zemlju, Tuzlanski kanton donira energente i struju od osnutka do danas, Zaklada je izgradila infrastrukturu, dala namještaj i plaća školovanje djece. Od osnivanja Sela mira ravnatelj živi u jednom od objekata sa svojom obitelji.

Uvjeti za život

Kapacitet Sela mira je 150, a trenutačno je smješteno 126 djece. Podijeljeno je na 16 stanova s obiteljima koju čine pomajka, teta i sedmero djece, s tim što je tijekom noći pomajka sama s djecom. Pomajke rade šest dana u tjednu, a kada imaju slobodan dan zamjenjuju ih „rezervne“ pomajke. Jedna zgrada namijenjena je za zajednički ručak korisnika Sela mira i zaposlenika. U njoj je kuhinja u kojoj pomajke preuzimaju hranu za ostale obroke koje pripravljaju u tih 16 stanova. Žicom ograđeno dječje selo prilično je udaljeno od naselja Lukavac.

U sklopu Sela mira izgrađena je i zasebna kuća za dvije skupine dječaka starijih od 14 godina, s kojima tijekom radnog tjedna živi bračni par, a vikendom ostaju sami. U Lukavcu je kuća namijenjena djeci koja nisu završila svoje obrte i studije, u kojoj je trenutačno smješteno 11 djece.

Zdravstvena zaštita

Djeca nemaju problem sa zdravstvenim osiguranjem. Osigurani su posredstvom Zavoda za zdravstveno osiguranje TK, dio djece putem mirovinsko-invalidskog osiguranja prima mirovinu, dio djece po osnovi braniteljskih pitanja i dio posredstvom centra za socijalni rad.

Općenito, zdravstveno stanje djece je dobro, izuzev nekoliko kroničnih stanja koja su pod redovitim nadzorom. Manji broj djece ima govorne teškoće, te su podvrgnuta logopedskom tretmanu. Budući da Selo mira prihvaća isključivo psihofizički zdravu djecu te onu s prosječnim i natprosječnim intelektualnim sposobnostima, ne susreće se s takvim teškoćama. Pedagog-psiholog organizira radne i edukativne radionice te prati razvojne osobenosti djeteta, a ako utvrdi da nakon razdoblja prilagodbe djeca pokazuju određene teškoće, dijete se upućuje u Klinički centar u Tuzli na daljnje testiranje.

Uključenost u odgojno-obrazovne institucije

Nastavu u osnovnoj školi pohađa 64 učenika, srednju školu 33, četvero su studenti, dok je u obdaništu 12 djece.

Osim redovitih obrazovnih aktivnosti, djeca se bave izvannastavnim aktivnostima organiziranim u sklopu Sela mira. Jedan dio radionica osigurava materijalna primanja selu, ali se postavlja pitanje što doprinosi djeci. Tako djeluje sedam obrtničkih radionica (automehaničarska, frizerska, krojačka, stolarska, pekarska i kuharska), zatim različite sekcije (glazbena, likovna i sportska) te tečajevi stranih jezika i informatike. Prema navodima zaposlenika, cilj radionica je „zbližiti djecu međusobno, te da si na taj način zarađuju džeparac, a stvaraju i radne navike“. Bitno je navesti i radno vrijeme svih radionica: tri puta tjedno radi frizerska radionica, svakog dana (osim nedjelje) radi pekarnica (noću od 2.30 do 6.00 ujutro⁹⁸), automehaničarska radionica radi do 4 sata poslijepodne. Selo mira raspolaže s 9 hektara zemlje na kojoj je voćnjak (jabuke i šljive), zasijana pšenica, kukuruz te dva plastenika s povrćem (npr. u jednoj sezoni rodi preko 3 tone jabuka)⁹⁹.

Djeca koja pohađaju srednju školu obavljaju praksu u navedenim radionicama, u kojima nastavljaju raditi i po završetku prakse. Takav oblik rada nije nužno dio njihova interesa, te stoga narušava mogućnost socijalizacije i osamostaljivanja.

Kontakt djece s obitelji i prijateljima

U dogovoru s centrom za socijalni rad, djeca uspostavljaju kontakt s obitelji i prijateljima telefonom, posjetima članova obitelji te odlaskom djece k obitelji za vrijeme blagdana i praznika. Evidenciju kontakata djece vodi nadležni centar za socijalni rad te, prema evidenciji koju vodi Selo mira, 20-30 djece ne ostvaruje kontakt s roditeljima i srodnicima. Ostala smještena djeca najčešće imaju kontakt telefonom.

Za vrijeme našeg višesatnog boravka u Selu mira, nismo imali priliku razgovarati ni s jednim djetetom.

Kvalifikacijska struktura zaposlenika

Sistematizacija radnih mjesta obuhvaća upravu, pomoćno osoblje na održavanju ustanove i sličnim uslugama, stručnjake koji pružaju socijalne i slične usluge (psiholog, dvije socijalne djelatnice, defektolog, logoped i medicinska sestra) te one koji svakodnevno skrbe o djeci (14 pomajki - od kojih je devet s NK-om i KV-om, a pet sa SSS-om; sedam teta - od kojih je tri s VSS-om, dvije s VS-om, te dvije sa SSS-om). Kriterij za zapošljavanje pomajki je „da je psihofizički zdrava, voljna raditi i da voli djecu“. Pored 14 pomajki (koje su najčešće NK djelatnice u pogledu naobrazbe), Selo mira zapošljava i četiri portira i jednog odgajatelja na dežurstvu. Radionice vode majstori, a ukupno je 55 zaposlenika.

⁹⁸Nadležno tijelo do sada nisu uočili ovaj noćni rad djece i stavili zabranu

⁹⁹ Djeca na taj način zarađuju džeparac u iznosu od 0.5 KM dnevno osnovci, a 1 KM srednjoškolci, dok djeca u radionicama „zarade“ više.

Na sastanku s čelništvom i pojedinim zaposlenicima Sela mira, zamijećen je psihološki pritisak kojemu su izloženi zaposlenici.

Kontinuirano stručno usavršavanje zaposlenika

Pomajke su imale 10-20 sati edukacije tijekom godine, koju provode Familija iz Tuzle, *Save the Children UK*, *Amica* i *SOS Kinderdorf*.

3.2.2. „Prijateljska kuća“, Doboj

Dom za smještaj djece i mladih bez roditeljske skrbi za područje općine Doboj pod nazivom „Prijateljska kuća“ osnovana je 2002. godine kao rezultat suradnje nizozemske humanitarne organizacije i Centra za socijalni rad Doboj. Tijela uprave, kao i nadzor nad trošenjem i raspoređivanjem sredstava, funkcioniraju na razini nizozemske humanitarne organizacije. Prvotno je bilo zaposleno pet djelatnika, a danas ulogu skrbnika obavlja jedna osoba uz pomoć jednog zaposlenika.

Financiranje

Donatori - nizozemska organizacija *Stiching Hulpactie* - financiraju troškove smještaja i obrazovanja djece. Oni daju stipendije za 30-50 djece iz ugroženih obitelji u Doboj. Općina Doboj plaća račune za struju i vodu, Centar za socijalni rad Doboj ne plaća smještaj za djecu, ali pomaže djeci pri učenju i pružanju stručne pomoći.

Opći podaci o smještenoj djeci

U „Prijateljskoj kući“ u Doboju je posredstvom Centra za socijalni rad smješteno sedmero djece, od kojih su pet djevojčica i dva dječaka. Djeca su u dobi od 6 do 17,5 godina i dolaze s područja Doboja.

Zdravstvena zaštita

Sva djeca uglavnom su dobrog zdravstvenog stanja, a intelektualne sposobnosti su prosječne.

Uključenost u odgojno-obrazovne institucije

Osnovnu školu pohađa petero djece, a dvoje srednju školu.

Zaposlenici

U početku je bilo predviđeno pet djelatnika, što je i bilo realizirano sve do 2008. godine (medicinske sestre, kuhar i ekonomist). Od tada do danas glavnina brige o kući i djeci povjerena je Nizozemki, koja, zajedno sa suprugom, svakodnevno skrbi o djeci. Trenutačno u kući povremeno radi i teta, a ona je i sama bila štićenicom te kuće.

Kontakt s obitelji

Sva djeca održavaju kontakte sa srodnicima, ali roditelji i srodnici rjeđe posjećuju djecu.

3.2.3. Sirotište „Duga”, Gradačac

Sirotište „Duga“ djelujeu sklopu JU Centra za socijalni rad iz Gradačca, koji je i vlasnik objekta. Godine 1997. potpisan je Ugovor o suradnji i realizaciji projekta „Duga“ između JU Centra za socijalni rad iz Gradačca, Općine Gradačac i H.O. „Kinderberger“ iz Stuttgarta. Realizacija projekta podrazumijevala je i izgradnju objekta za smještaj 10 djece bez roditeljske skrbi. Od 1998. godine objekt je kapacitiran kao specifičan oblik izvaninstitucionalnog oblika zbrinjavanja.

Financiranje

Sirotište „Duga“ financira se iz proračuna Općine Gradačac i Ministarstva za rad i socijalnu politiku TK-a. Donatorska sredstva izostaju već dulje vrijeme, osim povremenih zanemarivih iznosa.

Opći podaci o smještenoj djeci

U „Dugi” trenutno je smješteno sedam djevojčica u dobi 6-20 godina.

Uvjeti za život

Objekt „Duga” prilično je dotrajavao. Krov prokišnjava, podovi su istrošeni, električne i vodovodne instalacije su propale, a kućanski aparati i pokućstvo prilično izrabljeni. Jedan dio objekta je u ruševnom stanju, što bi moglo ugroziti živote djece.

Zdravstvena zaštita

Sva djeca su dobrog zdravstvenog stanja, osim jednog djeteta s teškoćama u psihofizičkom razvoju.

Uključenost u odgojno-obrazovne institucije

Sva djeca uključena su u određeni oblik obrazovnog procesa.

Kontakt djece s obitelji i prijateljima

Djeca ostvaruju kontakte sa srodnicima posredstvom nadležnog centra za socijalni rad.

Kvalifikacijska struktura zaposlenika

O djeci smještenoj u „Dugi” skrbi teta koja stalno boravi s njima. Stručni suradnici CSR-a svakodnevno održavaju neposredan kontakt i prate stanje u „Dugi”. Stalni nadzor provodi stručni tim CSR-a, a po potrebi i drugi djelatnici Centra.

3.2.4. Socijalno pedagoška životna zajednica (SPŽZ)

Socijalno-pedagoške životne zajednice jedan su od oblika zbrinjavanja djece bez roditeljske skrbi, koji su po svojoj pravnoj prirodi najbliži hraniteljstvu. Ovaj oblik skrbi o djeci uveden je u sustav socijalne skrbi putem projekta Vlade Švicarske, odnosno Direkcije za razvoj i suradnju (DEZA).

Ovaj oblik zbrinjavanja prvotno se pokazao učinkovitim zbog integrativnog pristupa pomoći djeci bez roditeljske skrbi, a ujedno i što je bio sredstvo promicanja hraniteljstva u zajednici. Socijalno-

pedagoška životna zajednica zamišljena je kao prirodna obitelj koja dobiva na korištenje kuću i koja uz svoju djecu prima troje, a najviše petero djece i krbi o njima do njihove samostalnosti. Skrbnici su na početku projekta pripremljeni i educirani, te surađuju i s drugim skrbnicima, a predviđeno je da njihov rad prate stručni djelatnici centara za socijalni rad.

3.2.4.1. Socijalno-pedagoške životne zajednice Republike Srpske

Zajedno s Ministarstvom zdravlja i socijalne skrbi RS-a i općinama Banja Luka, Laktaši, Gradiška i Novi Grad, realiziran je projekt uspostave socijalno-pedagoških životnih zajednica.

Direkcija za razvoj i suradnju Vlade Švicarske financirala je izgradnju kuća u ove četiri općine i prve godine davala financijsku potporu realizaciji projekta. Kuće su ostale u vlasništvu navedenih općina, dok je financiranje usluga obuhvaćeno odlukama o proširenim pravima u socijalnoj skrbi spomenutih općina u nadležnosti lokalnih zajednica. Radi lakšeg uvida u svaku od socijalno-pedagoških životnih zajednica u Republici Srpskoj, pojedinačno su prikazane. Naime, u svakoj od općina u kojima je uspostavljena socijalno-pedagoška životna zajednica djeluju po dvije zasebne jedinice u kojima žive skrbničke obitelji i djeca koju su smjestili nadležni centri za socijalni rad. Dvije tipske dvokatne stambene kuće sastoje se od dnevne sobe i kutka za igru, radne sobe, prostorije za hobi i kupaonice, a na katu su spavaće sobe obitelji, od kojih je jedna za bračni par - skrbnike, te četiri dječje sobe za dvije osobe i kupaonica te tuš-kabina. Stručni tim centra za socijalni rad obavlja procjenu evidentirane djece te priprema skrbnike i djecu za prijam. Stručni suradnici iz nadležnog centra za socijalni rad pružaju stručnu podršku djeci i skrbnicima, te prate napredak u radu s djecom.

SPŽZ Banja Luka

Opći podaci o smještenoj djeci

U SPŽZ-u Banja Luka trenutačno je smješteno 10 djece, i to sedam djevojčica i tri dječaka u dobi 3-18 godina.

Financiranje

JU Centar za socijalni rad Banja Luka plaća smještaj djece bez roditeljske skrbi u visini cijene smještaja za djecu smještenu u domu. Grad Banja Luka osigurava sredstva za grijanje.

Zdravstvena zaštita

Troje djece smještene u SPŽZ-u su djeca s posebnim potrebama.

SPŽZ Gradiška

Opći podaci o smještenoj djeci

U SPŽZ-u Gradiška ukupno je smješteno 15 djece, pri čemu najmlađe dijete ima 7 a najstarije 20 godina.

Financiranje

SPŽZ Gradiška financira se iz proračuna Općine Gradiška po principu plaćanja za smještaj djeteta u dom. Iz tog iznosa skrbnice primaju naknadu.

Zdravstvena zaštita

Trenutačno je troje djece razvrstano, dok su ostala djeca urednog zdravstvenog stanja. U proteklome razdoblju jedan dječak premješten je u Dječji dom „Kiseljak“ u Zvorniku, zbog nemogućnosti prilagodbe obiteljskom obliku zbrinjavanja.

Prema navodima ravnatelja Centra za socijalni rad iz Gradiške, prednosti SPŽZ-a su: funkcionalnost (skraćen postupak u CSR-u), emocionalni i psihološki učinak na djecu, simulacija obiteljskog života i socijalno okruženje. Ujedno, ključni nedostaci podrazumijevaju izostanak stručnog nadzora i neuređen status skrbnika.

SPŽZ Laktaši

Opći podaci o smještenoj djeci

U SPŽZ-u Laktaši trenutačno je smješteno 13 djece, od kojih je pet dječaka i osam djevojčica.

Financiranje

SPŽZ Laktaši financira se iz proračuna Općine Laktaši po principu plaćanja za smještaj djeteta u domu. Iz tog iznosa skrbnice primaju naknadu.

Zdravstvena zaštita

Od ukupnoga broja smještene djece, dvoje je razvrstano, jednome je djetetu dijagnosticirana mikrocefalija i dvoje djece idu na logopedski tretman.

SPŽZ Novi Grad

Opći podaci o smještenoj djeci

U SPŽZ-u Novi Grad smješteno je šestoro djece, i to četiri djevojčice i dva dječaka. Najmlađe dijete ima 9 godina, a najstarije 16.

Financiranje

SPŽZ Novi Grad financira se iz proračuna Centra za socijalni rad Novi Grad, sa stavke „Tekuće potpore“. Povremeno dođu donatori sa skromnim darovima za djecu.

Zdravstvena zaštita

Sva djeca su dobrog zdravstvenog stanja, a jedno dijete je razvrstano.

3.2.4.2. Socijalno-pedagoška životna zajednica Unsko-sanskog Kantona

JU Socijalno-pedagošku životnu zajednicu Unsko-sanskog kantona (u daljnjem tekstu: SPŽZ USK) osnovala su Skupština i Vlada USK-a, a glavni izvor financiranja su proračunska sredstva. SPŽZ USK djeluje u sklopu:

- socijalno-pedagoških životnih zajednica,
- osam dječjih prostora "Pogled" za preventivni rad s mladima,
- đачkog internata, namijenjenog za smještaj srednjoškolaca,
- stanova za mlade koji su završili srednju školu, a i dalje nemaju osiguranu egzistenciju.

Organizacijska struktura i kapacitet

Po dvije skrbničke kuće raspoređene su u sedam gradova Unsko-sanskog kantona (Cazin-Vrelo, Bihać-Kamenica, Bosanski Petrovac, Velika Kladuša, Sanski Most i Ključ). Osim skrbničkih kuća, svaka općina ima dječje savjetovalište u kojemu je zaposlen stručni suradnik, koji je ujedno i koordinator za skrbničke kuće. U Bihaću je đачki internat s 54 kreveta, iako je u njemu trenutačno smješteno 59 djece koja pohađaju srednju školu. Prvotno je internat namijenjen samo djeci bez roditeljske skrbi i, eventualno, djeci u stanju socijalne potrebe. Djeca borave u internatu kada pohađaju nastavu, a vikendom idu u skrbničke kuće odnosno obitelji. Ustanova ima i dva dvosobna stana za mlade u kojima živi po dvoje studenata (dva mladića i dvije djevojke), a puni kapacitet je za 5-6 mladih.

Podaci o smještenoj djeci

U vrijeme obilaska, u SPŽZ-u Unsko-sanskog kantona bilo je smješteno 132 djece, od kojih 57 djevojčica. Od ukupnoga broja, 70 djece smješteno je u skrbničke kuće, a 62 u Đачki internat.

Prema podacima iz Godišnjeg izvješća za 2009. godinu SPŽZ-a USK, bilo je smješteno 126 djece, od kojih 60 djevojčica. Nijedno dijete nije bilo mlađe od 3 godine; jedno dijete spada u skupinu 3-6 godina; 17 djece u dobi 7-10 godina; 28 djece u dobi 11-14 godina; 74 djece u dobi 15-18 godina i 6 punoljetnika.

Opća kvalifikacijska struktura zaposlenika

Upravu čini 11 zaposlenika, od kojih njih četiri ima VS i VŠS, jedan SSS i šest du NK i KV radnici. Izravno radi s djecom 14 skrbnika, svi sa SSS. Ima 12 stručnih suradnika različitih zanimanja, od kojih mnoga ne odgovaraju traženoj kvalifikaciji (npr. stručni suradnik za skrbnike je diplomirani ekonomist). U Internatu svakodnevne aktivnosti s mladima vode odgajatelji – pedagozi, socijalni djelatnik i psiholog. U dječjim prostorima aktivnost vode zaposleni stručni suradnici i socijalni djelatnici.

Kontinuirano stručno usavršavanje zaposlenika

Ne navodi se.

Tijekom posjeta istraživački tim obišao je tri skrbničke kuće - SPŽZ Bosanski Petrovac, SPŽZ Ključ i SPŽZ Vrelo-Ključ. Za preostala četiri SPŽZ-a (Bihać-Kamenica, Bosanska Krupa, Velika Kladuša, Sanski Most) podaci su dobiveni u pisanom obliku.

SPŽZ Bosanski Petrovac

SPŽZ Bosanski Petrovac smješten je u naseljenome dijelu, nadomak samoga središta. U blizini je škola koju djeca pohađaju te im nije potreban prijevoz.

Opći podaci o djeci

U SPŽZ-u Bosanski Petrovac ukupno je smješteno 12 djece, od kojih je šest djevojčica. Najmlađe dijete ima 9 godina, a najstarije 19.

Zdravstveno stanje

Dvoje djece je razvrstano, a druga su djeca imala manje ili veće psihičke probleme. Obje skrbnice navode da imaju velike probleme s pojedinom djecom iz obitelji. Jedno od te djece ima ozbiljne psihološke probleme (ozljeđuje sam sebe, potpalio je vatru u kući) te mu je potrebna psihološka pomoć, koju nema jer nema psihologa u toj općini. Odnedavno ide na individualni rad s pedagogom u školi.

Kontakt djece s obitelji

Izuzev jednoga djeteta, sva druga djeca kontaktiraju telefonom s obitelji. Posjeti bioloških obitelji su vrlo rijetki, svega nekoliko puta u osam godina, od kada su djeca smještena.

Skrbnici

U SPŽZ-u su angažirane dvije osobe ženskog spola, u dobi od 55 godina. Skrbnice su u radno-pravnom odnosu na temelju ugovora o radu na neodređeno vrijeme.

SPŽZ Ključ

Opći podaci o djeci

U SPŽZ-u Ključ smješteno je osmero djece.

Zdravstveno stanje

Zdravstveno stanje je zadovoljavajuće, a prema navodima stručne suradnice, intelektualne sposobnosti djece su primjerene njihovoj dobi.

Kontakt djece s obitelji

Od ukupnoga broja djece, petero djece ostvaruje povremene kontakte, što ovisi o srođnicima. Troje djece nema kontakt sa srođnicima.

Skrbnici

Skrbnice su u dobi od 40 i 45 godina, sa SSS-om (poljoprivredni tehničar i ekonomski tehničar).

SPŽZ Vrelo - Cazin

Skrbničke kuće imaju veliku površinu i grijanje na drva. Kuće su vrlo neuvjetne i hladne, a cesta do mjesta Vrelo je neasfaltirana. Preko puta je ambulanta koja radi samo dva sata tjedno. Pokraj skrbničkih kuća je osnovna škola do 5. razreda koju djeca pohađaju, a koja je u ruševnom stanju i neprilagođena za rad s djecom. Po završetku 4. Razreda djeca nastavljaju školovanje u osnovnoj školi u Ostrošcu, koja je udaljena oko 7 km. Prijevoz je neredovan, a nerijetko ga nema zbog nepovoljnih vremenskih prilika. Djecu često vozi bračni partner jedne od skrbnica. U mjestu nema prodavaonice, tako da se opskrbljuju i o dlaze na liječničke intervencije u susjednom gradu.

Opći podaci o djeci

Ukupno je smješteno 12 djece, od kojih je šest djevojčica. Najmlađe dijete ima 4 godine, a najstarije 16 godina. Od ukupnog broja, 10 djece uključeno je u obrazovni proces.

Zdravstveno stanje

Zdravstveno stanje djece je zadovoljavajuće, a intelektualne sposobnosti su prosječne. Jedno dijete je razvrstano u skupinu s lakom mentalnom retardacijom.

Kontakt djece s obitelji

Šestero djece ostvaruje redovite kontakte sa srodnicima, četvero djece se rijetko i povremeno susreće sa srodnicima, a dvoje djece nema nikakav kontakt s članovima biološke obitelji i srodnicima.

Odgajatelji

Zaposlene su dvije skrbnice u dobi od 42 i 50 godina, obje sa SSS-om (kuhar i ekonomski tehničar). Skrbnice su u radno-pravnom odnosu na temelju ugovoru o radu na neodređeno vrijeme.

Navode velike probleme sa stručnom suradnicom iz Općine Cazin. Primjetno je da su skrbnice preopterećene poslom, što je uzrokovano nepoštivanjem ugovora o radu u pogledu prava na godišnji odmor i odmora tijekom radnog tjedna. Također, zadnje dvije godine nemaju skupinu za podršku i pomoć, kao prevenciju profesionalnog sagorijevanja.

SPŽZ Bihać - Kamenica

Opći podaci o djeci

Smješteno je 11 djece, od kojih je sedam dječaka. Najmlađe dijete ima 9, a najstarije 18 godina. Sva djeca uključena su u obrazovni proces.

Zdravstveno stanje

Sva djeca su dobrog zdravstvenog stanja. Jedno dijete je razvrstano u skupinu djece ispodprosječnih intelektualnih sposobnosti, dok je dvoje na granici intelektualnog razvoja, pri čemu je kod jednog djeteta naglašena edukativna zapaženost.

Kontakt djece s obitelji

Izostaju podaci o konkretnoj učestalosti ostvarivanja kontakata djece sa srodnicima.

Skrbnici

U SPŽZ-u Bihać zaposlene su dvije osobe muškog i ženskog spola, u dobi od 34 i 51 godine. Po obrazovnoj strukturi spadaju u kategoriju sa SSS-om (medicinski tehničar i drvoprerađivač). Skrbnici su u radno-pravnom odnosu na temelju ugovora o radu na neodređeno vrijeme.

SPŽZ Bosanska Krupa

Opći podaci o djeci

Smješteno je 11 djece, od kojih je šest dječaka. Najmlađe dijete ima 6, a najstarije 16 godina. Sva djeca uključena su u obrazovni proces.

Zdravstveno stanje

Prema navodima nadležnog stručnog suradnika, sva djeca su zdrava te nisu razvrstana niti imaju bilo kakvih drugih poteškoća.

Kontakt djece s obitelji

Djeca rijetko kontaktiraju s biološkim srodnicima.

Skrbnici

U SPŽZ-u Bosanska Krupa zaposlene su dvije osobe ženskog spola, u dobi od 39 i 56 godina. Za jednu od skrbnica nema podatka o naobrazbi, dok je druga skrbnica po zanimanju suradnica u nastavi.

SPŽZ Velika Kladuša

Opći podaci o djeci

Smješteno je devetero djece, od kojih je šest dječaka. Najmlađe dijete ima 5, a najstarije 19 godina. Sva djeca uključena su u obrazovni proces.

Zdravstveno stanje

Prema navodima nadležnog stručnog suradnika, sva djeca su dobrog zdravstvenog stanja, a njihove intelektualne sposobnosti su u skladu s uzrastom.

Kontakt djece s obitelji

Izostaju podaci o učestalosti ostvarivanja kontakata djece sa srodnicima.

Skrbnici

U SPŽŽ-u Velika Kladuša zaposlene su dvije osobe ženskog spola, u dobi od 36 i 60 godina. Obje skrbnice imaju SSS, tj. završenu poljoprivrednu i trgovačku školu.

SPŽŽ Sanski Most

Opći podaci o djeci

Ukupno je smješteno 10 djece, od kojih je osam dječaka. Najmlađe dijete ima 9, a najstarije 17 godina. Sva djeca uključena su u obrazovni proces, od kojih njih osmero pohađa osnovnu školu.

Zdravstveno stanje

Prema navodima nadležnog stručnog suradnika, zdravstveno stanje djece je zadovoljavajuće.

Kontakt djece s obitelji

Dvoje djece se redovito susreće s najbližim srođnicima, a troje djece ostvaruje rijetke i neredovite kontakte s najbližim srođnicima. Također, četvero djece redovito ostvaruje kontakt telefonom sa srođnicima, a jedno dijete dva puta godišnje posjećuju srođnici i redovitije kontaktira telefonom s njima.

Skrbnici

Zaposlene su dvije osobe ženskog i muškog spola, u dobi od 57 i 54 godine. Skrbnici imaju SSS, tj. završenu strojarsku i trgovačku školu.

3.2.5. SOS Kinderdorf Dječja sela (Sarajevo, Gračanica)

SOS Kinderdorf International BiH, u čijem sastavu djeluju SOS dječja sela u Sarajevu i Gračanici, predstavništvo je inozemne organizacije u BiH. Nema upravnog odbora ove organizacije u BiH, te je dječje selo odgovorno za svoj rad nacionalnom uredu u Sarajevu, koji je odgovoran regionalnom uredu. Predstavništvo strane humanitarne organizacije *SOS-Kinderdorf International* upisano je u Registar stranih i međunarodnih nevladinih organizacija kod Ministarstva pravde BiH 2003. godine.

Prema koncepciji *SOS Kinderdorf Internationala*, u svakoj obiteljskoj kući živi SOS mama s najviše šestoro ili sedmero djece. U tome joj pomažu stručni suradnici Sela i svi izvori podrške u zajednici. U svakom SOS selu postoje i programi za mlade, te program polusamostalnog života.

Financiranje

Organizacija se financira isključivo od donacija, te od participacije centara za socijalni rad za smještaj djece u dječje selo. Najveći dio proračunskih sredstava osigurava *SOS Kinderdorf International*, dok je 30% sredstava osigurano u BiH.

Zdravstvena zaštita

Zdravstvena zaštita provodi se unutar sustav javnog zdravstva, pri čemu su sva djeca zdravstveno osigurana na SOS mame.

Uvjeti za život

U dječjem selu djeca su smještena u SOS obitelji, u kojima može biti najviše sedmero djece, te o njima 24 sata brine SOS mama. Sve aktivnosti u SOS obitelji odvijaju se na sličan način kao u biološkim obiteljima.

Kontakt djece s obitelji i prijateljima

Kontakti se realiziraju na različite načine: telefonom, posjetima srodnika selu i posjetima djece srođnicima. Ako postoje uvjeti za boravak djeteta, dijete provede kod srodnika veći ili manji dio školskih ferija. Djeca se potiču na kontakte s prijateljima iz škole i zajednice.

Kontinuirano stručno usavršavanje zaposlenika

SOS Kinderdorf International BiH pridaje važnost razvoju zaposlenika. Na osnovi individualnih potreba za edukacijama izrađuje se nacionalni plan razvoja zaposlenika, koji sadrži potrebe svih zaposlenika. Posebna pozornost pridaje se kontinuiranoj edukaciji zaposlenika koji izravno rade s djecom. U tu svrhu izrađena je Politika razvoja zaposlenika, kojom se utvrđuje ovo područje.

3.2.5.1. Dječje selo Gračanica

Opći podaci o smještenoj djeci

U Dječjem selu trenutno je smješteno 65 djece s prostora cijele Bosne i Hercegovine. Od ukupnoga broja smještene djece, 36 su djevojčice i 29 dječaci. Najmlađe dijete ima 5 godina, a najstarije 16 godina. U Kući za mlade borave djeca u dobi od 14 godina do završetka srednje škole, nakon čega imaju mogućnost voditi polusamostalni život, što traje najdulje tri godine.

U Kući za mlade smješteno je 19 mladića i devet djevojaka, a Programom polusamostalnog života obuhvaćeno je šest osoba muškog i 11 ženskog spola.

Zdravstveno stanje djece

Opće zdravstveno stanje djece u Selu je zadovoljavajuće. Pedijatar dolazi po potrebi. Petero djece je razvrstano, od kojih njih troje ima umjerenu mentalnu retardaciju, jedno laku mentalnu retardaciju, dok je jedno dijete ima poremećaj u ponašanju.

Uključenost u odgojno-obrazovne institucije

Od 65 djece koja borave u Selu, 61 dijete je školskog uzrasta. Sva djeca pohađaju istu osnovnu školu, u kojoj su i članovi različitih sekcija te sportskih klubova. Također, u Selu su neka od djece iznimno nadarena u pojedinim područjima.

Kvalifikacijska struktura zaposlenika

SOS Dječjim selom upravlja ravnatelj Sela. U Selu postoje dva tima: stručni tim za razvoj djece - kojemu pripadaju pedagozi, SOS tete i vanjski stručni suradnici; administrativno tehnički tim čine računovođa, administrator, majstor i njegov pomoćnik te domaćica i dva noćna čuvara. Ukupno je zaposleno 12 SOS mama te sedam SOS teta/asistentica, dok je u SOS Kući za mlade u Tuzli 10 odgajatelja. Stručni tim za razvoj djece čine pedagog-psiholog, profesor povijesti i socijalni djelatnik.

Najveći broj zaposlenih u Dječjem selu ima SSS, nama nepoznatog usmjerenja, te VSS u Kući za mlade.

3.2.5.2. Dječje selo Sarajevo

Opći podaci o smještenoj djeci

U Dječjem selu trenutačno je smješteno 83 djece, i to 36 djece u kućama za mlade, te 14 mladih osoba u Programu polusamostalnog života.

Zdravstveno stanje

Veliki broj djece došao je s određenim zdravstvenim teškoćama, budući da dolaze iz obitelji s problemima vezanim uz mentalno zdravlje i zanemarivanje. Od ukupnoga broja smještene djece, 13 djece ima dijagnosticiranu epilepsiju, a veliki broj njih ima emocionalne teškoće.

Uključenost u odgojno-obrazovne institucije

U Dječjem selu trenutačno je 74 učenika i 13 djece predškolske dobi. Ukupno četvero djece pohađa specijalnu školu, a petero djece radi prema prilagođenom nastavnom planu i programu. Djeca su po vlastitom izboru uključena u različite izvannastavne aktivnosti

Kvalifikacijska struktura zaposlenika

SOS Dječjim selom upravlja ravnatelj Sela. Administrativno-tehnički tim čine: računovođa, administrator, dva majstora, dvije domaćice i dva noćna čuvara. U Selu postoje dva tima: stručni tim za razvoj djece - koji obuhvaća pedagoga, pedagoga-psihologa, profesora sporta i socijalnog djelatnika. U SOS Dječjem selu zaposleno je 16 SOS mama i devet SOS teta/asistentica, te 15 odgajatelja u SOS kućama za mlade.

3.2.6. Ustanova za predškolski odgoj i socijalnu skrb "Majčino selo", Međugorje-Bijakovići

Financiranje

Majčino selo financira se sredstvima koja uplaćuju centri za socijalnu skrb za smještaj djece, te od prodaje suvenira koje izrađuju djeca u galeriji u sklopu sela. Donacije dobivaju od hodočasnika koji dolaze u Međugorje, te od domaćih poduzetnika.

Opći podaci o smještenoj djeci

Trenutačno je smješteno 47 djece (27 dječaka i 20 djevojčica) u dobi 1-19 godina. Osim toga, djeca koja su nakon završetka srednje škole i boravka u Majčinom selu nastavila školovanje, imaju priliku nastaviti boraviti u Majčinom selu. Trenutačno je sedam studenata u Majčinom selu.

Uvjeti za život

Ustanova se sastoji od sedam obiteljskih kuća u kojima je u prosjeku smješteno po sedmero djece, te su za svaku obiteljsku kuću nadležne po dvije odgajateljice.

Zdravstvena zaštita

Zdravstveno stanje djece općenito je dobro. Nekoliko djece ima dijagnosticiranu epilepsiju, a određeni broj očituje teškoće u ponašanju koje su okarakterizirane kao prolazne. Sva djeca koja su trenutačno na smještaju urednih su intelektualnih sposobnosti, osim dvoje djece čije su intelektualne sposobnosti ispod očekivanih za dob.

Uključenost u odgojno-obrazovne institucije

Osnovnu školu pohađa 29 učenika, od kojih najveći broj ostvaruje dobar uspjeh. Nastavu u srednjoj školi pohađa devet učenika, s istim pokazateljem uspješnosti. Djeca provode vrijeme izvan nastave pohađajući različite sekcije, unutar i izvan Majčinog sela, a spram svojih iskazanih interesa.

Kontakt djece s obitelji i prijateljima

Roditelji djece imaju mogućnost posjetiti djecu svake prve subote u mjesecu, te se ostvaruje i kontakt telefonom.

Kvalifikacijska struktura zaposlenika

U Majčinom selu zaposleni su ravnatelj i voditelj dječjeg sela, 14 odgajateljica, socijalni djelatnik, psiholog, socijalni pedagog, medicinska sestra, učiteljica razredne nastave, pedijatar i logoped, te administrativno (dva ekonomista) i pomoćno osoblje.

Kontinuirano stručno usavršavanje zaposlenika

Stručno usavršavanje zaposlenika ne realizira se zbog nedostatka financijskih sredstava, te ne postoji skupina za superviziju.

3.3. Smještaj djece s posebnim potrebama

3.3.1. Centar za djecu i mlade s teškoćama u razvoju „Duga“, Novi Travnik

Financiranje

Iako je osnivač, Općina Novi Travnik ne financira ustanovu. Centri za socijalni rad plaćaju za djecu koju oni upućuju i/ili čiji su roditelji u stanju socijalne potrebe. Ponekad plaćaju i sami roditelji. Kantonalno ministarstvo obrazovanja ih nije priznalo kao obrazovnu ustanovu, a to bi im znatno olakšalo financiranje.

Opći podaci o smještenoj djeci

U Centru „Duga“ u dnevnom i poludnevnom boravku smješteno je 32 polaznika, od kojih 20 muškog spola. Stacionar trenutačno pruža usluge za 17 polaznika, od kojih su 11 muških. U „Dugi“ su smještene osobe u dobi 3-45 godina. Imaju sedam okupacijskih skupina ustrojenih po dobi i namjeni, odnosno strukturi članova. U „Dugi“ je smješteno troje djece bez roditeljske skrbi (jedna Romkinja, koja nije razvrstana).

Uvjeti za život

Centar obuhvaća poludnevni, dnevni, cjelodnevni te ambulantni (hitne intervencije) smještaj. Tijekom obilaska ustanove konstatirano je da ustanova ima: sobu za dnevni boravak, koja služi kao

produženi boravak djeci sa smetnjama koja pohađaju redovite škole; sobu za rad logopeda; slikarsku radionicu; sportsku dvoranu; prostoriju za pakiranje šećera u vrećice; sobe-igraonice za djecu s teškim i umjerenim smetnjama, sobu za muzikoterapiju i kuhinju.

Zdravstvena zaštita

Djeca i druge osobe imaju problem s liječenjem u Novom Travniku, jer se zahtijeva, iako su iz istog kantona, da se liječe u zdravstvenim ustanovama u mjestima svoga prebivališta.

Uključenost u odgojno-obrazovne institucije

Centar „Duga“ je za potrebe programa predškolskog odgoja i obrazovanja za djecu s težom mentalnom retardacijom, kao i za djecu i mladež s umjerenom i težom mentalnom retardacijom (9-17 godina) izradio individualizirane programe koji obuhvaćaju senzomotorni razvoj, brigu o sebi i socijalizaciju, tjelesni i zdravstveni odgoj, komunikaciju i elementarno opismenjavanje, kreativnost te upoznavanje šire okoline. Djeca se školuju do 21. godine, jer je prema Zakonu o usmjerenom obrazovanju, 21 godina gornja granica za redovito školovanje. Uglavnom su to zanimanja za kuhara. Najveći broj polaznika Centra „Duga“ pohađa specijalni razred ili prilagođeni program, te postiže vrlo dobre uspjehe.

Osim obrazovnih aktivnosti u koje su polaznici uključeni, sva djeca smještena u Centru „Duga“ aktivno sudjeluju u različitim grupnim aktivnostima pod vodstvom stručnjaka. Jedna takva skupina okuplja 5-10 članova, ovisno o sposobnostima i dobi polaznika, a to su: radno-okupacijska skupina (šećerana, stolarska radionica), školska skupina, kreativna radionica i edukacijsko-rehabilitacijska skupina. Unutar radno-okupacijske skupine i kreativne radionice, polaznici izrađuju predmete koje kasnije prodaju na umjetničkim izložbama ili konferencijama za djecu s teškoćama u razvoju. Radni odgoj potiče razvijanje djetetovih sposobnosti stečenih senzomotornim odgojem u radne navike, vještine i sposobnosti.

Za realizaciju odgojno-obrazovnog-rehabilitacijskog programa rada u Centru „Duga“ zadužen je multidisciplinarni stručni tim koji čine: defektolozi, socijalni djelatnik, logoped, pedagog-psiholog, pedijatar, neuropsihijatar, fizioterapeut i socioped. Tim se sastaje jednom mjesečno i stalno prati realizaciju edukacijsko-rehabilitacijskih sadržaja u svim skupinama, te obavlja evaluaciju individualnih programa svih polaznika.

Kontakt djece s obitelji i prijateljima

Ključnu ulogu u životu djeteta s posebnim potrebama ima roditelj/skrbnik, stoga se nastoji uključiti ga u odgojno-obrazovni proces djeteta. Svakodnevno stručni suradnici kontaktiraju roditelje/članove obitelji, svaka tri mjeseca provode organizirano informiranje, po potrebi se realiziraju i stručni posjeti roditeljima, pruža im se mogućnost savjetodavnog i terapijskog rada te ih se aktivno uključuje u aktivnosti centra. Pojedini roditelji, u skladu s mogućnostima, volonterski su angažirani u Centru „Duga“.

Djeca organizirano dolaze na dnevni i poludnevni smještaj, a tako se i vraćaju kući. Djeca na stacionarnom smještaju posjećuju obitelji/srodnike organiziranim prijevozom tjedno ili mjesečno, prema procjeni uvjeta stanja u obitelji i kući.

Kvalifikacijska struktura zaposlenika

Svi zaposlenici Centra „Duga“ su u izravnom kontaktu s djecom. To su: direktorica, dva defektologa, četiri asistenta defektologa, jedan fizioterapeut, tri volontera-pedagoga te stručni suradnici: jedan neuropsihijatar, jedan pedijatar i jedan školski psiholog. Također, s djecom borave dvije njegovateljice, radni instruktori te vozač i kuharica.

3.3.2. Centar za djecu i mlade s posebnim potrebama „Los Rosales“ Mostar

Organizacija Centra

Centar čini niz organizacijskih cjelina koje čine:

- zaseban objekt u kojemu je vrtić, s dječjim igralištem (tobogan, klackalice i ljuljačke);
- objekt u kojemu je osnovna škola, sa svim pratećim kabinetima, radionicama, školskom kuhinjom, 10 WC-a i 10 kupaonica te dvoranom za tjelesni odgoj. U sklopu objekta je i školsko igralište za nogomet, rukomet, košarku, kao i velika zelena površina sa zasađenim drvećem i cvijećem;
- dva objekta u kojima su radionice za osposobljavanje i rehabilitaciju mladih s umjerenom mentalnom retardacijom, sa svim sadržajima (čajna kuhinja, WC, izložbeni prostor); prostor za boravak djece i mladih. Objekti imaju vlastitu kotlovnicu na loživo ulje i četiri radionice u kojima se koristi električna energija;
- ljetnikovac (vanjski kutak za odmor i rekreaciju djece).

Dječji vrtić „Kolibri“

Predškolski odgoj i obrazovanje poseban je i specifičan dio odgojno-obrazovnog sustava te je kao takav djelatnost od posebnog društvenog interesa.

S obzirom na to da je skupina mješovita, rad je organiziran u dvije podskupine sa ukupno 11 djece. Najviše se primjenjuje individualni rad, zbog različitih sposobnosti i mogućnosti djece.

Suradnja s roditeljima realizira se održavanjem obavijesnih razgovora, pismima, telefonom i održavanjem roditeljskih sastanaka, tako da su roditelji uvijek bili upućeni u aktivnosti svoje djece.

Svakodnevno se odvija suradnja sa stručnim timom Centra, prema potrebi za takvim konzultacijama.

Osnovna škola

Osnovnu školu u Centru „Los Rosales“ u 2008./2009. školskoj godini¹⁰⁰ pohađalo je 89 učenika. Od toga je najbrojniji bio prvi razred. Od svih učenika koji se brojčano ocjenjuju (75), njih 98,66% s uspjehom je završilo razred, dok je 1,33% učenika ostalo neocijenjeno. Važno je istaknuti da je u razredu u kojem su djeca s autizmom kod jednog učenika zabilježen ogroman napredak.

Nedostatak u nastavnom procesu predstavljaju udžbenici. Koriste se udžbenici za redovite škole, jer nema namjenskih.

Radionice „Maslačak“, „Duga“, „Amfora“ i „Oaza“

Za realizaciju rada u radionicama rabe se različiti alati i materijal prikladan za svaku radionicu, kao npr. drvo, glina, boje, vunica, raznobojni konac, sjemenke, pijesak i dr.

¹⁰⁰ Godišnje izvješće za 2008./2009. školsku godinu

Planirane aktivnosti u radionicama podrazumijevaju izradu raznih predmeta od drveta, gline, sitnog pjeska i sjemenki, vunice i platna. U radionicama se radi na usavršavanju ličnosti rehabilitanata, što se odnosi na stjecanje samostalnosti, razvijanja osjećaja za timski rad, buđenja interesa za vlastiti rad, razvijanja osjećaja zadovoljstva i sreće. Kod pojedinih rehabilitanata postignut je značajan i vidljiv napredak uz njihov izrazit trud i rad.

Financiranje

Centar se financira iz više izvora. Ministarstvo obrazovanja, znanosti, kulture i sporta HNK financira plaće djelatnicima osnovne škole, dok plaće zaposlenicima Dječjeg vrtića financira Grad Mostar. Plaće terapeuta financiraju Ministarstvo zdravstva, rada i socijalne skrbi HNK i Grad Mostar. Sredstva za materijalne troškove redovito dobivaju u nedostatnom iznosu od osnivača Grada Mostara, jer su troškovi Centra daleko veći. Razliku troškova osiguravaju realizacijom različitih projekata.

Teškoće proizlaze iz nastojanja da se udovolji potrebama u različitim područjima: obrazovanje, predškolski odgoj i radna rehabilitacija. To dovodi do neravnopravnog statusa zaposlenika unutar različitih segmenata.

Podaci o štíćenicima Centra „Los Rosales“

Centar broji ukupno 141 štíćenika, pri čemu najmlađi ima 7 godina, dok najstariji štíćenik 52 godine. Oba roditelja ima 106 djece, bez roditelja ih je osam, a s jednim roditeljem 27, te 78 djece potječe iz obitelji koje su u stanju socijalne potrebe.

Kvalifikacijska struktura zaposlenika

U vrtiću su zaposlene dvije odgajateljice i medicinska sestra-njegovateljica. U osnovnoj školi zaposleno je šest profesora defektologa, četiri nastavnika defektologa, dva učitelja, nastavnik tjelesnog i zdravstvenog odgoja i nastavnik radnog i tehničkog odgoja. U radionicama je zaposleno pet terapeuta, od kojih je dva sa SSS-om a tri s VŠS-a i VSS-om. Osim ravnateljice, u Centru su zaposleni stručni suradnici: psiholog, pedagog i socijalni djelatnik, te administrativno i tehničko osoblje (osam).

Izvannastavne aktivnosti

Radi razvijanja sposobnosti i zadovoljavanja potreba i interesa učenika, u Centru se organiziraju slobodne aktivnosti kao sastavni dio cjelokupnog odgojno-obrazovnog rada. One se ostvaruju putem sekcija, učeničkih zadruga i drugih oblika rada, a realiziraju se na načelu dobrovoljnosti za učenike, kao i programske fleksibilnosti. Najveći broj učenika pohađa ekološko-kreativnu sekciju, dramsko-ritmičku i sportsko-rekreativnu.

Uvjeti za život

Svi objekti u sklopu Centra opremljeni su namještajem koji je po mjeri djece i mladih s posebnim potrebama. Radionice su opremljene potrebnim nastavnim sredstvima, didaktičkim materijalom, alatom i priborom za rad. Dvorana za tjelesni odgoj djelomično je opremljena spravama i pomagalicama za izvođenje nastave. Knjižnica s čitaonicom ima 981 knjiga, te TV, video, računalo i DVD koji se koriste za izvannastavne aktivnosti.

Vrtić je opremljen suvremenom opremom za normalan život djece (hladnjaci, perilica za rublje, posude, peglanje rublja, električni štednjaci, mikrovalne pećnice, usisavači, zamrzivači, klima-uređaji itd.), a za vođenje evidencije i administrativni rad zaposlenici koriste računala.

Kontinuirano stručno usavršavanje nastavnika i stručnih suradnika

Svi odgajatelji, defektolozi, stručni suradnici i terapeuti, kao i vodstvo, dužni su se u svome radu stručno usavršavati, individualno i kolektivno.

3.3.3. Centar za djecu s višestrukim smetnjama „Koraci nade”, Tuzla

Godine 1994. „Koraci nade“ započeli su s radom kao udruga, uz financijsku potporu međunarodnih organizacija. Sve do 2005. godine bili su razvojni projekt IC-a Lotos. Od 2005. godine ova udruga građana djeluje kao dnevni centar za edukaciju i rehabilitaciju djece s višestrukim smetnjama, te za edukaciju i pružanje podrške njihovim roditeljima. Upravo je u fazi preseljenja u novi objekt, za koji je općina dala lokaciju, a novi objekt centra gradit će se sredstvima organizacije iz Italije.

Podaci o djeci

U Centru je smješteno 140 korisnika, dok je njegova primarna uloga edukacija djece i njihovih roditelja, te priprema djece za uključanje u redovitu školu (u posljednje dvije godine osmero djece upisano je u redovitu školu).

Način financiranja ustanove

Dio aktivnosti financijski podupire Ministarstvo socijalne skrbi Tuzlanskog kantona.

Zaposlenici

Centar ima sedam stalo zaposlenih defektologa, jednog po osnovi projekta, tri volontera i tri u patronažnoj službi.

Suradnja

U Centru je istaknuta suradnja s Ministarstvom civilnih poslova i Ministarstvom zdravstva i socijalne skrbi Tuzlanskog kantona, Domom zdravlja Kliničkog centra Tuzla, te osnovnim školama, Defektološkim fakultetom u Tuzli i s Lotosom.

U velikoj je mjeri prisutan problem u vezi s ortopedskim pomagalicama, kao i s činjenicom da se ne prate potrebe djece u razvoju, te nesenzibiliziranošću zdravstvenih djelatnika.

3.3.4. Centar „Zaštiti me”, Banja Luka

Opći podaci o smještenoj djeci

U internatu je trenutačno smješteno 50 djece s područja RS-a i FBiH. Najmlađe dijete ima 10 godina, a najstarije 21.

Financiranje

Centar financiraju Ministarstvo prosvjete i kulture RS-a i Ministarstvo zdravlja i socijalne skrbi RS-a posredstvom centara za socijalni rad i administrativne službe Grada. Povremeno dobiju i donatorska sredstva, koja su posljednjih godina vrlo rijetka.

Uvjeti za život

U Centru je omogućen internatski smještaj učenika koji nisu s područja grada. Trenutačno usluge internata koristi 50 učenika podijeljenih u pet odgojnih skupina, uglavnom srednjoškolaca.

Zdravstvena zaštita

Intelektualni status učenika je raznolik i kreće se od lake mentalne zaostalosti, preko višestrukih smetnji do teže i teške mentalne zaostalosti, koje vrlo često prate ostale organske bolesti. Višestruka ometenost podrazumijeva kombinirane smetnje, a u najvećem broju slučajeva to je laka mentalna zaostalost s tjelesnim oštećenjem (88,88%) i oštećenjem vida kod 11, 11% učenika.

Uključenost u odgojno-obrazovne institucije

U odgojnitno-obrazovni proces uključeno je 172 učenika koji pohađaju nastavu ovisno o uzrastu i sposobnostima. Osnovnu školu pohađa 33 učenika, srednju školu 54, te 85 učenika pohađa nastavu po razinama I.-IV. namijenjenim učenicima s umjerenom i težom mentalnom retardacijom.

U Centru je organiziran produženi boravak za 32 učenika, koji su podijeljeni u skupine i s kojima rade odgajatelji po utvrđenom redu rada.

Kontakt djece sa obitelji i prijateljima

Kontakt s obitelji zaposlenici ostvaruju lično. Prvi kontakt s roditeljima ostvaruje se pri upisu djeteta, zatim na roditeljskim sastancima i redovitim i povremenim individualnim i informativnim razgovorima. Svakodnevna suradnja ostvaruje se sa Centrima za socijalni rad RS-a i FBiH, a na osnovu čijih rješenja se vrši smještaj učenika u internat radi obrazovanja i profesionalnog osposobljavanja.

Kvalifikacijska struktura zaposlenika

U Centru je zaposleno ukupno 67 osoba, te 11 osoba zaposlenih u internatu Centra. Upravu Centra čini 13 zaposlenika, u osnovnoj školi zaposleno je osam, a u srednjoj sedam zaposlenika. Budući da je Centar koncipiran po razinama, na svim je razinama zaposleno 18 osoba, a u internatu koji djeluje u sklopu Centra 11 djelatnika. Kao pomoćno tehničko osoblje radi 15 zaposlenika, a u kuhinji šest.

Stručni suradnici obrazovni za rad u području djece s posebnim potrebama su: psiholog, dva logopeda, dva fizioterapeuta, reeduktor psihomotorike, socijalni djelatnik, specijalni pedagog i bibliotekar.

3.3.5. Dom za djecu ometenu u tjelesnom ili psihičkom razvoju „Marija-naša nada”, Široki Brijeg

Dom za djecu s teškoćama u tjelesnom ili psihičkom razvoju „Marija-naša nada“ ustanova je za rehabilitaciju djece s oštećenjem kognitivnog i/ili motoričkog razvoja (u daljnjem tekstu: Dom). Dom postoji od 2004. godine kao jedina specijalizirana ustanova tog tipa na području Zapadnohercegovačke županije. U Domu su djeca, uz primjenu specifičnih metoda i tretmana, uključena u tri različite skupine:

- skupina djece s oštećenjem kognitivnog i adaptivnog funkcioniranja na razini umjerene duševne zaostalosti;
- skupina djece s oštećenjima kognitivnog i adaptivnog funkcioniranja na razini teže duševne zaostalosti;
- djeca s kombiniranim oštećenjima, korisnici ambulantnih usluga.

Financiranje

Zaklada Don Carlo Gnochiz iz Italije financirala je osnivanje ustanove, te ju financira i danas, kao i drugi strani donatori (uglavnom iz Italije), domaći donatori i djelomično Ministarstvo obrazovanja HNŽ-a.

Opći podaci o smještenoj djeci

U Domu je ukupno 53 djece, od kojih 36 dječaka. Najmlađe dijete ima 1 godinu, a najstarije 24. Na dnevnom boravku u Domu trenutačno je devetero djece s teškom mentalnom retardacijom, te 26 s umjerenom mentalnom retardacijom. Na ambulantnom tretmanu trenutačno je 18 djece. Djeca su s područja Zapadnohercegovačke županije, izuzev djece iz Ljubuškog koja uglavnom ne dolaze ili rijetko dolaze u centar jer su fizički udaljeni, a centar nije u mogućnosti ići po tu djecu i vraćati ih kući. Prema navodima ravnatelja Doma, u Ljubuškom je evidentirano 85 osoba s poteškoćama, od kojih njih 45 spada u kategoriju do 18 godina.

Način kontaktiranja zaposlenika s obitelji

S roditeljima se ostvaruje kontakt na sljedeći način:

- održavanjem individualnih i grupnih roditeljskih sastanaka,
- svakodnevnom komunikacijom s roditeljima prilikom preuzimanja djece,
- telefonskim razgovorima,
- komunikacijom između terapeuta i roditelja tijekom provođenja tretmana.

Kvalifikacijska struktura zaposlenika

Kako bi se rehabilitacijski tretman prilagodio potrebama svakog djeteta, osmišljava se primjereni program odgoja, obrazovanja i rehabilitacije. Zadaća stručnog tima je pratiti napredovanje djeteta te predlagati potrebe u programu odgoja, obrazovanja i rehabilitacije. U radu stručnog tima sudjeluju: specijalist fizijatar, psiholog, logoped, viši radni terapeut, viši fizikalni terapeut, defektolog i odgajatelji. Individualne rehabilitacijske tretmane provode defektolog, logoped, psiholog, viši radni terapeut, viši fizikalni terapeut i socijalni djelatnik.

Stručno osoblje koje grupno radi s djecom podrazumijeva i četiri medicinska tehničara, pet odgajatelja te dva radna terapeuta.

Kontinuirano stručno usavršavanje zaposlenika

Stručno osoblje polazi kontinuiranu stručnu edukaciju u skladu s financijskim mogućnostima.

3.3.6. Udruga „Humanost-societas humanitatis“, Zenica

U udruzi „Humanost“, sa sjedištem u Zenici, pokrenuta su dva projekta: „Centar za rano poticanje razvoja i ranu intervenciju za djecu s posebnim potrebama“ u Zenici te „Dnevni centar za djecu s posebnim potrebama *Ruka ruci*“ u Maglaju.

U sklopu projekta „Centar za rano poticanje razvoja i ranu intervenciju za djecu s posebnim potrebama“ u Zenici obavljaju se mobilne i ambulantne usluge za djecu s posebnim potrebama predškolskog uzrasta s područja svih općina Zeničko-dobojskog kantona, a obavlja ih

multidisciplinarni tim u sastavu: edukator-rehabilitatori, psiholog, fizioterapeut, logoped i ergoterapeut. Ovim projektom obuhvaćena su djeca u dobi 0-6 godina

Financiranje

Financiranje je uređeno tako da pokusna faza projekta bude završena u rujnu 2010. godine i nakon toga financirat će ga Zeničko-dobojski kanton i sve općine u tome kantona sa 60%, dok će 40% sredstava osiguravati strani donatori.

Dnevni centar u Maglaju je edukacijsko-rehabilitacijski centar za djecu s posebnim potrebama školskog uzrasta s područja općina Žepče, Zavidovići i Maglaj.

Financiranje

Ovaj projekt financira Ministarstvo za rad, socijalnu politiku i izbjeglice Zeničko-dobojskog kantona te općine Maglaj, Žepče i Zavidovići.

Opći podaci o djeci

Aktivnošću Centra obuhvaćeno je 43 djece u dobi 6-22 godine, raspoređenih u pet skupina.

Podaci o zaposlenicima

U Centru su trenutačno zaposleni: jedan edukator-rehabilitator, jedan nastavnik razredne nastave, dvije asistentice, jedan psiholog na pola radnog vremena, jedan logoped na pola radnog vremena i jedan pedagog na pola radnog vremena. Fizioterapeut je angažiran po ugovoru o djelu, a od tehničkog osoblja zaposleni su jedan vozač i jedna spremačica.

3.4. Smještaj djece s društveno-neprihvatljivim ponašanjem

3.4.1. Odgojno-popravni dom za maloljetnike Tunjice

Odjel KPZ-a za maloljetnike započeo je rad 2006. godine i namijenjen je osobama kojima je izrečena odgojna mjera u trajanju 1-5 godina, a ovisno o stupnju resocijalizacije, određuje se koliko će dugo izdržavati izrečenu mjeru. Voditelj tog odjela ujedno je i pomoćnik ravnatelja KPZ-a.

Podaci o gojencima

Trenutačno je smješteno 10 maloljetnika raspoređenih u dvije odgojne skupine, od kojih ih je pet u dobi 18-20 godina, tri u dobi od 17-18 godina, te dva u dobi od 15-17 godina. Najmlađa trenutačno smještena osoba je u dobi između 15 i 16 godina. Najmlađi maloljetnik imao je 15 godina i u vrijeme kada je priveden zbog krađa nije znao pisati niti je imao osnovne higijenske navike. Najstarija smještena osoba ima 20 godina, a gornja granica za smještaj je 21 godina. Štićenici su najčešće iz RS-a i Brško Distrikta BiH. Do sada je kroz KPZ prošlo 26 osoba. Prema vrsti kaznenog djela, sedam ih je počinilo tešku krađu, dva ubojstvo i jedan razbojništvo.

Obrazovanje

Odjel ima ugovor s O.Š. „Đura Jakšić“ u kojoj maloljetnici izvanredno polažu razrede. Navode da imaju mali broj povratnika u ustanovu, što se ne može smatrati objektivnim pokazateljem s obzirom na to da odjel djeluje tek četiri godine.

Zaposlenici

U odjel VPD zaposleno je devet djelatnika, i to: jedan voditelj odjela, dva grupna odgajatelja-socijalni pedagog i pedagog, dva samostalna stručna suradnika-referent za izvannastavne aktivnosti i sport, te referent za obrazovanje. U Prijamnom odjelu zaposleni su socijalni djelatnik i psiholog, samostalni stručni suradnik psiholog - u svojstvu volontera, te referent za evidenciju i opće poslove.

Zdravstvena zaštita

Realizira se u zdravstvenoj službi Kazneno-popravnog zavoda. Prilikom prijama obvezatan je liječnik pregled, dostupna je i medicinska služba u sklopu KPZ-a za potrebe gojenaca, a prema medicinskim indikacijama, kao i redoviti šestomjesečni sistematski pregledi. Zdravstvena zaštita obuhvaća i preglede izvan ustanove, dok je u samoj ustanovi omogućeno obavljanje stomatoloških, laboratorijskih i usluga neuropsihijatra. Obvezaatn je pregled i prilikom otpusta s odjela VPD.

Kontakt s obiteljima

Prilikom prijama obvezatno je upoznavanje s obitelji, te je šest mjeseci socijalna djelatnica u pojačanom kontaktu s obitelji. Otvorena je mogućnost za posjete, s tim što se procjena za posjet štićenika obitelji radi tek nakon nekog vremena provedenog u KPZ-u. Obvezna je pratnja odgajatelja pri prvom susretu u obitelji i on traje nekoliko sati.

Suradnja

Ostvaruje se odlična suradnja s CSR-ima, osobito s centrom iz Banje Luke, čiji djelatnici često posjećuju štićenike. Sudovi su također obvezni pratiti resocijalizaciju maloljetnika i redovito im se šalju šestomjesečna izvješća.

Poteškoće

U ustanovi je istaknuto da je odjel za maloljetnike prilagođena ustanova koja nužno mora samostalno funkcionirati i odvojiti se od zatvora za odrasle gojence. Osim toga, problem je i nedostatak radionica i aktivnosti za gojence. Nije omogućeno obavljanje prakse izvan ustanove. Problematičan je i novi zakon o obrazovanju kojim je naloženo izjednačavanje jedna godina – jedan razred, dok je neuređena mogućnost obrazovanja u večernjoj školi kao iznimke za ovu ustanovu velika zapreka, te stoga smatraju potrebnim unijeti odredbu o iznimki u slučaju ovakvih institucija.

3.4.2. Disciplinski centar za maloljetnike, Sarajevo

Kantonalna javna ustanova Disciplinski centar za maloljetnike jest ustanova iz područja socijalne skrbi koja osigurava izvršenje odgojno-disciplinske mjere upućivanja maloljetnika u Disciplinski centar za maloljetnike ili osigurava privremeni smještaj za maloljetnike koji su u postupku, a u skladu sa Zakonom o kaznenom postupku FBiH. Rad ove ustanove ostvaruje se primjenom stručnih pedagoških, psiholoških te metoda socijalnog rada, a u skladu s mjerodavnim zakonodavstvom.

Osim toga, Disciplinski centar za maloljetnike osmišljava i realizira preventivne programe, projekte i druge aktivnosti u cilju sprečavanja maloljetničkog prijestupništva.

Podaci o gojenicima

U izvještajnom razdoblju od 1. 1. do 1. 10. 2010. godine u Disciplinski centar upućeno je 13 maloljetnika koji su, na temelju sudskog rješenja, upućeni na izvršenje odgojno-disciplinske mjere. Izvršenje jedne odgojno-disciplinske mjere preneseno je u 2010. godinu, jer se s izvršenjem započelo krajem 2009. godine. Za jednog maloljetnika zaprimljeno je sudsko rješenje u 2009. godini, ali je izvršenje izrečene mjere započelo 2010. godine.

Od 11 zaprimljenih rješenja od nadležnog suda u 2010. godini i dvije mjere prenesene iz 2009. u 2010. godinu, šest odgojno-disciplinskih mjera potpuno je provedeno, jedna mjera nije provedena, za tri je mjere provedba u tijeku, za jednu mjeru čeka se dostava pravomoćnog sudskog rješenja, a dvije odgojno-disciplinske mjere su u pripremi za provedbu.

Od prethodno navedenih mjera, u izvještajnom razdoblju zaprimljena su pravomoćna sudska rješenja za četiri maloljetnika kojima je izrečena mjera neprekidnog boravka maloljetnika u Disciplinskom centru u trajanju do 20 i 10 dana. Tri su mjere uspješno provedene, jedna je mjera u pripremi za provedbu, dok je devetorici maloljetnika izrečena odgojno-disciplinska mjera na određeni broj sati tijekom dana, ali ne dulje od 30 dana.

Prethodno navedeni maloljetnici su dječaci, od kojih najmlađi ima 14 a najstariji 18 godina.

Zaposlenici

Disciplinski centar podijeljen je na tri organizacijske jedinice: Služba za opće, pravne i administrativno tehničke poslove, Služba za financije, računovodstvo i materijalno-tehničke poslove i Služba za stručni rad i resocijalizaciju.

Službu za stručni rad i resocijalizaciju čine: voditelj službe - magistar edukacijskih znanosti - profesor pedagogije, viši stručni suradnik za socijalni rad - diplomirani socijalni djelatnik, viši stručni suradnik za pedagoške poslove - profesor pedagogije, viši stručni suradnik za psihološke poslove - diplomirani psiholog, sedam odgajatelja (tri socijalna djelatnika, dva pedagoga i jedan profesor sociologije, te jedan vježbenik).

Službu za opće, pravne i administrativno tehničke poslove čine: voditelj službe – pravnik, viši referent za administrativno-tehničke poslove, dvije spremačice i dva recepcionara.

Službu za financije, računovodstvo i materijalno-tehničke poslove čine: voditelj službe – diplomirani ekonomist, viši referent za računovodstvo i materijalno-tehničke poslove i domar.

Svi zaposlenici Disciplinskog centra potpisali su ugovor o radu. Centar nema angažiranih vanjskih suradnika po osnovi ugovora o djelu.

Poteškoće

1. Jedan od najvećih problema u uspostavi djelatnosti ove ustanove i u 2009. godini nije potpuno riješen. Ustanova je privremeno smještena u iznajmljenom objektu u kojemu su stvorene minimalne pretpostavke za obavljanje odlukom o osnivanju ustanove predviđene djelatnosti do rješavanja problema trajnog smještaja ustanove u vlastiti objekt.

Vlada Kantona Sarajevo je početkom 2007. godine kupila objekt za smještaj ove ustanove, dok je resorno ministarstvo povjerilo Zavodu za izgradnju Kantona Sarajevo provođenje procedure pribavljanja potrebne dokumentacije za adaptaciju i sanaciju navedenog objekta, čime je započelo rješavanje ovog problema. Međutim, još uvijek nisu započeli građevinski radovi. Zbog navedenog, ustanova nije bila u mogućnosti osigurati sve potrebne sadržaje i staviti ih u funkciju (npr. uspostaviti kuhinju i vešeraj, ugraditi elektronički sustav protupožarne zaštite, sustavno riješiti grijavanje objekta, nabaviti planiranu opremu i sredstava), a prisutan je i problem udaljenosti objekta od urbanog dijela grada, što otežava dolazak štićenika u Disciplinski centar i izvršavanje redovitih školskih obveza itd.)

2. Otegotna okolnost je i to što postupak od izricanja do izvršenja odgojnih-disciplinskih mjera dugo traje, tako da je u pojedinim slučajevima zabilježeno da maloljetnici tijekom postupka ili nakon njega, a do početka provedbe odgojno-disciplinske mjere, počine nova kaznena djela ili se mjera neće realizirati jer pravomoćna sudska rješenja nisu dostavljena ustanovi u zakonom predviđenom roku.
3. Najduža zakonom predviđena odgojna mjera upućivanja maloljetnika u disciplinski centar za maloljetnike je do 30 dana na određeni broj sati, te do 20 dana cjelodnevnog boravka, što je po mišljenju zaposlenika kratka mjera da bi se moglo govoriti o dugoročnoj resocijalizaciji.
4. Nedostatak propisanih standarda u radu s maloljetnim počiniteljima kaznenih djela.
5. Ustanova je registrirana pri Ministarstvu za rad, socijalnu politiku, raseljene osobe i izbjeglice Kantona Sarajevo, a ne Ministarstvu pravde i uprave Kantona Sarajevo. U skladu s tim, radno-pravni status zaposlenika nije riješen po pitanju posebnih uvjeta rada ili nekih drugih beneficija. Gore navedeno upravo rezultira odljevom kadra ako se ukaže prilika za drugi manje stresan posao.
6. Nepostojanje mehanizma za slučaj neizvršenja kaznenih sankcija, te se maloljetni počinitelji ne odazivaju pozivu nadležnih službi socijalne skrbi niti se mjere mogu realizirati zbog njihova nedolaska.

3.4.3. Zavod za odgoj muške djece i mladih „Hum“, Sarajevo

Zavod „Hum“ je ustanova koji vrši zbrinjavanje odgojno zapuštenih i zanemarenih maloljetnika, te onih koja su počinila kaznena djela.

Financiranje

Zavod „Hum“ financira se iz proračuna Kantona Sarajevo putem Ministarstva obrazovanja, znanosti, kulture i sporta. Iz kantonalnog proračuna financiraju se plaće i naknade troškova zaposlenika, kao i dio materijalnih troškova (grijanje, komunalne usluge). Ostali troškovi financiraju se iz sredstava nadležnih ustanova koje upućuju maloljetnika na smještaj na ime cijene koju plaćaju za izdržavanje štćenika.

Podaci o gojenicima

U trenutku posjeta u Zavodu je bilo smješteno 11 maloljetnika. Najmlađi maloljetnik ima 14, a najstariji 17 godina. Uputili su ih nadležni centri za socijalni rad u općinama iz kojih dolaze ili su upućeni rješenjem nadležnog općinskog suda povodom izrečene odgojne mjere.

Obrazovanje

Zaposlenici navode kao teškoću u radu obrazovnu zapuštenost. Nerijetki su slučajevi djece smještene u Zavod „Hum“ koja nisu uključena u obrazovni proces. Od trenutno smještenih osoba, dva maloljetnika su redoviti učenici V. i VI. razreda osnovne škole prema inkluzivnom programu, jedan maloljetnik je učenik V. razreda osnovne škole, te jedan maloljetnik pohađa I. razred srednje stručne škole.

Zaposlenici

U Zavodu je zaposleno 25 osoba, od kojih devet osoba s VSS-om (ravnatelj, pomoćnik ravnatelja, tehnički tajnik, pedagog, socijalni djelatnik, tri odgajatelja i radnik na osiguranju); dva s VŠS-om (jedan odgajatelj i referent za pravne poslove), 11 osoba sa SSS-om (tehničko i pomoćno osoblje) te tri NK radnika (spremačice).

IV. Slučajevi povreda ljudskih prava

Za vrijeme obilaska ustanova istraživački tim bio je otvoren za svaki oblik suradnje u zaštiti prava djece, kao i zaposlenika ustanova. U nekim je ustanovama zatražena intervencija ombudsmana, u nekim je sam istraživački tim uočio povredu prava djeteta i intervenirao *ex officio*. Saznanja s terena bila su osnovom za djelovanje ombudsmana, što se može vidjeti i iz navedenih predmeta.

4.1. Problem prometnice ispred Doma za djecu bez roditeljske skrbi u Tuzli

Ravnatelj ustanove više se puta obraćao općinskim, kantonalnim i federalnim tijelima zahtjevom za postavljanje odgovarajućih sigurnosnih znakova na prometnici ispred ustanove, jer su život i zdravlje djece koja pohađaju osnovnu škole na suprotnoj strani prometnice svakodnevno ugroženi.

Federalna direkcija cesta postavila je svjetlosnu signalizaciju visoko iznad prometnice, zbog čega je najčešće vozači niti ne primjećuju ili je ne primjećuju pravovremeno. Institucija ombudsmana je intervenirala tražeći od Federalna direkcija cesta sigurnije, vidljivije znake, međutim odgovoreno je da bi tamo bilo jedino trajno i sigurno rješenje pothodnik, za čiju gradnju nemaju dovoljno sredstava. Stoga za sada Institucija ombudsmana jedino može tražiti od nadležne policijske uprave dežurstvo policajaca u vrijeme odlaska i dolaska učenika s nastave.

4.2. Smještaj dječaka u ustanovu protivno njegovoj volji

U Obiteljskom centru „Papa Ivan Pavao II.“, Vionica, smješten je dvanaestogodišnji dječak koji je od samoga dolaska u novu sredinu verbalno iskazivao nezadovoljstvo te želi i potrebu da se vrati bliže ocu i kući. Vremenom se to nezadovoljstvo vidno očitovalo na njegovom zdravlju i lošim rezultatima u školi. Nakon što su ombudsmani uputili preporuku centru za socijalni rad u mjestu dječakova prebivališta, dječak je vraćen u obiteljsku sredinu.

4.3. Povreda prava hraniteljica u socijalno-pedagoškim životnim zajednicama (SPŽZ) Unsko-sanskog kantona i nenamjensko korištenje Đačkog doma u Bihaću

Problem zaštite ljudskih prava u SPŽZ-ima godinama traje i ne rješava se, jer hraniteljice, u strahu od gubitka i ovakvog angažmana, pomoć ne traže glasno.

Istraživački tim je, nakon što je obišao direkcije JU Socijalno-pedagoška životna zajednica u Unsko-sanskom kantonu, Đačkog doma u Bihaću i šest od ukupno 14 kuća unutar JU SPŽZ-a, a znajući za

probleme u komunikaciji kuća i JU SPŽZ-a, tražio dokaze o ispunjenju obveza prema djeci i hraniteljicama. Tako se došlo do saznanja da ne ispunjavaju obveze svi stručni suradnici, čija je osnovna obveza pružiti stručnu pomoć djeci smještenoj u SPŽZ-u i njihovim hraniteljicama. Pregledom ugovora o radu i u razgovoru sa zaposlenicama ustanovljeno je da poslodavac ne ispunjava osnovne odredbe ugovora o radu. Ustanovljeno je nepoštivanje odluke o strukturi naknade za djecu skrbnicima, koja se odnosi na financijske naknade za troškove hrane i ostalih potreba za djecu, troškove električne energije, komunalnih usluga, drva i telefona. Posljedice takvog odnosa su višestruko štetne, jer izravno ugrožavaju životni standard i zdravlje djece bez roditeljske skrbi, kao i zdravlje njihovih hraniteljica.

Ombudsmani su preporukom intervenirali prema Ministarstvu zdravlja i socijalne politike USK-a, pozivajući se na obveze nadzora, ali za sada bez očekivanog rezultata, zbog čega će uputiti novu intervenciju osnivaču - Skupštini Kantona i Federalnoj inspekciji rada, zbog osnovane sumnje u višestruke povrede prava mogućom zlouporabom i/ili nesavjesnim poslovanjem. U ovoj ustanovi je nužno što prije obaviti financijsku kontrolu, uvid u kvalifikacijsku strukturu zaposlenika te strukturu djece smještene u Đački dom namijenjen isključivo za smještaj djece u socijalnoj potrebi. Također je nužno odmah provjeriti potvrde mandata članova upravnog i nadzornog odbora ustanove.

4.4. Dječji dom "Kiseljak", Zvornik

Obilazeći ovu ustanovu, istraživački tim uvidio je prijateljsko ozračje među djecom, među kojima su bili i njihovi inače česti gosti iz Doma "Rada Vranješević" iz Banje Luke, kao i otvorenost i spremnost djece na razgovor s timom, te pokazivanje svojih soba i radova.

U razgovoru s ravnateljem ukazano je na malu netrpeljivost obitelji iz neposrednog okruženja, čija su dva člana sklona neprimjerenom ponašanju, a što može negativno utjecati na djecu na smještaju, i koja je već pokušala za to ponašanje skrenuti pozornost javnosti na djecu iz Doma. Međutim, pravi krivci su prepoznati i djeca na smještaju nisu evidentirana kao djeca društveno neprihvatljivog ponašanja.

Osim evidentnog problema s financijama, nisu se mogle niti naslutiti povrede prava djece unutar ustanove. Dapače, tim je zamoljen da putem Centra za socijalni rad u Zvorniku provjeri stanje u jednoj obitelji, zbog zabrinutosti zbog mogućeg zlostavljanja djevojčice čiji je brat već smješten u ustanovu.

Nakon posjeta tim je iznenadila negativna medijska pozornost prema ovoj ustanovi zbog navodnog seksualnog zlostavljanja djece. Još više je iznenadila za sada neslužbena informacija iz Ministarstva zdravlja i socijalne skrbi RS-a da će ova ustanova biti zatvorena i djeca premještena u Dom "Rada Vranješević" u Banjoj Luci, a što se ni ne naslućuje u Strategiji unapređenja socijalne skrbi djece bez roditeljske skrbi s akcijskim planom za razdoblje 2009.-2014. RS-a, u kojoj je ova ustanova vrlo afirmativno predstavljena.

Ombudsmani smatraju potrebnim temeljito provjeriti opravdanost zatvaranja ove ustanove, u kojoj su smještena uglavnom djeca - psihičke i fizičke žrtve obiteljskih odnosa i koja su se u novoj, maloj sredini dobro prilagodila. Posebice bi bilo upitno premjestiti djecu u Banju Luku bilo, jer su neka od njih prethodno već bila u Banjoj Luci gdje su podlegla iskušenjima velikog i njima nepoznatog grada.¹⁰¹

¹⁰¹ U vrijeme pripreme materijala za tisak istraživači su doznali kako su sva djeca iz Doma „Kiseljak“ izmještena u Dom „Rada Vranješević“ u Banjoj Luci, a pritom nije donesena službena odluka nadležnih tijela o gašenju ove ustanove. Ova ubrzana promjena bit će predmetom interesa ombudsmana, s aspekta najboljeg interesa djece.

4.5. JU Dječji dom “Bjelave”, Sarajevo

Zahtjev za zaštitu od diskriminacije u vezi s radom protiv ove dječje ustanove dostavila je odgajateljica povremeno angažirana na tim poslovima. Istragom i uvidom u sistematizaciju dobivenu tijekom istraživanja nesporno je utvrđeno da ustanova nije kadrovski popunjena kako je to predviđeno pravilnikom i kako je kantonalnim proračunom osigurano. Ustanovi je dostavljena preporuka, no ona je odbila postupiti prema preporuci te je angažirala odvjetnika kako bi obavijestio ombudsmana da neće postupiti po preporuci. Ovakav čin i angažman odvjetnika u postupku u kojemu se povređuje zakon, traži informiranje osnivača o postupanju jer, kako je riječ o javnoj ustanovi čiji je osnivač kanton, uprava se prethodno morala obratiti skupštini kantona i tražiti pravnu pomoć pravobranitelja kantona,¹⁰² koji bi zasigurno postupio u skladu s društvenim interesom, koji je daleko od suprotstavljanja preporukama ombudsmana BiH.¹⁰³ O ovoj činjenici svaka, a javna ustanova posebno, mora voditi računa, jer su odgovornost za zakonitost i zaštitu ljudskih prava tijela vlasti izravno prenijela na takve ustanove njihovim osnivanjem.

Predmet za Instituciju ombudsmana nije zatvoren.

V. Zapažanja i zabrinutosti ombudsmana

5.1. Nedostatak statističkih podataka

Država, naročito socijalna, mora imati podatke o ukupnome broju stanovnika, njihovom stanju i potrebama, a posebice broju i uzrastu djece s i bez roditeljske skrbi, njihovu smještaju, uvjetima odrastanja, odgoja i obrazovanja, općenito njihove zaštite. Stoga u infrastrukturi svake države ključno mjesto zauzima statistika, jer “službena statistika je nužan element informacijskog sustava svakog demokratskog društva; ona daje vladi, gospodarstvu i javnosti informacije o stanju u ekonomskom, demografskom i društvenom području, te području okoliša. U tu svrhu agencije moraju prikupljati statističke podatke koje zadovoljavaju test upotrebljivosti među korisnicima i staviti ih na raspolaganje, kako bi se ispoštovalo pravo građanina na javnu informaciju”¹⁰⁴. Shodno Statističkom programu Agencije za statistiku BiH 2009.-2012., planirana statistika iz područja socijalne skrbi podrazumijeva prikupljanje podataka o korisnicima svih oblika, mjera i usluga socijalne skrbi, o ustanovama socijalne skrbi i zaposlenicima tih ustanova. Rezultat takvog rada su:

- prikupljeni podaci o korisnicima, ustanovama, mjerama i oblicima socijalne skrbi (maloljetni i punoljetni korisnici prema kategorijama, spolu i dobi, oblici i usluge socijalne skrbi za maloljetne i punoljetne korisnike, ustanove socijalne skrbi po vrstama i broju korisnika i broju zaposlenika)
- rad na unapređenju statistike iz područja socijalne skrbi, na proširenju i dodavanju novih pokazatelja.

¹⁰² Zakon o pravobraniteljstvu, novi pročišćeni tekst („Sl. novine KS“, broj 33/08).

¹⁰³ U Zakonu o zabrani diskriminacije Institucija ombudsmana za ljudska prava BiH je središnje tijelo za zaštitu od diskriminacije, čije se odluke moraju poštivati, a u suprotnom se povlači odgovornost i novčano sankcioniranje pravne i fizičke osobe odgovorne u toj pravnoj osobi.

¹⁰⁴ Iz Osnovnih načela o statistici UN-a.

Nepotpunost službene statistike, ali i drugi čimbenici, utjecali su na to ***da se ne može govoriti o točnim podacima koji se tiču djece bez roditeljske skrbi, djece s posebnim potrebama i djece društveno neprihvatljivog ponašanja***. Ne znamo njihov točan broj, njihovo imovno stanje, zapravo ne možemo procijeniti ni njihove vlastite mogućnosti niti one koje im društvo može pružiti da bi se osigurao dostojanstven, samostalan život, odnosno potpuna socijalizacija.

5.2. Zanemarivanje uloge centara za socijalni rad

Istraživanjem je sveobuhvatno sagledana uloga centara za socijalni rad u svim fazama koje se odnose na zbrinjavanje i zaštitu prava djece u ustanovama. Od izrade anamneze obitelji, upućivanja djeteta ometenog u razvoju na ocjenu sposobnosti, praćenja provedbe alternativnih mjera prema maloljetniku društveno neprihvatljivog ponašanja, skrbničkih obveza koje često preuzimaju i sami djelatnici centara¹⁰⁵ do nužnosti posjeta djeci smještenoj u ustanovama i hraniteljskim obiteljima. Imajući u vidu sve te uloge centara za socijalni rad, te činjenicu da centri uz navedeno moraju obavljati niz administrativnih poslova, provjerom njihove prakse bilo je lako zaključiti da se administrativni dio posla obavlja na uštrb stručnog.

Nepostojanje primijenjenih normativa za obavljanje stručnog rada u centrima za socijalni rad evidentno je i u 2010. dodini, kao što je konstatirano u izvješću Institucije ombudsmana FBiH iz 2005. godine.¹⁰⁶

Nadležna tijela u području socijalne skrbi moraju konačno postati svjesni važne uloge centara za socijalni rad, koji uglavnom prvi evidentira problem, predlaže moguće rješenje i, u konačnici, evidentira (ne)uspjeh poduzetih radnji.

Stoga se bez ikakve sumnje može zaključiti da već donesene strategije iz područja socijalne skrbi ili koje će tek biti donesene na državnoj razini neće imati željeni rezultat ako se, kao prvi korak, odmah ne poduzmu reforme i preustroj centara za socijalni rad te ne donesu primjenjivi normativi i standardi za njihov rad.

Uz ovu reformu istodobno treba racionalizirati prava korisnika i tek tada se može očekivati da područje socijalne skrbi bude uređeno kako mora biti u zemlji velikog broja građana u stanju socijalne potrebe i kako je to uređeno u drugim tranzicijskim zemljama i u najbližih susjeda - zemljama nekadašnje zajedničke države¹⁰⁷.

5.3. Nedefiniran odnos ustanova i osnivača

Analiza odnosa ustanova za zbrinjavanje djece i osnivača može se definirati na sljedeći način:

- postoje ustanove, ali malobrojne, koje od svoga osnivača i nadležnog tijela vlasti u području socijalne skrbi u cijelosti imaju odgovarajuću financijsku i drugu potporu (npr. KJU Dom za djecu bez roditeljske skrbi "Bjelave");
- postoje ustanove koje nemaju odgovarajuću potporu od osnivača, nego se uzdržavaju samo od uplata na ime smještaja djeteta, iz čega se izdvajaju sredstva za plaće osoblja i sve potrebe djece. Nerijetko su uplate na ime smještaja djeteta koje dolazi iz drugog kantona

¹⁰⁵ Ima primjera da je jedan socijalni djelatnik u centru skrbnik za više desetina djece/osoba.

¹⁰⁶ Normativi iz 1988. godine formalno su na snazi u Federaciji BiH, ali se ne primjenjuju.

¹⁰⁷ Slovenija je u cijelosti zadržala normative i standarde za područje socijalne skrbi iz bivše SFRJ, koji desetljećima uspješno funkcioniraju.

¹⁰⁸ Članovi upravnog i nadzornog odbora su stranci.

neredovite, stoga se snalaze na različite načine - izdavanjem poslovnog prostora, kuhanjem za javnu kuhinju, organiziranjem akcija za prikupljanje odjeće, obuće, igračaka (npr. JU "Dom i porodica", Zenica);

- postoje i ustanove koje su potpuno nepoznate vlastima iz područja socijalne skrbi, a samo rijetki iz neposrednog okruženja uopće znaju da su to ustanove u kojima su smještena djeca (npr. Obiteljski centar „Papa Ivan Pavao II.“, Vionica-Čitluk);
- u pogledu registracije, uz javne ustanove registrirane u sudu, postoje SOS sela - "Priateljska kuća" u Doboju, Selo mira Turija - koja je osnovao inozemni donator¹⁰⁸ kao humanitarne organizacije i/ili zaklade registrirane u ministarstvima pravde BiH ili entiteta, te socijalno-pedagoške životne zajednice osnovane odlukom tijela vlasti.

5.4. Stanje objekata u kojima su smještena djeca

Ovo stanje tiče se objekta u cjelini, zbog čega je tijekom posjeta posebna pozornost posvećena unutrašnjosti. Neka od zapažanja su da postoje:

- ustanove, ali kao rijetke iznimke, koje su u cijelosti prilagođene potrebama djece u određenoj dobi (Centar za djecu bez roditeljske skrbi "Duga", Kulen-Vakuf; Organizacijska jedinica JU "Doma i porodice"- Mali obiteljski dom, Zenica, "Mala škola", Vareš);
- ustanove koje izgledaju kao svaki drugi višekatni stambeni objekti te ni vanjskim niti unutrašnjim uređenjem ne odaju objekt u kojemu su smještena djeca (npr. Dječji dom "Rada Vranješević", Banja Luka i JU "Dom i porodica", Zenica);
- ustanove u kojima sanitarni, mokri čvor treba urednije održavati i prilagoditi broju djece (npr. *Al Walidein-Gazzaz*, Sarajevo);
- smještaji koje čini nekoliko niskih objekata, strukturiranih kao stanovi za obitelji, ali s hladnim pločicama na podu, glomaznim namještajem, lošim osvjetljenjem i nedostatkom prirodne svjetlosti, neprilagođenom unutrašnjošću (npr. Selo mira Turija-Lukavac);
- ustanove koje već vanjskim strogim izgledom pretpostavljaju objekt posve druge namjene od pružanja toplog doma djeci i obiteljskog ozračja, čija je unutrašnjost u mramoru, što ipak nije prilagođen životni prostor za djecu u dobi do 16 godina (npr. Štadlerov dom za djecu "Egipat", Sarajevo);
- objekti strukturirani kao natprosječno lijepo organiziran obiteljski smještaj, s uredno održavanim dvorištem i životinjama, o čemu zajednički brinu i djeca i odrasli ("Priateljska kuća", Dobojo);
- smještaji neopravdano udaljeni od glavne prometnice, zdravstvenih, predškolskih i obrazovnih institucija (npr. JU Socijalno-pedagoška životna zajednica Vrelo-Cazin);
- ustanove smještene uz samu magistralnu prometnicu s problematičnim prijelazom za djecu školskog uzrasta (JU Dom za djecu, Tuzla).

5.5. Zdravstvena zaštita

Zdravstvena zaštita formalno je regulirana za svu smještenu djecu ili posredstvom njihove vlastite obitelji ili posredstvom zaposlenika ustanove. Ipak često dolazi do problema vezanih uz ovjeru zdravstvene knjižice, ako je dijete upućeno u ustanovu iz drugog kantona i tada se knjižica mora slati na ovjeru u kanton u kojemu je izdana, do problema dolazi i kada je riječ o samoj zdravstvenoj uslugu, jer je ona dostupna odnosno ovisi o sporazumu između samih kantonalnih zavoda zdravstvenog osiguranja. Prisutan je ozbiljan problem ranog dijagnosticiranja zdravstvenih teškoća djeteta, često dolazi do kasnog otkrivanja zbog nemogućnosti otklanjanja problema i/ili pružanja

potpune rehabilitacije djetetu. Vidljivo je sve veći broj djece s posebnim potrebama smješten u ustanove za djecu bez roditeljske skrbi, a za to nisu osigurani odgovarajući kadrovski i smještajni uvjeti.

5.6. Obrazovanje

Istraživanje prava djece smještene u ustanove u pogledu uživanja prava na obrazovanje pokazalo je sljedeće:

- djeca smještena u ustanove najčešće pohađaju škole koje će im najbrže pružiti priliku za osamostaljivanje. Stoga su to najčešće obrtničke škole, trgovačka, vrlo rijetko gimnazija, tehnička i medicinska škola (npr. Selo mira Turija-Lukavac);
- primijećeno je da djeca ponavljaju završne razrede srednje škole, ne zbog toga što ne uče i nisu odgovorna nego da bi još jednu godinu ostali na smještaju, budući da se nemaju gdje vratiti (npr. JU Dom za djecu Tuzla) ili se ne osjećaju dovoljno sigurnima za samostalan život;
- često je problem polaganja izvanrednih razreda uzrokovan djetetovim zapuštanjem u vlastitoj obitelji i kašnjenjem sa smještanjem u ustanovu vezan uz problem plaćanja visokih pristojbi za polaganje razreda, čak i za razrede osnovne škole;
- moguće je da najveći broj djece smještene u institucije ne stječe sveučilišno obrazovanje i iz razloga što moraju napustiti instituciju ubrzo nakon stjecanja punoljetstva, što se u nekim sredinama pokušava riješiti organiziranjem tzv. "kuće na pola puta", ali takvih kuća nema dovoljno.

5.7. Komunikacija s biološkom obitelji, prijateljima, okruženjem

Pokušava se održati komunikacija s biološkom obitelji uglavnom zalaganjem službi socijalne skrbi koje su dijete uputile u ustanovu i koje ponekad osiguravaju sredstva za posjete obitelji i/ili odlaske djeteta u posjet obitelji te naporom zaposlenika ustanova. Istraživanje je pokazalo da komunikacija s obitelji izravno ovisi o izboru ustanove (udaljenost od doma, skup prijevoz i/ili neodgovarajući prijevoz), o čemu se ne vodi uvijek računa nego se dijete smješta u ustanovu u kojoj je cijena smještaja prihvatljiva tijelu skrbi u mjestu djetetova prebivališta ili se nikako ne plaća jer se radi o ustanovama registriranim kao neprofitne (npr. Obiteljski centar "Papa Ivan Pavao II." Vionica-Čitluk).

Pojedine ustanove razvijaju dobre odnose s drugim ustanovama u obliku razmjene djece, ljetovanja/gostovanja i potiču međusobna prijateljstva, čak i u regiji sa susjednim državama (npr. Dom za djecu i mlade "Kiseljak", Zvornik; Ustanova za predškolski odgoj i socijalnu skrb "Majčino selo", Međugorje-Bijakovići).

U svrhu međusobnog zbližavanja ustanova, u Bosni i Hercegovini organiziraju se susreti djece smještene u ustanovama bez roditeljske skrbi, praćena sportskim i drugim natjecanjima djece, ali ima slučajeva da neke ustanove nisu nikada sudjelovale na susretima niti znaju za njih (npr. Obiteljski centar "Papa Ivan Pavao II." Vionica- Čitluk).

Neke su ustanove razvile prijateljske odnose s lokalnom zajednicom i djeca međusobno komuniciraju, posjećuju se, uče zajedno, igraju se (npr. JU "Dom i porodica", Zenica).

U nekim je ustanovama uprava izričito protiv ideje tzv. prijateljske obitelji, koja bi mogla redovito, tjedno ili prigodno ugostiti nekoliko djece, povesti ih u kino, kazalište, na koncert ili utakmicu, uz prethodno osigurano rješenje centra za socijalni rad koji bi odobrenje izdao tek nakon urađene sveobuhvatne anamneze obitelji koja želi ugostiti dijete (npr. izjava ravnatelja Doma "Bjelave", Sarajevo).

5.8. Problemi djece s posebnim potrebama

Zbrinjavanje djece s posebnim potrebama je kumulativno, složeno pitanje socijalne i zdravstvene skrbi, odgoja i obrazovanja. U vezi s tim bi sve nadležne institucije iz tih područja morale pratiti i zajednički rješavati ovo pitanje, ali to nije slučaj.

Djeca s posebnim potrebama koja su korisnici usluga dnevnih centara najčešće imaju problem s prijevozom, bilo zbog toga što ustanova nema sredstva da ga organizira (najčešće se organizira kratkoročnom donacijom, ne sustavno) ili zato što je dijete nastanjeno daleko od dnevnog centra i za njega samoga se prijevoz ne može organizirati. U tom slučaju se ne osigurava niti patronažni tretman djeteta. Otvara se i pitanje do kojeg dobi osoba može koristiti dnevne centre i okupacijske radionice, jer se najčešće postavlja određena životna granica, neovisno o njihovom interesu i koristi za socijalizaciju osobe. Posebno je pitanje ustanova za trajni smještaj djece s posebnim potrebama. Stanje u tim ustanovama bilo je predmetom ranijeg istraživanja Institucije ombudsmana i pokazalo je potpunu marginalizaciju problema za tijela vlasti na svim razinama.¹⁰⁸

5.9. Problemi djece u odgojno-popravnom domu, odgojno-popravnim ustanovama, disciplinskom i dnevnom centru

Pravosuđe u Bosni i Hercegovini ustanovilo je čitav spektar institucionalnih i izvaninstitucionalnih mjera koje se mogu odrediti maloljetniku, pri čemu se, prema zakonu, vodi računa o dobi, stupnju naobrazbe, psihofizičkim osobinama i stupnju odgojne zapuštenosti. U stvarnosti je mogućnost odabira smještaja vrlo sužena, jer ne postoje odgovarajuće ustanove. Nerijetko se djeca ni ne smještaju u posebne ustanove za maloljetnike u sukobu sa zakonom, jer u njima nema dovoljno mjesta (Banja Luka i Tuzla), pa se nekada koriste tzv. odjeli u zatvorskim jedinicama (Zenica).

Sami su odgajatelji ukazali na problem blizine objekta za smještaj maloljetnika u sukobu sa zakonom i objekta za odrasle osobe upućene na izdržavanje zatvorske kazne.

Evidentan problem je što maloljetnici ne dolaze u disciplinski centar ili neredovito dolaze, što nije nužno zbog neodgovornog roditelja/skrbnika nego i zbog udaljenosti mjesta stanovanja maloljetnika ili nedostatka sredstava za prijevoz. U Bosni i Hercegovini osnovani su ovakvi centri u Vogošći i Tuzli te je nemoguće zamisliti da u njega dolaze djeca iz udaljenih mjesta ako moraju redovito pohađati školu i plaćati za prijevoz.

Dnevni centri za djecu zatečenu u prosjačenju i u riziku od društveno neprihvatljivog ponašanja slične koncepcije uspostavljeni su u Tuzli i Sarajevu. Rezultati rada tih centara su vidljivo dobri, ali oni nisu u sustavu zaštite nego su organizirani na razini projekta različitih donatora.

¹⁰⁸ Vidjeti više u Posebnom izvješću o stanju u ustanovama za zbrinjavanje mentalno invalidnih osoba u BiH, www.ombudsman.gov.ba

Prihvatna stanica u Banjoj Luci rezultat je zajedničkog djelovanja sustava socijalne skrbi, policije i Ministarstva pravde RS-a. Rezultati njezinog rada pokazali su višestruku korist - od smanjenja/uklanjanja prosjačenja do toga da je veliki broj djece upisan u matične knjige rođenih, jer se djeca mogu vratiti roditeljima tek kada se valjanim ispravama dokaže tko su roditelji.

VI. Preporuke

U cilju nadilaženja utvrđenih slabosti u funkcioniranju ustanova za zbrinjavanje djece u Bosni i Hercegovini, što neupitno za posljedicu ima povredu i/ili ugrožavanje prava djece, ombudsmani donose sljedeće:

P R E P O R U K E

I.

Ministarstvu civilnih poslova BiH

a) U skladu s nadležnošću vezanom uz koordinaciju u području rada, zdravstva, socijalne skrbi i obrazovanja utvrđenu člankom 15. Zakona o ministarstvima i drugim tijelima uprave BiH, te obvezom iz zajedničke Deklaracije o koordinaciji socijalne sigurnosti u Jugoistočnoj Europi¹⁰⁹, treba izraditi informaciju o realizaciji mjera utvrđenih dokumentom Zaštita djece bez roditeljske skrbi i obitelji pod rizikom od razdvajanja u BiH 2006.-2016., s posebnim težištem na donošenje akcijskog plana za transformaciju institucija za djecu bez roditeljske skrbi i uspostavu minimuma socijalnih usluga predviđenih kao kratkoročni zadatak¹¹⁰, te punu informaciju o učinjenome dostaviti Instituciji ombudsmanima za ljudska prava BiH u roku od 30 dana i predložiti je javnosti putem medija;

b) U koordinaciji s nadležnim ministarstvima, treba odmah poduzeti sve mjere za uvođenje u praksu najnižih standarda usluga iz područja dječje zaštite, izrađenih i isprobanih u sklopu projekta "Osiguranje prava na kvalitetnu socijalnu skrb za kvalitetniji život ugroženih kategorija djece u BiH", a koje je pripremila organizacija *Save the children UK*, uz aktivnu uključenost nadležnih ministarstava obaju entiteta, te izvijestiti Instituciju ombudsmana za ljudska prava BiH o realizaciji standarda u roku od 90 dana;

c) U skladu sa zaključnim razmatranjima UN-ovog Odbora o pravima djeteta, treba inicirati promjenu zakonskih propisa koji se odnose na centre za socijalni rad, imajući u vidu svoju koordinirajuću ulogu te činjenicu da su UN-ovi odbori upozorili Bosnu i Hercegovinu na to da postojeći položaj centara za socijalni rad uzrokuje povrede ljudskih/dječjih prava;

¹⁰⁹ „Vijeće ministara Bosne i Hercegovine i Ministarstvo civilnih poslova, u okviru svojih nadležnosti, i zajedno s nadležnim institucijama entiteta i Brčko Distrikta, dat će puni doprinos ispunjenju ciljeva zacrtanih u Deklaraciji“, rekao je u listopadu 2010. godine ministar Sredoje Nović na 3. ministarskoj konferenciji o koordinaciji socijalne sigurnosti i reformi socijalne sigurnosti u Jugoistočnoj Europi.

¹¹⁰ U dokumentu Zaštita djece bez roditeljske skrbi i obitelji pod rizikom od razdvajanja u BiH 2006.-2016. predviđen je kao kratkoročni zadatak.

d) Putem nadležnih entitetskih i kantonalnih ministarstva zdravstva, treba inicirati provjeru, kontrolu i praćenje zdravlja trudnica i novorođene djece zbog iskazane sumnje stučnjaka da se u poraću u Bosni i Hercegovini rađa evidentno veći broj djece s posebnim potrebama u odnosu na prijeratno razdoblje, zbog čega raste potreba za smještajem ove djece u ustanove;

e) Treba Instituciji ombudsmana za ljudska prava BiH dostaviti informacije o konkretnim aktivnostima poduzetim u skladu s dokumentom Politika u području invalidnosti u BiH¹¹¹ u roku od 60 dana i predložiti ih javnosti;

f) Putem nadležnih ministarstava treba lobirati za izmjene zakona o radu entiteta i Brčko Distrikta BiH u dijelu prava na plaćeni dopust majci/posvojiteljici i/ili ocu/posvojitelju, koji su sadašnjim propisom nepravedno uskraćeni za dopust nakon posvajanja djeteta.

II.

Ministarstvu financija i trezora BiH

a) Treba razmotriti sve mogućnosti realizacije oslobađanja od PDV-a svih nabava i usluga potrebnih za rad ustanova socijalne skrbi i o tome u najkraćem mogućem roku, ali ne kasnije od prosinca 2010. godine, izvijestiti Instituciju ombudsmana za ljudska prava BiH i bh. javnost;

b) Također treba razmotriti uvođenje u praksu dobro iskustvo drugih zemalja koje za socijalnu skrb izdvajaju sredstva i iz poreza na luksuznu robu (piće, cigarete i sl.) te igre na sreću i kockanje.

III.

Ministarstvu pravde BiH

a) Treba Instituciji ombudsmana za ljudska prava BiH u roku od 60 dana dostaviti informaciju o poduzetim mjerama na provedbi Strategije protiv maloljetničkog prijestupništva u BiH 2006.-2010. godine, s posebnim osvrtom na dio koji se odnosi na institucionalni okvir za provedbu odgojnih mjera, maloljetničkog zatvora i sigurnosnih mjera;

b) Treba inicirati izmjene i dopune Zakona o udrugama i zakladama BiH kojima će precizirati pod kojim uvjetima humanitarne organizacije, udruge građana, zaklade, domaće i strane, mogu osnivati ustanove iz područja socijalne skrbi i organizirati njihov rad, te u roku od 90 dana izvijestiti Instituciju ombudsmana za ljudska prava BiH o programu realizacije ove preporuke.

IV.

Vladi Federacije BiH

Treba razmotriti mogućnost uspostave Fonda za socijalnu skrb, s ciljem postizanja izjednačenosti socijalnih prava svih na teritoriju Federacije BiH, po ugledu na već postojeći Javni fond u RS-u, te u roku od 90 dana izvijestiti Instituciju ombudsmana za ljudska prava BiH o realizaciji ove preporuke.

¹¹¹ „Sl. glasnik BiH“, broj 76/08.

V.

Vladama Federacije BiH i Republike Srpske

Vlade FBiH i RS-a putem nadležnih ministarstva trebaju inicirati donošenje pravilnika s jedinstvenim kriterijima za otkrivanje i ocjenjivanje sposobnosti, razvrstavanje i evidenciju djece i mladeži ometene u tjelesnom i duševnom razvoju, koji bi se primjenjivao u oba entiteta, te o realizaciji ove preporuke izvijeste Instituciju ombudsmana za ljudska prava BiH u roku od 90 dana.

VI.

Federalnom ministarstvu rada i socijalne politike

Federalnoj upravi za inspekcijske poslove

Trebaju odmah obaviti nadzor i pregled ustanove Obiteljski centar „Papa Ivan Pavao II.” u Vionici i Čitluku, u koje se djeca upućuju rješenjima centara za socijalni rad, ali nad kojima Ministarstvo nikada nije obavilo nadzor i nema ih u službenoj evidenciji ustanova za smještaj djece bez roditeljske skrbi, te o rezultatima izvijestiti Instituciju ombudsmana za ljudska prava BiH u roku od 15 dana.

VII.

Skupštini Unsko-sanskog kantona

a) Treba osigurati hitnu provjeru stanja prava djece i osoblja koje o njima skrbi u socijalno-pedagoškim životnim zajednicama, osobito u odnosu na ispunjenje odluke o naknadi za smještaj djeteta;

b) Treba osigurati hitnu provjeru stvarne svrhe Đačkog doma u Bihaću u odnosu na namjenu zbog koje je uspostavljen, te o realizaciji navedenih preporuka izvijestiti Instituciju ombudsmana za ljudska prava BiH u roku od 60 dana.

VIII.

Federalnoj inspekciji rada

Treba hitno provjeriti ostvaruju li prava iz ugovora o radu osobe angažirane u socijalno-pedagoškim životnim zajednicama za skrb o djeci bez roditeljske skrbi, s posebnim osvrtom na popunjenost radnih mjesta sistematiziranim unutarnjim aktima o sistematizaciji i angažira li se na tim radnim mjestima osoblje po osnovi ugovora o djelu. Informaciju o realizaciji ove preporuke dostaviti ombudsmanima u roku od 60 dana.

Anex I. Raspored posjeta

Raspored posjeta projektnog osoblja Institucije ombudsmana za ljudska prava BiH ustanovama socijalne skrbi (zbrinjavanje djece bez roditeljske skrbi, djeca s posebnim potrebama i djeca društveno neprihvatljivog ponašanja):

Ustanova	Tip ustanove	Datum posjeta	Sastav izaslanstva ustanove ¹¹²
Dječji dom „Al Walidein“, Sarajevo	Zaklada Al-Amana, Sarajevo	2. 3. 2010.	• Senad Lubovac, v.d. ravnatelj škole • Huso Buljubašić, ravnatelj internata
SOS Kinderdorf International Dječje selo, Sarajevo	Međunarodna nevladina organizacija	2. 3. 2010.	• Nermina Bećirević, voditeljica psihološko-pedagoškog odjela
KJU Dom za djecu bez roditeljske skrbi „Bjelave“, Sarajevo	Kantonalna javna ustanova	3. 3. 2010	• Amir Zelić, ravnatelj • Hajrija Kozarić, voditeljica službe za odgojno-pedagoški rad
Dnevni centar za djecu u riziku, Sarajevo	Projekt	8. 3. 2010	• koordinatorica Dnevnog centra
Štadlerov dječji dom „Egipat“, Sarajevo	Humanitarna organizacija “Provincija Sestre Služavke Malog Isusa”	9. 3. 2010.	• časna sestra M. Marina Piljić, provincijalna glavarica • časna sestra • M. Admirata Lučić • časna sestra • M. Ana-Marija Kesten
JU Dom i porodica, Zenica	Javna ustanova	9. 3. 2010.	• Branko Dilber, ravnatelj • Dženana Gračo, koordinatorica OJ “Mali obiteljski dom” • Alma Mrako, voditeljica odgojno-obrazovnog rada • Enisa Herceg, socijalna djelatnica • Amela Harmandić-Tabak, psihologinja
Udruga „Humanost“, Zenica	Udruga	11. 3. 2010.	• Dženana Čerimić, menadžerica
Dnevni centar za djecu s višestrukim smetnjama u razvoju „Duga“, Novi Travnik	Javna ustanova	17. 3. 2010.	• Malina Kvasina, ravnateljica
JU Dom za djecu bez roditeljske skrbi, Tuzla	Javna ustanova	17. 3. 2010.	• Ibro Đozić, ravnatelj • Begzada Kadrić, dipl. pravnik-tajnik
Dnevni centar za djecu u riziku „Zemlja djece“, Tuzla	Udruga	17. 3. 2010.	• Mirsada Bajramović, direktorica
Centar za djecu s višestrukim smetnjama „Koraci nade“, Tuzla	Udruga građana	18. 3. 2010.	• Jasmina Krivošija, direktorica • Selma Peštalić, defektologinja • Jasna Jahić, administrativna djelatnica
Zaklada Rudolf Walter, „Selo mira“, Turija - Lukavac	Međunarodna nevladina organizacija	18. 3. 2010.	• Osman Pozderović, direktor • Salih Kunić, pedagog • Muamer Jaganjac, defektolog-oligofrenolog • Josipa Kurbatfinski, socijalna djelatnica
Skrbnička kuća „Duga“,	Pri Centru za	23. 3. 2010.	• Aida Avdić, dipl. pravnik Centra za socijalni

¹¹² U izaslanstvu Institucije ombudsmana za ljudska prava BiH bile su konzultantica pravnik i konzultantica psihologinja.

Gradačac	socijalni rad Gradačac		rad Gradačac
<i>SOS Kinderdorf International</i> Dječje selo, Gračanica	Međunarodna nevladina organizacija	24. 3. 2010.	- Eldar Ćivić, direktor - Sanja Pavlović, voditeljica psihološko-pedagoškog odjela
JU Socijalno pedagoške zajednice Unsko-Sanskog kantona (Bihać, Velika Kladuša, Bosanska Krupa, Vrelo-Cazin, Ključ, Bosanski Petrovac, Sanski Most)	Javna ustanova	30. 3. 2010.	- Agan Abdić, stručni suradnik, po ovlasti zamjenik ravnateljice u odsutnosti - Alma Mešić, psihologinja - Hatidža Toromanović, socijalna djelatnica - Hasiba Alagić, voditeljica računovodstva - Skrbnice: Sadeta Čudić, Sanida Zečević, Indira Šljivar, Rahila Ljubijankić, Fatima Mujadžić i Meleća Arnautović
Centar za djecu bez roditeljske skrbi „Duga“, Kulen-Vakuf	Međunarodna nevladina organizacija	30. 3. 2010.	- Admir Lješćanin, direktor - Jasminka Vajzović, pedagoginja
Centar za djecu s višestrukim smetnjama „Los Rosales“, Mostar	Javna ustanova	30. 3. 2010.	Jasna Rebac, ravnateljica
JU Dječji dom „Mostar“, Mostar	Javna ustanova	31. 3. 2010.	Ćamil Ramić, ravnatelj
Centar za djecu s višestrukim smetnjama „Marija-naša nada“, Široki Brijeg	Ustanova	31. 3. 2010.	Slobodan Karačić, ravnatelj
Obiteljski centar „Papa Ivan Pavao II.“, Vionica - Čitluk	Udruga	7. 4. 2010.	- Grgo fra Kornelije Kordić, pročelnik - Kornelija Kordić, ravnateljica - Branko Barišić, psiholog
Ustanova za predškolski odgoj i socijalnu skrb „Majčino selo“, Bijakovići - Međugorje	Ustanova	13. 4. 2010.	- fra Svetozar Kraljević, ravnatelj - časna sestra Mirela, učiteljica - Josipa Bubalo, psihologinja
Dječji dom „Kiseljak“, Zvornik	Javna ustanova socijalne skrbi	13. 4. 2010.	Zoran Radosavljević, ravnatelj
Dom za smještaj djece i mladih bez roditeljske skrbi „Prijateljska kuća“, Doboj	Projekt	13. 4. 2010.	- Kata Savić, dipl. pravica Centra za socijalni rad - Marliz, direktorica Doma
JU Dječji dom „Rada Vranješević“, Banja Luka	Javna ustanova	14. 4. 2010.	- Svjetlana Blagojević, ravnateljica - Vinka Belenzada - Aleksandra Ostojić-Ždrnja, psihologinja - Vladimir Kajkut, pravnik-tajnik
Socijalno pedagoške zajednice, Banja Luka	Projekt koji vodi Centar za socijalni rad Banja Luka	14. 4. 2010.	- Borka Vukajlović, ravnateljica Centra za socijalni rad - Dijana Batos, dipl. socijalna djelatnica - Branka Bojić, dipl. socijalna djelatnica - Bojan Arula, dipl. socijalni djelatnik - Gosp. Đokić, pomoć žrtvama nasilja - Jadranka, pravica
Socijalno pedagoška zajednica, Laktaši	Projekt koji vodi Centar za socijalni rad Laktaši	14. 4. 2010.	- Branka Ostojić, ravnateljica Centra za socijalni rad - Nada Omičević, socijalna djelatnica - Ljiljana Jeremić, socijalna djelatnica
Socijalno pedagoška zajednica, Gradiška	Projekat koji vodi Centar za socijalni rad Gradiška	14. 4. 2010.	- Mile Macura, ravnatelj Centra za socijalni rad - Biljana Kovačević, socijalna djelatnica - Sabaheta Husadžinović, socijalna djelatnica
„Udruga hranitelja i	Udruga	14. 4. 2010.	Miroslav Šmitran, predsjednik Udruge

skrbnika“, Banja Luka			
Centar za djecu s pp „Zaštiti me“, Banja Luka	Javna ustanova	15. 4. 2010.	• Miroslav Gajić, ravnatelj
Odgojno-popravni dom za maloljetnike, Tunjice	Ministarstvo pravde	15. 4. 2010.	• Pero Ljubić, ravnatelj • Ranko Glamočanin, voditelj odjela za maloljetnike • Predrag Vuksan, specijalni pedagog • Nada Đajić, socijalna djelatnica
Socijalno-pedagoška zajednica, Novi Grad	Projekt koji vodi Centar za socijalni rad Novi Grad	15. 4. 2010.	• Radmila Ignjatović, pedagoginja • Željka Adamović, socijalna djelatnica
Zavod za odgoj muške djece i mladih „Hum“, Sarajevo	Javna ustanova	13. 5. 2010.	• Muhamed Agić, ravnatelj • Nikola Bender, pomoćnik ravnatelja
KJU Disciplinski centar za maloljetnike, Vogošća	Javna ustanova	15. 5. 2010.	• Samir Suljagić, ravnatelj • Đenita Ljuca, voditeljica Službe za stručni rad i resocijalizaciju
Ustanova za prihvati odgoj djece „Mala škola“, Vareš	Ustanova	19. 5. 2010.	• Snježana Pavić, v.d. ravnateljice

Anex II. Osnovni podaci o ustanovama

Naziv ustanove ¹¹³	Osnivač	Financiranje	Kapacitet ustanova			
			Ukupno	Dječaci	Djevojčice	Dobna struktura
Centar za djecu bez roditeljske skrbi "Duga", Kulen-Vakuf	Strana nevladina organizacija <i>Schutzengel gesucht</i> iz Njemačke	Sredstva prikupljena od raznih humanitarnih akcija	Trenutačno na smještaju 25 djece	14	11	od 0 do 6 godina
„Dječji dom“, Mostar	Grad Mostar	Mjesečni iznos koji uplaćuju centri za socijalni rad prema čijim se rješenjima djeca smještaju, te povremene donacije	Trenutačno na smještaju 44 djece	22	22	od 7 do 21 godine
Dječji dom „Rada Vranješević“, Banja Luka	Vlada RS-a	Proračun Ministarstva zdravlja i socijalne skrbi Republike Srpske, te mjesečni iznos koji uplaćuju centri za socijalni rad prema čijim se rješenjima djeca smještaju	Trenutačno na smještaju 79 djece	40	39	od 0 mjeseci do 21 godine
„Dom i porodica“, Zenica	Općina Zenica	Mjesečne uplate centara za socijalni rad koji smještaju djecu te od iznajmljivanja prostora Doma i pripreme hrane za narodnu kuhinju. Zasebna organizacijska jedinica je Mali obiteljski dom, koji u cijelosti financira Općina Zenica	Trenutačno na smještaju 121 djece	61	60	od 0 do 18 godina
Dom za djecu bez roditeljske skrbi „Bjelave“, Sarajevo	Kanton Sarajevo	Proračun Kantona Sarajevo, mjesečne uplate nadležnih centara za socijalni rad i donacije	Trenutačno je smješteno 106 djece	64	42	od 0 mjeseci do 20 godina

¹¹³ Ustanove su poredane istim redoslijedom kao u izvješću.

JU Dom za djecu bez roditeljske skrbi Tuzla	Tuzlanski kanton	Proračunska sredstva TK, te iz vlastitih prihoda Doma jednim dijelom, kao i raznih donacija	Trenutačno je smješteno 91 djetete			od 0 mjeseci do 18 godina
Dom za djecu i mlade „Kiseljak“, Zvornik¹¹⁴	Vlada RS-a	Ugovorni odnos s centrima za socijalni rad s čijeg je područja djetete smješteno	Trenutačno je smješteno 30 djece	22	8	od 6 do 17 godina
Obiteljski centar „Papa Ivan Pavao II.“, Vionica - Čitluk	Časna sestra Josipa Kordić, nakon čije smrti ulogu ravnatelja preuzima njezin brat Grgo fra Kornelije Kordić i sestra Kornelija Kordić	Donacije od inozemnih dobročinitelja, pretežito iz Italije	Trenutačno je smješteno 74 djece			
Osnovna škola i dječji dom „Al Walidein-Gazzaz“, Sarajevo	Zaklada Al-Amana, Sarajevo	Zaklade Al-Amana i dijelom od Ministarstva obrazovanja i znanosti Kantona Sarajevo	Školu pohađa 370 učenika, od kojih je 173 smješteno u internatu			
Štadlerov dječji dom „Egipat“, Sarajevo	Humanitarna organizacija „Provincija BZBDM Sestre Služavke Malog Isusa“	Ustanova se financira radom časnih sestara i financiranjem smještaja djece iz centara za socijalni rad	Trenutačno je smješteno 17 djece			Od 6 do 21 godine
Ustanova za prihvati odgoj djece „Mala škola“, Vareš	„Školske Sestre Franjevke Krista Kralja, Bosansko-hrvatska provincija Prečistog srca Marijina“	Mjesečni iznos koji uplaćuju centri za socijalni rad prema čijim se rješenjima djeca smještaju, te od različitih dobrotvornih organizacija u Bosni i Hercegovini i inozemstvu.	Trenutačno je smješteno 9 djece	3	6	

¹¹⁴ U vrijeme pripreme materijala za tisak istraživači su doznali da su sva djeca iz Doma izmješetena u Dom „Rada Vranješević“ u Banjoj Luci, a pritom nije donesena službena odluka nadležnih tijela o gašenju ove ustanove.

Zaklada Rudolf Walter, „Selo mira“, Turije - Lukavac	Predstavništvo strane humanitarne organizacije „Rudolf Walter Stiftung“ koja je osnivač	Donacije 2/3, a ostalo 1/3 iz mjesečne uplate centara za socijalni rad	Trenutačno je smješteno 126 djece			
„Priateljska kuća“, Doboj	Rezultat suradnje humanitarne organizacije iz Nizozemske i Centra za socijalni rad Doboj	Donatori - nizozemska organizacija <i>Stiching Hullpaktie</i> financira troškove smještaja i obrazovanja djece, a Općina Doboj financira troškove struje i vode	Smješteno je 7 djece	2	5	Od 6 do 18 godina
Sirotište „Duga“, Gradačac	JU Centar za socijalni rad Gradačac, Općina Gradačac i H.O. „Kinderberger“ iz Stuttgarta	Proračun Općine Gradačac i Ministarstva za rad i socijalnu politiku TK	Smješteno je 7 djece	/	7	Od 6 do 20 godina
Socijalno-pedagoške životne zajednice Republike Srpske (Banja Luka, Laktaši, Gradiška, Novi Grad)	Ministarstvo zdravlja i socijalne skrbi RS-a u suradnji s općinama Banja Luka, Laktaši, Gradiška i Novi Grad	Nadležni centar za socijalni uplaćuje za smještaj djece bez roditeljske skrbi u visini cijene smještaja za djecu smještenu u domu	Trenutačno je smješteno 44 djece	16	28	Od 3 do 20 godina
Socijalno-pedagoška životna zajednica (SPŽZ) Unsko-sanskog kantona	Skupština i Vlada Unsko-sanskog kantona	Proračunska sredstva	Trenutačno je smješteno 132 djece	75	57	od 0 do završetka započetog školovanja

SOS Kinderdorf International Dječje selo Gračanica	Predstavništvo strane humanitarne organizacije SOS Kinderdorf International	Donacije i mjesečne uplate centara za socijalni rad za smještaj djece u Dječje selo. Najveći dio proračuna osigurava SOS Kinderdorf International, dok je 30% sredstava osigurano u BiH	Trenutačno je smješteno 65 djece u SOS dječjem selu, 28 osoba u Kući za mlade, te 17 osoba na programu polusamostalnog života	29 dječaka u SOS dječjem selu; 19 osoba muškog spola u Kući za mlade; 6 osoba muškog spola na Programu polusamostalnog života	36 djevojčica u SOS dječjem selu; 9 osoba ženskog spola u Kući za mlade; 11 osoba ženskog spola na Programu polusamostalnog života	SOS dječje selo: od 5 do 16 godina; Kuća za mlade: od 14 godina do završetka srednje škole; Program polusamostalnog života: od završetka srednje škole do najviše 3 godine
SOS Kinderdorf International Dječje selo Sarajevo	Predstavništvo strane humanitarne organizacije SOS Kinderdorf International	Donacije i mjesečne uplate centara za socijalni rad za smještaj djece u Dječje selo. Najveći dio proračuna osigurava SOS Kinderdorf International, dok je 30% sredstava osigurano u BiH	Trenutačno je smješteno 83 djece u SOS dječjem selu, 36 djece u kućama za mlade, te 14 mladih osoba u Programu polusamostalnog života			SOS dječje selo: od 5 do 16 godina; Kuća za mlade: od 14 godina do završetka srednje škole; Program polusamostalnog života: od završetka srednje škole do najviše 3 godine
Ustanova za predškolski odgoj i socijalnu skrb "Majčino selo", Međugorje - Bijakovići	Pokojni fra Slavko Barbarić	Sredstva koja uplaćuju centri za socijalni rad za smještaj djece, te od prodaje suvenira koje izrađuju djeca. Donacije dobivaju od hodočasnika koji dolaze u Međugorje, te od domaćih poduzetnika	Trenutačno je smješteno 47 djece	27	20	od 1 do 19 godina
Centar za djecu i mlade s teškoćama u razvoju „Duga“, Novi Travnik	Općina Novi Travnik	Centri za socijalni rad plaćaju za djecu koju oni upućuju i/ili čiji su roditelji u stanju socijalne potrebe. Ponekad plaćaju i sami roditelji	U dnevnom i poludnevnom boravku smješteno je 32 polaznika, stacionar trenutačno pruža usluge za 17 polaznika	31	18	od 3 do 45 godina
Centar za djecu i mlade s posebnim potrebama „Los Rosales“, Mostar	Grad Mostar	Ministarstvo obrazovanja, znanosti, kulture i sporta HNK ; Grad Mostar; Ministarstvo zdravstva, rada i socijalne skrbi HNK; projekti	141 korisnik	80	61	od 7 do 52 godine

Centar za djecu s višestrukim smetnjama „Koraci nade”, Tuzla	Udruga građana	Dio aktivnosti finansijski podupire Ministarstvo socijalne skrbi Tuzlanskog kantona	140 korisnika			
Centar „Zaštiti me”, Banja Luka	Vlada RS-a	Ministarstvo prosvjete i kulture RS-a, Ministarstvo zdravlja i socijalne skrbi posredstvom centara za socijalni rad i administrativne službe Grada Banje Luke	Školu pohađa 172 učenika, od kojih je 50 smješteno u internat	114	58	od 10 do 21 godine
Dom za djecu ometenu u tjelesnom ili psihičkom razvoju „Marija-naša nada” Široki Brijeg	Zaklada Don Carlo Gnoch i iz Italije	Zaklada Don Carlo Gnoch i drugi strani i domaći donatori, te djelomično Ministarstvo obrazovanja HNK	U Domu je ukupno 53 djece	36	17	od 1 do 24 godine
Udruga „Humanost-societas humanitatis”, Zenica	Udruga "Humanost", Zenica	Financira se tako što se pokusna faza projekta završava u rujnu 2010. godine i financiraju je Zeničko-dobojski kanton i sve općine u tome kantonu sa 60%, dok 40% sredstava osiguravaju strani donatori	43 djece			od 6 do 22 godine
KJU Disciplinski centar za maloljetnike, Vogošća	Kanton Sarajevo	Proračun Kantona Sarajevo posredstvom Ministarstva za rad, socijalnu politiku, raseljene osobe i izbjeglice KS	Upućeno 13 maloljetnika koji su na temelju sudskog rješenja upućeni na izvršenje odgojno-disciplinske mjere	13	/	od 14 do 18 godina
Odgojno-popravni dom za maloljetnike, Tunjice		Proračunska sredstva	Trenutačno je smješteno 10 gojenaca	10	/	od 15 do 20 godina
Zavod za odgoj muške djece i mladih „Hum”, Sarajevo	Kanton Sarajevo	Proračun Kantona Sarajevo posredstvom Ministarstva obrazovanja, znanosti, kulture i sporta KS	U trenutku posjeta u Zavodu je bilo 11 smještenih maloljetnika	11	/	od 14 do 17 godina

Napomena: prazan prostor u tablici ukazuje na to da istraživački tim ne raspolaže podacima za traženo područje.

Anex III. podaci o zaposlenicima ustanova

Naziv ustanove ¹¹⁵	Struktura zaposlenih/angažiranih osoba				
	Uprava i administrativna služba	Odgajatelji	Stručni suradnici	Medicinsko osoblje	Pomoćno osoblje
Centar za djecu bez roditeljske skrbi "Duga", Kulen-Vakuf	ravnatelj	4 pedagoška radnika	/	4	4 pomoćne radnice, 2 kuharice, 1 spremačica, vozač/domarr
„Dječji dom“, Mostar	ravnatelj, 3 zaposlenika na administrativnim poslovima	8	/	/	5
Dječji dom „Rada Vranješević“, Banja Luka	ravnatelj, tajnik, tehnički tajnik, šef računovodstva, računovođa i magacionar	14 odgajatelja, 2 noćna čuvara	2 pedagoga, socijalni djelatnik	9	2 domara, vozač, 4 spremačice, vešerica, 4 kuhara, 7 domaćica
„Dom i porodica“, Zenica	ravnatelj, pravnik, tajnica, 3 osobe u računovodstvu i magacionar	14 odgajatelja u Domu, 6 odgajatelja u organizacijskoj jedinici Mali obiteljski dom	pedagog-psiholog, psiholog, 2 socijalna djelatnika	9	18
Dom za djecu bez roditeljske skrbi „Bjelave“, Sarajevo	ravnatelj, voditelj službe za odgojno-pedagoški rad, voditelj službe za materijalno i financijsko poslovanje, referent blagajnem pravnik, ekonomist	2 školska odgajatelja, 7 predškolskih odgajatelja	pedagog, socijalni djelatnik povremeno angažiran, 1 stručni suradnik za socijalni rad - vježbenik	16	15 domaćica, 3 kuhara i 2 pomoćne radnice, 2 vešerice, 2 portira, vozač i domar
JU Dom za djecu bez roditeljske skrbi Tuzla	ravnatelj, tajnik-pravnik, ekonomist, blagajnik	2 noćna dežurna odgajatelja, 2 predškolska odgajatelja i 9 školskih odgajatelja	2 pedagoga-psihologa, 1 socijalni djelatnik, 1 defektolog-oligofrenolog	10	4 kuhara, 2 spremačice, 1 vešerica, vozač i domar

¹¹⁵ Ustanove su poredane istim redoslijedom kao u izvješću.

Dom za djecu i mlade „Kiseljak“, Zvornik	ravnatelj	5 odgajatelja	2 socijalna djelatnika, 1 psiholog - povremeno angažiran	/	domar
Obiteljski centar „Papa Ivan Pavao II.“, Vionica - Čitluk	ravnatelj	4 odgajateljice, 7 časnih sestara	psiholog-pedagog, defektolog/logoped	/	pomoćno osoblje koje sudjeluje u izgradnji i širenju fizičkog kapaciteta centra
Osnovna škola i dječji dom „Al Walidein-Gazzaz“, Sarajevo	izvršni direktor škole, tajnik škole-pravnik, ravnatelj internata	12 dnevnih odgajatelja, 8 noćnih odgajatelja, 21 profesor u predmetnoj nastavi, 8 nastavnika, 3 osobe u produženom boravku	socijalni djelatnik, pedagog i školski pedagog		
Štadlerov dječji dom „Egipat“, Sarajevo		3 časne sestre			2 kuharice, vešarica, portirka, domar i spremačica
Ustanova za prihvati i odgoj djece „Mala škola“, Vareš	ravnateljica	ravnateljica i 4 odgajateljice	psiholog i socijalni djelatnik	1	kuharica, spremačica i domar
Zaklada Rudolf Walter Selo mira Turije, Lukavac	ravnatelj, tajnikica, pedagoško vodstvo, knjigovođa i higijeničarka	14 pomajki ; 7 teta, 2 zamjene pomajkama, 3 odgajatelja	psiholog, 2 socijalne radnice, defektolog, logoped	1	4 kuharice, 2 vešerice, 4 portira i 1 kućni majstor, te 2 spremačice
„Priateljska kuća“, Doboj	/	1 odgajateljica	/	/	/
Sirotište “Duga”, Gradačac	/	1 odgajateljica	/	/	/
Socijalno-pedagoške životne zajednice Republike Srpske (Banja Luka, Laktaši, Gradiška, Novi Grad)	/	8 skrbnika	7 stručnih suradnika iz centara za socijalni rad	/	/
Socijalno-pedagoška životna zajednica (SPŽZ) Unsko-sanskog kantona	ravnateljica, pravnik, računovođa, knjigovođa, tehnički tajnik	14 skrbnika	6 stručnih suradnika-voditelja skrbnika, 4 stručna suradnika - voditelja odgojne skupine, socijalni djelatnik i pedagog-psiholog		2 kuhara, 2 portira, domar i spremačica

SOS Kinderdorf International Dječje selo Gračanica	ravnatelj, računovođa, tajnica	12 SOS mama, 7 SOS teta/asistentica, 10 odgajatelja u SOS Kući za mlade	stručni suradnici za razvoj djece: pedagog- psiholog, profesor povijesti i socijalni djelatnik	/	2 majstora, 1 domaćica i 2 noćna čuvara
SOS Kinderdorf International Dječje selo Sarajevo	ravnatelj, računovođa i tajnica	16 SOS mama i 9 SOS teta/asistentica, 15 odgajatelja u SOS Kući za mlade	stručni suradnici za razvoj djece: pedagog, pedagog-psiholog, profesor sporta, socijalni djelatnik	/	2 majstora i 2 domaćice, 2 noćna čuvara
Ustanova za predškolski odgoj i socijalnu skrb "Majčino selo", Međugorje - Bijakovići	ravnatelj, voditelj dječjeg sela i 2 ekonomista	14 odgajateljica i učiteljica razredne nastave	socijalni djelatnik, psiholog i socijalni pedagog	medicinska sestra, pedijatar i logoped	pomoćno osoblje
Centar za djecu i mlade s teškoćama u razvoju „Duga”, Novi Travnik	ravnateljica	2 njegovateljice i radni instruktori	3 volontera-pedagoga	2 defektologa, 4 asistenta defektologa, 1 fizioterapeut	vozač i kuharica
Centar za djecu i mlade s posebnim potrebama „Los Rosales”, Mostar	ravnateljica, tajnica, računovođa	2 odgajateljice, 6 profesora defektologa, 4 nastavnika defektologa, 2 učitelja, nastavnik tjelesnog i zdravstvenog odgoja, nastavnik radnog i tehničkog odgoja, 5 terapeuta	stručni suradnici: psiholog, pedagog i socijalni djelatnik	medicinska sestra- negovateljica	4 spremačice, vozač i domar
Centar za djecu s višestrukim smetnjama „Koraci nade”, Tuzla	ravnateljica, tajnica		7 stalno zaposlenih defektologa		
Centar „Zaštiti me”, Banja Luka	13 zaposlenika	18 osoba u centru, 11 osoba u internatu	psiholog, 2 logopeda, 2 fizioterapeuta, reduktor psihomotorike, socijalni djelatnik, specijalni pedagog i bibliotekar	2	15 zaposlenika, te 6 kuhara/ica

Dom za djecu ometenu u tjelesnom ili psihičkom razvoju „Marija-naša nada” Široki Brijeg	ravnatelj	5 odgajatelja, 2 radna terapeuta	psiholog, logoped, defektolog, viši radni terapeut i socijalni djelatnik	4 medicinska tehničara, specijalist fizijatar i viši fizikalni terapeut	
Udruga „Humanost-societas humanitatis”, Zenica		1 edukator-rehabilitator, 1 nastavnik razredne nastave, 2 asistentice	1 psiholog na pola norme, 1 logoped na pola norme i 1 pedagog na pola norme		1 vozač i 1 spremačica
KJU Disciplinski centar za maloljetnike, Vogošća	ravnatelj, pravnik, diplomirani ekonomist, viši referent za računovodstvo i materijalno-tehničke poslove	7 odgajatelja	voditelj službe-profesor pedagogije, socijalni djelatnik, profesor pedagogije i psiholog	/	2 spremačice, 2 recepcionara i domar
Odgojno-popravni dom za maloljetnike, Tunjice	voditelj odjela, referent za evidencije i opće poslove	2 grupna odgajatelja, 2 samostalna stručna suradnika i 1 referent za obrazovanje	socijalni djelatnik i psiholog		
Zavod za odgoj muške djece i mladih „Hum”, Sarajevo	ravnatelj, pomoćnik ravnatelja, tehnički tajnik i referent za pravne poslove	3 odgajatelja	Pedagog i socijalni djelatnik	/	15